

POSTŘEHY Z COMIC CONU 2025

Celý Comic con se odehrává v O2 Aréně v pražské Libni, což má své výhody a také nevýhody... a to někdy dost podstatné. Ale aby bylo jasno, Comic con je velká akce a potřebuje velké prostory, jejichž nájemce má prostě svá pravidla provozu.

Předně je dobré (když jste prostý účastník) přijít na začátek opravdu s předstihem, neb je tam dost fronta a pracovníkům ostraha to nejde úplně vždy od ruky. Druhým takovým setrvalým pocitem z Comic conu je... žízeň... Musíte si totiž uvědomit, že do O2 Arény je zakázáno si přinést jakékoli jídlo a pití. To se dá sice koupit na místě, ale je dost drahé – ale to by asi tak úplně nevadilo, s vyššími cenami se počítá, ale když máte třeba dvě besedy s herci po sobě, tak půlhodina na nákup, který byste rádi spojili s návštěvou wc, vám opravdu nestačí. Tak vám často nezbyde než pít ztep-lalou vodu na toaletách, pokud sebou nechcete „švihnout“ (osobní zkušenost).

Nejvíce si vždy užívám besedy s herci. V tomto ročníku se mi ohromně líbil Jan Čenský, který se ukázal jako skvělý profesionál a opravdu zábavný člověk. Totéž chci říci i o Martinu Dejdarovi, který se velice dlouho v „ozzákovském kostýmu“ věnoval fanouškům a to bez špetky špatné nálady. Franco Nero byl jednoduše skvělý a vtipný, ale když si pak k velké hvězdě jdete pro autogram nebo se s ním (za 1500 Kč, což je nemalý peníz) vyfotit, nemůžete očekávat pozdrav, úsměv nebo dokonce podání ruky. (V tomto ohledu byl naopak naprosto úžasný Julian Glover před dvěma lety).

Besedy s herci jsou určitě jedním z největších lákadel a zejména Silvie Gans Šustrová v roli moderátorky zvládá tyto besedy bezchybně.

Někdy mě ale zaráží fanoušci a jejich dotazy, jednou se je-

den zeptal, jaký má jistá celebrita vztah k LGBT komunitě... v tu chvíli jsem se chytla za hlavu – co asi tazatel čekal, že celebrita odpoví? V dnešní době? Proboha ... ale tak to prostě je.

Také moc ráda procházím různé stánky, které jsou rozmístěné na dvou patrech. Vždy neodolám a zakoupím nějaký lesklý předmět nebo knihu, ale také se zde prezentují různí výrobci a umělci, takže si můžete pořídit například lebu ku prolezlou červy tak realistickou, že máte husí kůži už jen z toho, že ji máte doma na stole (podotýkám, že v tašce).

V horním patře je místnost věnovaná deskovým hrám, kde si můžete zahrát jak novinky, tak osvědčenou klasiku. Teda když zrovna seženete místo, v sobotu odpoledne je to téměř nemožné. Počítejte s tím, že vás budou po celém dni peklečně bolet nohy, takže doporučuji pohodlnou obuv (ne jako „někdo“, kdo si na jeden z ročníků vzal úžasně lakované boty s úzkou

špičkou a po dvou hodinách letěl na Palmovku k Vietnamcům, kde si byl nucen koupit pantofle). Také jsem kvitovala s povděkem výstavu kostýmů z *Arabely*, které jsem měla možnost zhlédnout úplně poprvé a pěkně zblízka.

Dalším lákadlem jsou různé cosplaye, člověk vážně neví, kam se dříve koukat a koho dříve požádat o fotku. A když si někdo libuje ve strašení své drahé polovičky, snadno se vám může stát, že si takhle poklidně odpočíváte ve stánku *Pevnosti* a najednou se na vás vrhne unfair způsobem Fredy Kruger, kterého tam předtím partner nalákal...

Obecně platí, že nejlepší dny pro návštěvu Comic conu jsou pátek a neděle, to je naprostá pohoda, méně lidí a v klidu je možné si vše prohlédnout. Už se těším na další ročník!

Hana Nájemníková

OBSAH

POSTŘEHY Z COMIC CONU 2025

Čtenářův průvodce po Interkomu

Hvězdný bulvár

Karolina Francová: Metamorf

Ondřej Neff: vždy o krok napřed

Ať žijí jurosaui!

Pohled čerstvého osmdesátníka

Ben Aaronovitch: Prokleté domovy

1	Zrnitý obraz budoucnost
2	Talentovaný pan Vance
3	Fantasie létá do vesmíru
9	Sci-fi povídky Slzy zítřka
10	Walter Tevis: Zpěv drozda
11	BLACKOUT: Tma 3.0
11	Kafka optikou Liberečáků
12	Yuval Noah Harari: Nexus

14	Heinrich von Kleist: Markýza z O...	23
14	Třicátník nad hrobem?	25
15	Miloslav J. Breuer: Osudný paprsek	27
17	Časem s vědou – srpen	28
18	Budování Skleníku	29
18	Silvia Šuvadová (Zuza Kociánová)	30
19	Maso podle Harníčka	32
22	O lidech a vodě	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Povídání o srpnovém Interkomu začnu mimořádně od poslední stránky pochvalou Standy Otavy, tedy aby bylo jasno, já chválím jeho: zaujala ho kniha, napadlo jej, že by se hodila do rubriky Non fiction, a teď pozor, nezůstal u nápadu, ale napsal nám o ní krátký text. Vemte si z něho příklad. Na téže straně je i stručná informace o studentském filmu podle Harníčkova *Masa*. Více v příštím čísle, až Radek Dojiva nebude pracovat na knize pro Worldcon 2025 v Seattlu.

Minule jsem mnohé z vás nutil napsat pár vět k osmdesátinám Ondřeje Neffa, karma je nemilosrdná a po týdnu nebo tak později jsem o totéž byl požádán redaktorem *Lidovek* s omezením na 5 000 znaků. Chtěli – dostali, ale Ondřej se samozřejmě do toho rozsahu nevejde, takže na straně 10 najdete můj nekrácený, a tedy stylisticky nepatrně lepší článek a různě po *Interkomu* najdete několik Ondřejových sloupků, hlavně z rubriky *Poslední slovo*, které o něm dodají další.

Ondřej Neff také oživil své oficiální stránky *Tři prsty Astonovy* (neff.cz), odkud jsme z rubriky *recenze* s laskavým svolením jako ochutnávku přetiskli úvahu nad románem Waltera Tevise *Zpěv drozda*.

Nenechte si také ujít příspěvek Franty Maška a jeho (mou vinou) opožděné vzpomínání na první setkání s Ondřejem Neffem na Hlavovce, dnes už neexistující kavárně na Náměstí Míru. Hanka Nájemníková nám popsala své dojmy z ComicConu, a ne proto, abyste tam vy už nemuseli :-). Marek Dobeš pro nás sepsal interview se svou nejoblíbenější herečkou Silvií Šuvadovou.

Ve *Hvězdném bulváru* líčím velkou výpravu na křest *Metamorfa*, jedna z účastnic cestovatelského dobrodružství Sanča Fülle nám poslala jeho recenzi.

Jirka Grunt nám poskytl svou roky pilovanou recenzi románu Bena Aaronovitche *Prokleté domovy*, ono je dobré si občas uvědomit, že lepší je nepřítel dobrého.

Jára Mikovec přečetl *Osudný paprsek*, ale svou recenzní superschopnost napřel i na zdánlivě nefantastickou knihu Heinricha von Kleista *Markýza z O...* Možná bychom měli zavést rubriku *To byste měli znát*, a začít právě touto knihou.

Tak trochu bokem je i kniha *Proměny Kafkovy Prahy*, kterou pro nás zpracovala Zuzka Hloušková.

Marie Michlová a Franta Houdek jako vždy spolehlivě naplnili naši vědeckou rubriku, do ní můžeme přidat i recenzi Harariho knihy *Nexus* Jirky Pavlovského a v žánru *Z babiččiny krabičky* přinášíme recenzi české kosmické SF napsanou pro první ročník *Zlatého máje* v roce 1956, za digitalizaci patří dík Frantovi Hlousovi.

Co naopak v tomto a několika dalších číslech nenajdete, je rubrika *Britská konzerva*, Petr Svoreň, jr. je teď plně zaměstnán psaním své dizertace.

Krásné léto, pokud ještě nějaké bude, přeje veškerá redakce a **Zdeněk Rampas**

Předplatné i doplatné na 2025

Jak jsem už vícekrát napsal, ani *Interkomu* se nevyhnula zdražovací spirála a musíme proto zvednout předplatné do ČR na **500 Kč**. Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR používejte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod v Eurech). Tedy **500 Kč** (respektive kvůli zvykanosti pohrobků Československé pošty **33 Euro**, podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste s platbou za minulé ročníky, napište mi. **ZR**

Odposlechnuto o kvalitě (nejen) evropských politiků

Mezi schopností „být zvolen“ a „řídít zemi“ zmizela jakákoli souvislost.

Silent

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 8/2025 (382)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.
a Michaela

Autoři tohoto čísla

Marek Dobeš, Radek Dojiva,
Sanča Fülle, Jiří Grunt, Zuzana
Hloušková, František Houdek,
Martin Kudělka, Marie Michlová,
Jára Mikovec, Hana Nájemníková,
Ondřej Neff, Standa Otava,
Jiří Pavlovský, Zdeněk Rampas,
Jaroslav Tichý, Jaroslav Veis

Fotografie

Michaela Rampasová, Lada Nayevo
Grechová, Slávek Švachouček

Sponzoři tohoto čísla

Miloš Podpěra, Jiří Doležal,
nakl. EPOCH, Jiří Grunt,
Petr Habala, Jan Haberle,
Pavel Kavánek, Daniela Kovářová,
Václav Vlk

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla: 7. 8. 2025

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

„Když nemůžu usnout, tak počítám ženy, se kterými jsem spal.“ – „A proč ne ovečky?“ – „To bylo jenom jednou.“

ILIBOR

Během blackoutu jsme měli na několik hodin výpadek internetu. Děti vyšly ze svého pokoje.

Hodně jsme si povídali. Vypadají mile a jak vyrostly!

CHROCHTADLO

Jaké století, takový Kulhánek.

JV jr. v debatě o Kotletovi

Přijdou Smrt, Válka a Mor do hospody a servírka se jich zeptá: „Nemáte Hlad?“

FIONOR

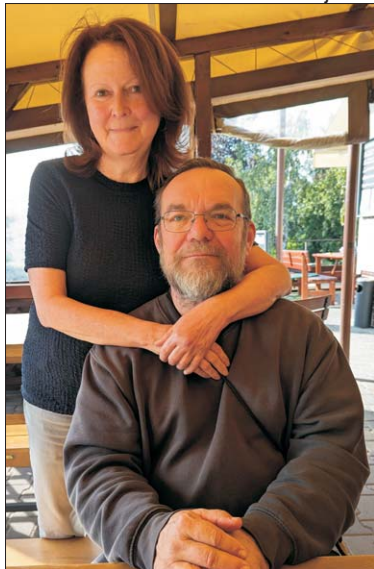
◆ ◆ ◆

● **11. června** jsme se poprvé sešli na posezení venku a šípky. Tedy s těmi jsem ani moc nepočítal, ale Filip projevil neobyčejnou morální sílu a po dlouhé zimě je uvedl do chodu. Pro případ, že by dorazil Pavel Dobrovský, jsme nachystali jeden vegetariánský a jeden takřka veganský salát, ale pak jsme se dověděli, že Pavel prodlévá někde na Islandu. (Bídlo si pozvánku přečetl až ve čtvrtek, ale stejně dobíral antibiotika, a Honza Vaněk jr. dorazil se zpožděním.) Zato si udělala čas Tes, která mi se salátem trochu pomohla a možná i díky tomu jí opravdu chutnal. Něco jsem ogriloval a pak nás chlad nahnal do pracovny, kde jsme dali pár kol *Máme rádi Česko* :-). Léto budí pochváleno.

Mezitím na dalekém Spořilově, podle *Slávka Švachoučka*:

Porada redakce a příznivců Světelných roků byla tentokrát svolána při příležitosti krásného českého čtvrcového výročí. Ve středu, kdy jsme se sešli, to bylo přesně 144 let od prvního uvedení Libuše v právě postaveném Národním divadle v roce 1881. Měli jsme se sejít v 18 hodin, ale Borek mě laskavě nabral cestou z práce, a tak jsme my dva byli na místě srazu o 20 minut dříve. Ale nezůstali jsme sami. Než jsme stačili ochutnat první pivo, dorazila Dana.

Brzy dorazili také Libor s Bárrou. Zdeňěk, Standa a Vláďa se z různých důvodů omluvili, ale i tak nás už bylo pět. Libor se jako téměř vždy blýsknul pěkným příspěvkem. Přinesl hezké přívěsky ve tvaru loga Světelných roků. Část jsme rozebrali ihned a zbytek převzal Borek pro budoucnost, kdy se třeba zas dostaví i ti, kdo dnes nebyli přítomni.

Dana a Dalibor Čápo

Na šťastnou sedmičku jsme to dotáhli s příchodem Luboše a Yvety. V té chvíli jsme se rozhodli, že víc nás nebude a personál restaurace se konečně dočkal naší objednávky. Libor s Bárrou bohužel museli odejít dříve než obvykle.

Když došlo na projednávání termínu další porady, byl jednolásky schválen návrh, abychom se sešli zas U Břízy v obvyklou hodinu 17. září 2025. Pro lepší zapamatování a pro lidi bez diářů a chytrých telefonů – je to mezinárodní den mant.

● **12. června** mě zase vzbudil řidič z Akontextu s Petiškovými knihami, tentokrát je to katalog k výstavě fiktivních obrazů chlámajících se velikánů klasické hudby. Martin Gilar píše, že na konci měsíce bude v Evropě a na začátku července v Praze.

● **13. června** tu zase máme pátek 13.

Dočetl jsem knihu *Kremulátor*, takový příběh jednoho ruského osudu (reálně existujícího prvního ředitele prvního moskevského krematoria), končícího jak jinak než kulkou v hlavě. Stalinské Rusko bylo specifické tím, že pokud tam chtěl člověk přežít, musel často dělat takové věci, že si tu kulku nakonec i zasloužil. (Moc se to tam za těch devadesát let nezměnilo.)

● **14. června** posílá Martin Gilar svůj text o Ondřeji Neffovi a Robert Spousta fotoreportáž o Adamu Bernauovi a jeho pamětní desce v Brně, vizte poslední stranu minulého *Interkomu*.

● **15. června** hlásí Franta Novotný překonání severního polárního kruhu. A já zanáším poslední korektury do minulého čísla IK.

Julie N. se ptá: *Ahoj, brzy budu mít zkompleťovanou a zredigovanou antologii. Do kdy potřebuješ finální text? Ještě sháním předmluvu.*

Ajaj, myslel jsem si, že je to už dál, na knihu, to je sazbu, korektury, výrobu a dopravu na Worldcon v Seatlu, bude tak šest neděl. Takže adrenalin jako obvykle.

● **16. června** jsem se konečně dostal k Jirkovi Doležalovi a rozchodili jsme makro, které dodatečně opravuje chybu scanneru, který fotí s chybou čtvrt úhlového stupně.

● **17. června** na první pohled sympatický miliardář Martin Vohanka, který se vypracoval z distribuce nafty zemědělcům až k tomu, že jeho firma Eurowag (W.A.G Payment Solutions, Plc) vstoupila na londýnskou burzu a její tržní kapitalizace činí přibližně 1,033 miliardy liber (cca 30 miliard Kč), přednáší u Kosatiků o etice podnikání a druhé ekonomické transformaci.

Pavel k tomu napsal: *Podnikatel a filantrop Martin Vohanka u nás přednášel o tom, že Česká republika potřebuje novou ekonomickou transformaci. Ten koncept se v médiích objevuje už zhruba dva roky, jde o to, že když už tedy s vizí společnosti na významnou dobu nepřicházejí politici (protože velká část z nich uvažuje jen od voleb k volbám), chápou se iniciativy*

podnikatelé. Cílem je přetvořit Česko ve skutečné (tj. mj. ekonomicky silné) srdce Evropy, učinit ze vzdělání skutečnou národní a státní prioritu, vytvořit rozpočet, který pojme nové a vyšší nároky na obrodu atd.

Mě ten Vohánkův a dalších přístup hodně zajímá, je multioborový, mezinárodním kontextem v praxi poučený, zároveň v tom M. V. slyším a čtu víc než jen manažera-technokrata. Lidi ho zajímají ne z nějakých pragmatických pohnutek, ale z přirozenosti a vnitřní potřeby.

Pozvali jsme na to koncepčně myslící lidi z různých oborů, nejen podnikatele, takže to měl trochu jiné než na ofiko fórech, na která je asi většinou zvyklý. Za mě to bylo hodně inspirativní. Info k tomu pro zájemce je například zde: <https://2et.cz/>.

Mně ty řeči o etice a ekologii přišly takové norské; Norsko prostřednictvím svých fondů ekologicky buzeruje východní Evropu, potom co zbohatlo na těžbě ropy, a Eurovag má zase pod palcem většinu evropské fujky fujky kamionové dopravy.

● 18. června kolem poledne nás měla vyzvednout Vilma na výlet za Karolinou Francovou a jejím novým románem *Metamorf* do Liberce. Samozřejmě to nebylo takhle jednoduché, v celém Liberci byly jen tři výtisky románu, Robert Pilch byl u nemocné matky Lenky v ostravské nemocnici, takže jak jinak, nakonec jako bychom to nečekali, vše spadlo na Vilmu. Nejdříve jela do Pavlova, kde má sklad Seqoy a kde jí Komár vydal 15 knih. Evropská byla neobvykle zacpaná, takže Honzu Procházku, recenzenta *Pevnosti* a znalce české fantastiky, jsme naložili asi s půlhodinovým zpožděním, potom ještě na Střížkově Sanču Fülle, a pak už byla až do Liberce celkem pohoda.

Do Liberce jsme se dopravili jen s mírným zpožděním, zaparkovali jsme u Karoliny Francové, následoval pěší pochod do rybárny, kde jsme si objednali rybí polévku (tedy Vilma podává lepší) a nějaké místní speciality, a odtud jsme se vydali do kavárny *Kvelb*. Cestou jsme mohli obdivovat, jak se Liberec vrací do dávné, ještě německé krásy. Celé ulice rekonstruovaných secesních vil, radnice, knihovna, muzeum, samá krásná architektura nepokažená krabicovým dvacátým stoletím.

V *Kvelbu* už Pavel a Kristián Francovi připravili prostor pro křesť, což při váze tamního železného nábytku mohlo být docela namáhavé. Knihu pokřtil Tomáš Hasil, předrevoluční šéf libereckého SF klubu, pořadatel Liberconů, vydavatel fanzinu *Tri-fid* a poslanec ODS za Liberecko mezi roky 2002 a 2010. (Důkladně politou knihu vzal pro Fajkuse do Krakatitu Honza Procházka.) Následovala četba tří ukázek z *Metamorf*a a potom kvíz, kolik si kdo zapamatoval. Zvláště četba Karolinina manžela Pavla byla památná, při čekání na začátek důkladně zkontroloval kvalitu místní vinotéky. Kolegové z Karoliny práce se vytratili po osmé, my ještě dorazili občerstvení a vydali se do Matičky, aby všichni stihli poslední metro a Vilma nás nemusela rozvážet, zítra musí brzy vstávat.

● 19. června se vzpamatováváme z pochodu po nádherném Liberci a já odpoledne domlouvám návštěvu Ondřeje Neffa na KJV příští týden.

● 20. června jsem byl odvláčen do vily Pelle na výstavu věnovanou Jiřímu Trnkovi, vřele doporučuji zvláště kvůli skvěle udělanému životopisnému filmíku. Trnkova cesta k umění nebyla jednoduchá, dnes by na jeho rodiče vystartovala sociálka, protože dost nepodporovali rozvoj jeho talentu.

V Trnkově životopisu je zmínka o Trnkově *Hobitovi Expo 67* v kanadském Montrealu. Chtěl jsem napsat starému Bralovi, zda o tom ví, ale nejprve jsem zkusil Google a ten mi prozradil, že na to téma publikoval článek už v roce 2021, ve kterém lze vidět i jedenáctiminutovou ukázkou. Vizte: *Hobit a Československo? Vždy patřilo k sobě!*

Proslavit jej mohl také Jiří Trnka <https://1url.cz/wJF5w>

Na zpáteční cestě mi volal Martin Zvěřina z *Lidovek*, obmyslný Jarda Veis, pravděpodobně aby mi připomenul, jak jsem ho uhněl o příspěvek k jubileu Ondřeje Neffa, mě Zvěřinovi naprášil jako možného autora něčeho podobného pro *Lidovky*. Nezkrácené najdete na straně 10.

● 21. června se u nás zastavil Richard Klíčnick dokonalit opravu motorky, já píšu článek o Ondřejovi, osud mě trestá za to, že jsem tolik lidí nutil k témuž.

● 22. června a motorka je tu zpět. Martin Gilar upřesňuje termín setkání, Radek Dojiva slíbil zařadit info o amatérském natáčení filmu podle Harníčkovy *Masa*. První část najdete na poslední straně. Robert Spousta poslal scany *Zlatého máje* z roku 1956 s tehdejšími recenzemi SF. Vizte stranu 15.

● 23. června se na večerní pokec zastavil Martin Gilar, popovídali jsme o Americe, která z jeho pohledu má kulturní války za sebou a na Evropu kouká jako na dekadentní kontinent, odkud se podobné věci šíří. Tedy hlavně to tak vnímá MAGA (a FOX News). Na druhou stranu přiznává, že vtípkovat o ženách nebo jinobarevnících není úplně bezpečné. Užil bych si to více, kdyby mě tak nebolelo koleno, které asi dodatečně protestuje proti pěší pouti Libercem.

V noci sleduju Ondřeje Neffa v *Rozstřelu* u Vladimíra Vokála: <https://1url.cz/SJF52>

● 24. června je ten velký den, kdy si Richard Klíčnick odvezl svou megamotorku, tedy odvezl si ji chlapík, kterému ji prodal, a Michaela opět může rozepnout svá uklízející křídla a blbnout v garáži.

Jdu spát v půl třetí, metodou rychločtení jsem proletěl Ver-nův *Tajemný hrad v Karpatech*. Filipův kvíz bude po oslavě (hexadecimálních) padesátin Ondřeje Neffa.

● 25. června slavíme v Klubu Julese Verna jubileum Ondřeje Neffa. Dorazili jsme s Michaelou jako první hned po šesté a skoro s námi přišel Robert Rameš, pak se z rachoty utrhli Filip a Bí, potom přišli Jiří Vincenc, Franta Novotný, Richard Šusta, náš jednatel Leonid, Pavlíkovi, Ondřej Neff, Honza Vaněk jr.

a předseda Richard. Jestli dobře počítám, bylo nás čtrnáct. Michaela všechny nechala podepsat přání, upozoroval jsem, že nejhezčí rukopis/podpis mají nejstarší členové klubu Vincenc a Leonid (já a Franta Novotný jsme nečestnými výjimkami :-).

Předali jsme Ondřejovi dárky, z nichž nejzajímavější asi byly knihy *Toužimský Moravec*, *Příběh nakladatelství* a *Tam uvnitř něco je* s ilustracemi od Františka Skály ml.

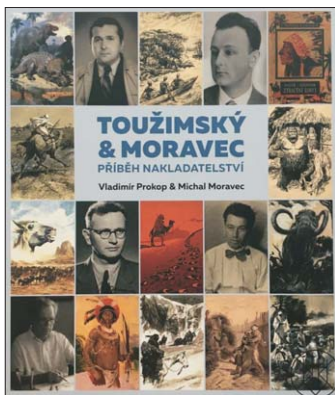
Ondřej nás pak odměnil přednáškou na téma, proč máme rádi 19. století, co vše v tu dobu Evropa dokázala a proč se už nic takového nevrátí. Mimochodem argumentoval profesorem Bárto, se kterým ale ne zcela souhlasil, pokládá totiž jeho predikce za příliš optimistické.

Pak měl přijít kvíz Filipa Gotfrida o *Tajemném hradu v Karpatech*, to ale úspěšně zdržoval Richard Šusta poněkud nesrozumitelnými dotazy na *Neviditelného psa*, později jsme pochopili, že si spletl *Neviditelného psa* s megapudlem z novely *Pán modrého meče*, tedy že si myslel, že se první internetový deník u nás jmenuje podle Haagerova psa.

Když nakonec došlo na 37 Filipových otázek, které po zkušenosti s minulým kvízem Filip zjednodušil a opatřil skrytými nápovědami, zjistil jsem, že mé ponocování nebylo marné a že i po 17 hodinách od četby rychloposuvem si z knihy docela dost pomatuju. Čekal jsem sice, že bude excelovat Honza Pavlík, ale se třiceti body jej předstihla Bí, zatímco praotec Trekkie měl stejně jako Vincenc pouhých 25 bodů. Se svými 33 jsem je všechny smetl a získal keramický zásobník na psací potřeby. Ukázalo se, že Filip své otázky čerpal nejen z těch dějových, ale i ze zeměpisných a národopisných pasáží, které jsem přeskakoval, a tak mi unikl skřítek hospodářček uctíváný dobrým transylvánským lidem a pár podobných chuťovek, ale i to, co jsem si zapamatoval, stačilo k vítězství. Ohavného *faux pas* se dopustil Leonid, který potom, co Ondřej ohlásil 16 bodů, prohlásil, že to on má také, a knihu nečetl.

Vrátili jsme se z KJV a pí Hranolka Šilero vá mě varovala před nutností registrovat se u ČRo a TV, protože jsem OSVČ (platící jako obyvatel). Přečetl jsem si několik expertů a každý píše něco jiného, zákon je popsán tak složitě, že asi potřebuje vykladače.

● **26. června** jsme já a Michaela na Břežanku dorazili proti plánu pozdě, až okolo páté, kdy už byly všechny polední dobroty snědены. Tak jsme se s Richardem Šustou a svými malinovkami přesunuli ze zahrádky do Červeného salónku, kde mělo od půl šesté proběhnout přivítání knihy Haniny „Veselé“ Houdkové o urbexu *Moderní ruiny*. Pagi a Pavel

Březina zůstali se psy venku. V Salónku už čekala Zdena Křikavová z Arga, které knihu vydalo. Brzy se nás sešlo docela dost, třeba Františka Vrbenská, recenzent Honza Procházka, Tereza Březinová a Geňa, který dorazil celý vyprahlý pěší túrou z Arga. Vedle toho také pár nám neznámých fanoušků urbexu. Po čase se objevili Cordy a náš synek, který nám donesl objednané fusekle s hořícím Kremlem.

S drobným zpožděním přijela Hanina, bleskově zajistila víno na přípitek a dvě mísy řízků s okurkami, citrónem a chlebem, i když si nejsem jist, zda ten nebyl jen na našem stole. Hanina si přivedla i svou moderátorku s několika připravenými otázkami, ale v uvolněné atmosféře jich spousta padla i z řad posluchačstva. Než se začalo, vyptal jsem se Geni na Kosmas a zdá se, že rekonstrukce dat ještě chvíli potrvá.

Řízky byly výborné, myslím, že když Hanina přešla od besedy ke křtění, už na ni žádný nezbyl, ale asi neměla velký hlad, protože si objednala staročeské šneky, konečně vím, jak tahle položka jídelníčku vypadá :-).

Františka Vrbenská na rozloučenou pochválila můj text v *Lidovkách*, jeho mírně rozšířenou verzi si můžete přečíst na straně 10, tu pochválenou najdete na webu <https://1url.cz/bJF5U>

● **27. června** jsem navštívil Pátečníky ve Vinohradské 105, kde se probíraly podrobnosti o plavbě k severnímu polárnímu kruhu. Lodní deník výpravy z pera Franty Novotného vyšel i na *Neviditelném psu*. <https://1url.cz/IJF5g>

Já pak ještě zašel na kus řeči za Honzou Hýskem, bydlí nedaleko (a chystá další knihu, kterou byste svým dětem nedali).

● **28. června** jsem ve *Vědě Plus* zaslchl Jardu Olšu, jr. Ale moc prostoru nedostal, což byla celkem škoda, přinejmenším by si na rozdíl od dalšího hosta nepletl vodík a hélium...

● **29. června** jsme na kus řeči pozvali Míkovcovy a Sanču Fülle. Sargo pro tu příležitost vyrobila výborné kopřivové pesto, když jsem se ptal, kde v okolí domova sehnala kopřivy, dozvěděl jsem se, že od firmy *Rohlík*.

● **30. června** si přišel Franta Houdek pro svou knihu, hned si všiml, že jsme prohodili levou a pravou klopou, ale aspoň začínáme odkazem na časopis *Vesmír*, který zná pře-

ce jen o něco více lidí než náš *Interkom*, kterým se Franta na druhé klopě také chlubil.

● **1. červenec** nás horko přišpendlilo v domech, ale zase díky tomu Zdeňka Pobudu napadlo, že se nemusíme scházet osobně, ale že si můžeme popovídat pomocí *Google Meet*. Čhtěl

jsem napsat, že výhodou bylo, že jsem ne-
načuchnul jeho cigaretami, ale mám do-
jem, že jsme mleli pantem tak intenzivně,
že si snad ani nestihl zapálit.

Zeptal jsem se Marie Michlové, zda ná-
hodou neví, jestli R. H. Bruce Lockhart,
o kterého se okrajově zajímám, a John Gib-
son Lockhart, kterého studuje ona, nemají
něco společného, tedy zda nebyli nějak pří-
buzní. (Oba jsou na Wikipedii.) Nebyl jsem
první, kdo se na Marii s tímto obrátil, a je
toho názoru, že ne, Bruce Lockhart se pří-
buzností s jinými známými rody nikdy ne-
tajil, spíše naopak, takže by se jistě pochlu-
bil i zetěm Waltera Scotta.

https://en.wikipedia.org/wiki/R._H._Bruce_Lockhart

https://en.wikipedia.org/wiki/John_Gibson_Lockhart

● **2. června** horko nepolevuje (37° C), ale i tak nám Franta Ma-
šek poslal vzpomínku na působení Ondřeje Neffa ve stolní spo-
lečnosti *Klub zneuznaných génů* (KZG).

● **3. června** se mi konečně dovolal Jarda Olša, první pokus udě-
lal, když jsme byli v Liberci.

Do 7. 8. by měla být hotová antologie, aby putovala na WC
(Worldcon :-). Sonduju u Radka Dojivy, zda to stihne, jestli tře-
ba nemá naplánovanou dovolenou. Jak se dalo očekávat, zase
bude adrenalin.

*Dovolenou naplánovanou mám, pozítří v sobotu odjíždí-
me, vrátíme se 13. 7.*

*Od 13. do 20. 7. pomáhám Vilémovi s natáčením filmu,
přiveze štáb 30 lidí, potřebuje řidiče, kuchaře atd. Nemá nic,
protože na to nemá peníze, každá ruka bude dobrá.*

*No, teď před odjezdem dokončuju věci pro zákazníky, není
to úplně ideální chvíle, ale zkusím zítra něco rychle nahodit.*

● **4. června** stihnou dopoledne RTG, odpoledne mi poctivým naf-
ťákem dovezli *Tajný svět oken*, potom nastal gigantický, skoro
celostátní blackout. Česká smějíci se bestie to na síti, tedy její
funkční části, komentuje:

To by se ve Španělsku stát nemohlo.

Já si jen zapnul konvici.

Došlo k vzácnému meteorologickému jevu?

V Praze hasiči zachraňují lidi z jezdících schodů.

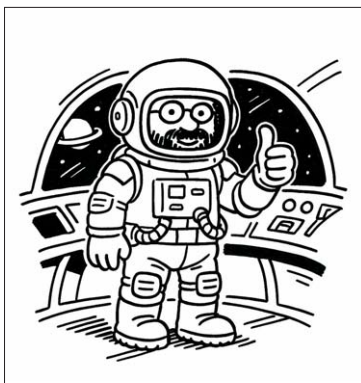
Demo verze GD před volbami, potřebovali jsme to jako sůl.

Ještěže mě moje lenost ochránila od pobytu v horkém vla-
ku stojícím někde na půl cestě mezi Prahou a Chotěboří, kde
právě zuří Festival Fantazie.

● **5. července** zemřel Marek Fišer, grafik-ilustrátor-programátor.
Věnoval se zejména reklamní grafice, ale měl také rád SF a vy-
tvořil řadu původních knižních obálek pro nakladatelství *Polari-
s – Spin, Dračí vejce, Hvězdotřesení, Anansiho chlapi, Křeh-
ké věci, Hrsti jadeitu* aj. Podílel se také na finální podobě legen-
dárních sérií *GrailQuest* a *Warhammer*, z jeho dílny pochází
i rozsáhlá edice původních českých obálek s Honor Harringtono-
vou. **rd**

● **6. července** volá Vlád'a Mátl a děkuje za rozbor povídky.

● **7. července** Ondřej Neff oživil své stránky *Tři prsty Astonovy*

Marek Fišer – autoportrét

a dal mi své texty k dispozici pro *Interkom*.
Jestli nechcete čekat, až odtamtud zase
něco převezmu, můžete nakouknout na
www.neff.cz

● **8. července** připadám si jak v židovském
vtipu. Všude prší, jen okolo nás úterý.

● **9. července** posílá Jarda Olša, jr. logo
sponzora knihy pro Worldcon v Seatlu.

● **10. července** z FF v Karlových Varech va-
ruje Kamil Fila před návštěvou australské-
ho filmu *Princezna Kosmolesba* (Lesbian
Space Princess). Anotace: S nesmělou Sa-
i-rou, dcerou královen planety Clitopolis, se
právě rozešla charismatická nájemná lov-

kyňe Kiki. Jakmile zdrcená princezna zjistí, že její expřítelekyni
unesli bílí heterosexuální mimomůžšťané a požadují za ni nej-
mocnější lesbickou zbraň, královskou labrydu, vydává se na
inter-gay-laktickou záchrannou misi, aby Kiki vytrhla ze spárů
zlých incelů.

Já si odpoledne zaběhl do *Epochy* pro pokračování *Propas-
ti času* a *Poslední hlídka* Tomáše Petráska znovu vydanou
pod názvem *Hlídka Awaoru*.

Na zpáteční cestě jsem v Kaprově ulici viděl drobnou dívku
či ženu v černém nikábu, trpělivě čekala na chodníku, až její
pán či majitel uvnitř něco zařídí, otřesný pohled.

● **11. července** jsem kouknul na film s Lino Venturou z roku
1982. Ta krásná doba, kdy na ulicích bylo čisto, žádné ženy
v burkách, žádná Afrika a teroristé jen domácí, vesměs studen-
ti sovětskými agitátory radikalizovaní k boji za Palestince a už
nevím co.

● **12. července** navštívil naši chýšku Pavel Mikuláščík, když byl
na letišti odeslat své ženské do Tunisu. Připomněl jsem mu, že
ještě nenapsal Martinu Macáškovi, a pak jsme dali řeč o kni-
hách, o chystaném *Mlokoví* zvláště.

● **13. července** jsme poobědvali s rodiči našeho přispěvatele do
rubriky *Britská konzerva*, vychválil jsem jim knihu *Muž z Brna*,
přinášející v dnešní době tak potřebnou dobrou náladu.

● **14. července** nás navštívil Ján Kralovič, studující slovenské
fandomové výtvarno. Vyhrabal jsem kvůli němu fanziny *Lé-
mai, Pollux, SFéra, Prit, Orion*, a pak další den je zase uklízel.

Večer Viktor Janiš na FB pochválil diplomku Barbory Smol-
kové *Samizdatové a fanouškovské vydávání díla J. R. R. Tolki-
ena v českém překladu*, kdyby méně sledoval, co píše Andrej
Ruščák, a podrobněji četl *Interkom*, nebyla by pro něho tahle
práce nový objev.

● **15. července** nás navštívil Honza Poláček, pokud se nové ve-
dení ČT namíchá příznivým způsobem, možná bude točit něco
o Havlíčkovi.

● **16. července** se u nás objevil na domluveném pokecu Pavel
Kosatík, celý zchvácený dorazil o hodinu později, ale alespoň
pak hned neutekl, prošli jsme nové knihy a probrali plánované
pořady u nich doma.

● **17. července** jsem spojil návštěvu ortopeda s cestou Na Bře-
žanku, pochlubil jsem se fuseklemi s hořícím Kremlem a uká-
zal nějaké knihy, ale moc zájmu nevzbudily.

● **18. července** připomínám Zuzaně Johanesové (autorce CKČ a účastnici projektu *Uvař raka*), že jsme se domlouvali na prohlídce fanzinu *Vega* a řeči o Dáše Hlavaté, její tetě, která pro *Vegu* překládala Bradburyho ještě v době, kdy netušila, že jde o fanzin, vycházel totiž jako příloha trampského samizdatu *Daily Dudlaj*. Já na to moc nemyslel, nechal jsem se ukolébat, že nám setkání připomene kniha o vaření raků, ale v pondělí jsem tu měl slovenského badatele, a když jsem hledal slovenské ziny, tak jsem narazil na *Vegu* a ta mi připomněla naši domluvu.

● **19. července** pořádáme narychlo svolaný sobotní odpolední večírek pro obvyklé podezřelé a účastníky cesty na Worldcon. Počasí bylo nejisté a doufám, že jen proto se mnoho pozvaných s čestnou výjimkou Honzy Kotouče ani neozvalo. Jsem zvědavý, jak se jim tam bude dařit spolupráce bez nějaké debaty zde.

Jako první dorazil Bidlo a přivlekl spoustu věcí na gril plus obrovského melouna (snad to sníme v úterý). Pak přijeli Jára a Sargo Mikovcovi, vedle svého unikátního salátu donesla Sargo i borůvky, kupodivu větší než naše minirajčátka na Mišiných mozzarelových jednohubkách. Dorazili i Honza Vaněk jr. s Líbou Mohelskou a nakonec překvapivě Vilma s Martinem, ty jsme moc nečekali, protože Vilma se v posledních týdnech musí starat o odcházející maminku. Naštěstí ji dnes na chvíli zastoupila Hedvika.

Bidlo se chystal odjet na Bohemku, už nevím na jaký zápas, ale když se na odchodu potkal s Vilmou a Martinem, zjistil, že může ještě jednou vynechat bez toho, aby mu propadla permanentka.

Ale vzhledem k tomu, že Vilma chtěla být doma dříve, tak jsme se rozpustili už okolo deváté.

Okolo desáté se u nás zastavil Radek Dojiva, který vypůjčeným olbřímím autem rozvázal filmaře, vezl s sebou i synka Viléma trvale ochotného přicházet s tématy, která ostatní nezajímají, jako jeho názor na Trumpa, Reagana, globální oteplení, queer komunitu a EU :-). Jen tak tak jsem při odchodu Radka stihl upozornit, že mi neposlal všechny potřebné podklady a že tedy kniha pro Worldcon je ve stavu, v jakém ji před dovolenou opustil. Dovědět se něco takového před mnohahodinovou cestou do Brna není nic záviděníhodného.

● **20. července** se trochu vzpamatováváme z večírku a nedávného čtení do půl čtvrté.

Potom přišla zpráva od Vilmy: *Ahoj, mám smutnou zprávu, mamka včera v noci zemřela. Bylo to poklidné, měla jsem ji doma, byla jsem u ní. Pohřeb bude v pátek v poledne.*

● **21. července** vyzvídám na Zdeňkovi Pobudovi, kdy bude *Propast času III*. Zde odpověď: *Autor na něm ještě pracuje – má termín do konce srpna, ale myslím, že to zvládne o něco dřív...*

Ozval se Vlád'a Mátl, že pro nemoc musíme odložit další setkání. A Vilma rozesílá info o pohřbu a karu.

● **22. července** na ohlášené šipky ani nedošlo, asi i proto, že

jsem pro vyhládklé pracující začal hned grilovat v neděli Bidlem donesené pochoutky. Dorazili Sargo, Bidlo, Filip, Tes, Hanka, Bí + upovídáná Anežka, nová otrokyně v Epoše.

S Honzou Vaňkem jsme na Wikipedii u příležitosti nedožitých narozenin umístili fotografii Ivana Kmínka.

Večer Radek posílá rozpočet na knihu, snad se sponzoří plácnou přes kapsu. A Leonid hlásí:

Dnes mě po týdnu propustili z nemocnice, operace až v září. Tak bych vás po vynucené přestávce rád zase viděl. V pátek přijdu na Korunní 105 děj se co děj.

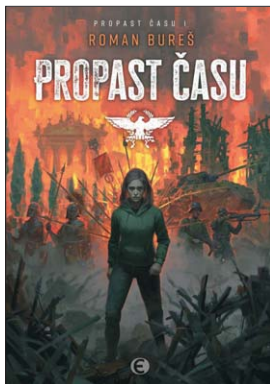
● **23. července** Pepa Vašát shání fotky z akcí, hlavně těch které uspořádali, z Parconu 1993 a 2000. Nemám skoro nic, když tak mi nějaké pošlete.

● **24. července** jsem dočetl první dva svazky (na třetím autor pracuje) Burešovy přepracované *Propasti času* nedávno vydané v Epoše. „První vydání“ jsem nečetl, už nevím, co mě odradilo, snad nakladatel nebo nějaký předsudek vůči takto generovanému světu. Ani jsem si ho nedokoupil ve zlevněnkách. Tak nemohu porovnávat, zda třeba i v prvním vydání jsou vložené přehledové kapitoly, které čtenáři pomáhají v orientaci v ději. Ale nové přepracované díly jsem přečetl skoro na jeden zátah, takové dočítání do půl čtvrté ráno jsem nezažil už roky, vlastně si vzpomínám, že takhle nějak jsem na sílu dočetl třeba příhody Petra Kukaně z Kukaně, tedy cyklus *Královny nemají nohy* (Neff starší). Možná je tam i nějaká další podobnost:

příběh, který táhne, hrdinové, kterým lze fandit, tajemství..., prostě napínavé čtení (tehdy v minulém století a za bolševika) pro kluky. Dokonce jsem Burešovi promínl i ekologické a pokrokové sentence (u bývalého osobního strážce a vyhazovače v pražských klubech docela nečekané), které nejsou jen úlitbou současnému trendu, ale v druhém díle jsou už docela dobře zabudovány do děje knihy.

● **25. července** se tvrdé jádro setkává na pohřbu Vilemíny Kadleckové, hlavně ti z nás, kteří se na večírcích s Vilemínou občas bavili a udržovali ji v obraze. Nejvíce by si to asi zasloužil Ivan Hranička, ale ten ji na onen svět předešel. Před kaplí svatého Václava na Vinohradech se vedle příbuzných (z nichž jsem znal jen Martinovu sestru Hanu, jeho rodiče dorazili na poslední chvíli, všechny tři Vilemíniny vnučky a schovanku Valeriei) sešel i náš hlouček: Sanča, Sargo, Jolana, Vladan, Bidlo, Eda a já s Michaelou. Po krátkém obřadu, kde jsme mezi jinými vyslechli Vilemíninu oblíbenou skladbu, kterou nazpívala Hedvika s pěveckým sborem, jsme se se Sargo jejím hráškovým autičkem přesunuli do restaurace *Baroko*, kde jsme připili na Vilemíninu památku a potom o ní Vilma držela krásnou řeč; inu, skutečná spisovatelka se nezapře, ale zjevně to bylo od srdce, protože neměla ani řádek poznámek a přitom jako bychom Vilemínu znovu viděli.

Já si pak po opulentním obědě popovídal s Martinovým ot-

cem Janem Klímou, také matfyzákem, ale fyzikem, kdysi jsem psal posudek na jeho sci-fi povídky, ke kterým zabrousil od několika matfyzáckých detektivek.

<https://www.databazeknih.cz/autori/jan-klima-6209>

● **26. července** nám Ondřej Neff posílá recenzi do *Interkomu*. Vizte stranu 18.

● **27. července** jsem našel čas na zanášení korektur do knihy *Tagebuch 2038*. Labužníci, kteří by stáli o 400 stran nové korektní, spravedlivé a inkluzivní němčiny, si mohou na adresu *Interkomu* udělat předobjednávku.

Odpoledne se u nás na prohlídku fanzinu *Vega* zastavila s maminkou (před padesáti roky známou jako Sluníčko) Zuzana Johanovská, neteř Dášy Hlavaté, roz. Johanovské, která nedávno zemřela. To asi podnítilo Zuzanu, že se začala zajímat podrobnosti ze SF mládí a života své matky a tety v trampské osadě Dudley ve společnosti Akčildeje, Maugliho, Petefiho, Šišky a dalších.

Večer píše Veronika Lukášová, nejstarší dcera Ivana Kmínka, asi někde zašantročila spojení se Zuzanou Hartmanovou. Nicméně digitalizace *Utopie*, *nejlepší verze* je na dobré cestě.

● **28. července** Milada z Kosmasu zařídila odeslání Breuerových povídek do MZK, odkud je budou v rámci akce *Česká kniha* distribuovat po knihovnách, které projeví zájem.

Zuzana Hartmanová píše, jak pokročili v digitalizaci *Hlavičky*, Páva a Kmínka. Chybí jim kontakt na Iva Železného.

Jarda se dozvídá o ministerském převkape-ní (diplomaticky řečeno), následkem kterého je odvolán do Česka právě v době Worldconu (nic nevdá, že Zaminí na akci přispělo a participuje na ní, NKÚ na ně).

● **29. července** Julie posílá korektury a podrobnosti k obálce knihy, která by 8. srpna měla letět do USA. Radek má asi svatozář, ale on i jiný jede hlavně na adrenalin.

Poprosím na obálku blurb: „A constellation of high-concept stories, glittering with emotion and imagination.“ – Alex Shvartsman

Také se mi ozval Michal Maršík, zda by *Intercom* (sic) neotiskl recenzi na jeho knihu *Srdce ztraceného boha*.

● **31. července** se zdá, že Kosmas už se vzpamatoval z hackerského útoku, naše knihy se objevují v nabídce. Znovu jsem si přečetl *Poslední hlídku* Toma Petráska, tentokrát s přídatnou povídkou *Druhá strana světa*. Zatímco mě před lety příběh drtil beznadějí, nyní jsem v něm objevoval optimistické momenty. Změnil jsem se já nebo svět, text sám, to jsem kontroloval, je prakticky stejný.

● **1. srpna** před půlnocí posílá Radek Dojiva první část sazby knihy pro Worldcon ke korektuře, tedy hlavně Julii, poradil jsem mu, ať nevynechá Jardu Olšu...

Jinak celý den chčije a chčije... No alespoň jsem pohnul s *Interkomem* a nejdelší texty poslal Frantovi Houdkovi do Telče. Objeví se příští rok projekt *Intermokro* a bude uvědoměle vlastenecké, když po sobě každý spláchně nejméně dvakrát?

Zuzana Hloušková mi píše, zda jsem dostal její recenzi (strana 19). Odpovídám:

Dorazila, moc díky, jen jsem Ti zapomněl odpovědět, a hlavně si text ze stažených souborů přenést do složky IK08. Ovšem vše, co já udělám, a dokonce i co neudělám, je jen k dobrému. Kdybych Ti poděkoval, tak by ses nyní neozvala a já bych do té osmičky neměl co dát.

● **2. srpna** Radek posílá zbytek sazby, už s logem sponzora, Julie našla pár divných rozdílů, ale nevedla, jak by správně měla vypadat, ach jo...

To Franta Houdek je jiný kabrňák, protože přišel i v Telči, posílá opravené stránky *Interkomu*, zbývá už jen doplnit *Odposlechnuto* a tento fandomový bulvár.

Pustil jsem se do *Ignis fatuus* od Petry Klabouchové. Říkal jsem si, zda její nominace do Litery není jen úlitba nějaké literární módě (teď frčí vzdychání nad Sudety či pohraničím, zvláště u „ženských autorek“, imunní ale nezůstal ani Kyša-Kotleta), ale je to až překvapivě dobré.

● **3. srpna** Radek dokončuje obálku.

● **4. srpna** knižní blok se tiskne, obálka je stále ve vývoji.

● **5. srpna** je Radek s obálkou už trochu spokojený a tiskárna začíná být nervózní. Nicméně kniha asi bude, tak je třeba se zamyslet nad logistikou a distribucí.

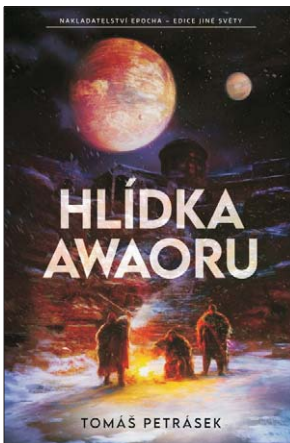
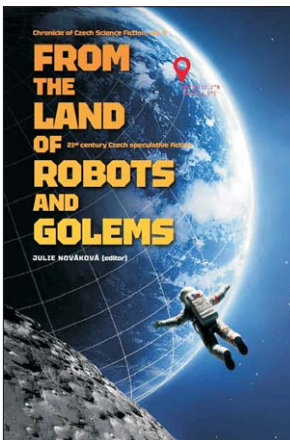
● **6. srpna** k nám zaskočil na pravidelný pokec náš vědecký redaktor Franta Houdek a zastavil se i Honza Vaněk jr. Ten druhý donesl baterii fernetů na room party chystanou na Worldconu.

● **7. srpna** uléhám (po půlnoci) s mobilem na nočním stolku, dnes je ten velký den, kdy z tiskárny dorazí kniha pro Worldcon.

Ráno v mailu najdu dotaz, kam že ji zítra mají dovézt... Po chvíli zmateného telefonování a slibu tiskárny, že se pokusí věc dokončit ještě dnes, volám Vilmě, kdy že zítra odlétají?

Dověděl jsem se, že letí až v sobotu... Volám do tiskárny, že pátek je dobrý, „naštěstí“ zatím nic na plánu výroby neměnili, stroj má poruchu.

Zdeněk Rampas

Karolina Francová: *Metamorf*

Metamorf Karoliny Francové své čtenáře rozhodně potěší. Autorka nám předkládá román mnoha vrstev. Podobně jako slavný liberecký mág přesahuje fantastiku, *Metamorf* přesahuje space operu. Zasahuje do feministické a politické dimenze a co je v naší sci-fi a fantasy neobvyklý a cenný jev, do psychologického rozměru.

Jedinečná a doteď nevidaná je postava samotného *Metamorfa*, univerzální osobnosti schopné neomezených proměn. V umění (třeba filmovém) a literatuře jsme nikdo nikoho takového ještě neviděli. Postavy bývají kladné, záporné, něco mezi tím, vyvíjející se, ale pořád uchopitelné v definované charakteristice čtenářsky přehledných lidských vlastností. Odráží takové zobrazení hrdinů dostatečně člověka a jeho osobnost? Můžeme říct že ano, když autor propracuje charakter hrdiny důkladně. Pak nám nabídne krásnou postavu, ke které můžeme mít vztah, můžeme k ní chovat city a v jistém smyslu jí považovat za živoucího člověka. Může nám být blízký jak autor, který postavu propracoval, tak postava, která se nás vnitřně dotýká.

Je ale takový i život? Není přece jen komplikovanější než jakkoli dokonale obraz, který nám literatura a umění nabízí? Asi tušíte, že chci říct, že život je přece jenom složitější, že má přesah, který ztvárnit je téměř nemožné. Pokoušeli se o to mnohé směry, první byli realisté, pak naturalisté a pokračuje to až k postmoderně. Upřímně, některá ta díla se čtou těžko, protože vlastně v nás vzbuzují příliš hnusu anebo jsou tak kryptická, že jim rozumí jen autor.

Tady ale máme někoho zcela jiného. Karolina Francová nám na stříbrném tácku space opery nabízí něco třípytivého, chimérického, nádherného, po čem s radostí sáhneme... ale najednou zpozorujeme, že ho nemůžeme uchopit. V další scéně se nám vymkne a zatřpytí se těsně vedle naší ruky. Chceme ho chytit jako chiméru, ale to nelze, dokud nepřipustíme, že je to člověk.

Člověk, jak ho neznáme, jakého se obáváme, jakého si nepřipouštíme do svých myslí a neustále se pokoušíme vtěsnat ho do známých kolejí pozitivních a negativních postav.

Všichni jsme už potkali někoho, kdo nám byl maximálně sympatický. Od první chvíle se k nám vztahoval s vřavostí, otevřenou myslí i srdcem. Poslouchá vás a vy nabýváte pocitu, že mu na vás záleží víc než jiným, že v danou chvíli odsunul všechno svoje: starosti, závazky, svůj čas. Byl to *metamorf*. Chodí a rozšiřuje mezi lidmi dobré vztahy: otevřenost, sounáležitost, pochopení, toleranci, úctu. Takovou vzájemnost, která je pro každého na osobní rovině. Jste okouzleni a řeknete si: ach, *metamorf*! Kéž by takových bylo víc, kéž by takový byl celý život!

Z dobrých lidí se ale častěji než andělé stávají lidé zlí.

Všichni jsme slyšeli o Stanfordském vězeňském experimentu profesora Zimbarda, který tenhle proces zdokumento-

val tak přesně a otevřeně, že u toho nabídl vlastní kůži. Skupina vysokoškolských studentů vybraná psychologickými testy pro jejich povahu normálních hodných mladých mužů se rozlosovala na vězně a bachaře a vstoupila do prostor simulujících vězení. Už první den začali bachaři vězně šikanovat a postupně

to přerostlo do takového týrání všemi zúčastněnými, nejen bachaři, ale i vědci, kteří experiment pozorovali a řídili, že až nezúčastněná osoba zvenčí, dost odvázná, aby se postavila autoritám, na nelidskost týrání upozornila. Na její popud byl experiment předčasně ukončen. Ne proto, že se nezdařil. On se zdařil dokonale a bleskově. Závěry z něj ovlivnily celou následující psychologii. Tady taky pracovali *metamorfové* a profesor Zimbardo se pak stal odborníkem na jev, který nazval Luciferovým efektem. Poté byl prof. Zimbardo znalcem v procesu s americkými vězeňskými dozorcí, kteří týrali a šikanovali vězně v iráckém vězení Abú Ghraib. Prof. Zimbardo rozumí těmto mechanismům bez toho, aby schvaloval počínání

lidí, kteří se nechají strhnout vlastní mocí a sebeklamem, že nenesou žádnou odpovědnost. A tohle se neděje jenom ve věznici. Mnohem častěji se s tím setkáváme ve všedním životě a máme sklony tyhle lidi omlouvat: bezohledné sebestředné ty-rany mezi známými, kolegy a v rodině. Účastníme se s nimi Luciferova efektu, nejen když spolupracujeme na jejich činech, ale i když mlčíme a třeba trpíme. Bud' jako spolučinitelé, anebo jako oběti.

A to jsou další tváře *metamorfa*: oběti a vrazi. Celý svět je plný *metamorfů* a musíme pochopit Luciferův efekt, abychom je rozpoznali a dokázali ten efekt z Luciferova změnit na efekt – tady by se nabízel vznešený termín efekt archanděla Gabriela, a začít svaté tažení, ale zadržme. Protože tihle všichni jsme my.

Nejzávažnější závěr profesora Zimbarda je ten, který formuloval jeden z účastníků vězeňského experimentu. Kluk, který byl v pozici dozorce, se zeptal kluka v pozici vězně: „Co bys dělal ty na mém místě?“ A on odpověděl: „Nevím.“

Nikdo nevíme, co bychom dělali. Nikdo z nás.

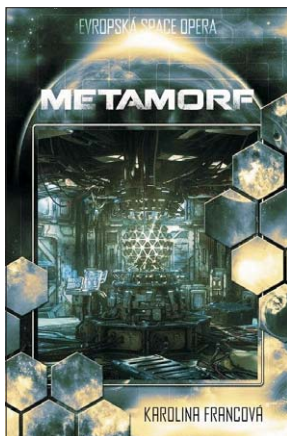
Proto se pořád pokoušíme změnit Luciferův efekt na efekt hodného člověka s odstupem. Který se neúčastní zlého konání, zachová si zdravý úsudek a odpovědnost.

Vraťme se teď k tomu nádhernému *metamorfovi*, co se k nám chová tak krásně, až nabydeme dojmu, že je tady jen pro nás. Přiznejme si skutečnost, že on je takový pro všechny. Stejnou nezištnost prokazuje mnoha lidem a přináší vklad do lidských vztahů.

Je to efekt *Metamorfa*, který sám není zlem ani dobrem, ale ve kterém můžeme nacházet rovnováhu prostřednictvím svého svědomí. *Metamorf* nám nastavuje zrcadlo, ve kterém se pořád odrážíme my v celé svoji lidskosti.

S. F.

Karolina Francová: *Metamorf*, Brokilon, 2025, 665 str.

Ondřej Neff: vždy o krok napřed

Jak psát o někom, kdo tolik ovlivnil život naší komunity a tím i můj, a nepsat přitom hlavně o sobě? Zvláště když jen těžko mohu autentičtěji vylíčit něco, u čeho jsem byl, ale zkusím to takhle:

Tuto středu (25. 6.) oslavil Ondřej Neff den předem v Klubu Julese Verna osmdesáté narozeniny. Kde také jinde, jeho první kniha, kterou se přihlásil ke společenství fanoušků fantastiky, se jmenovala *Podivuhodný svět Julese Verna* a vyšla před sedmačtyřiceti lety v roce 1978. Tedy rok před formálním vznikem fandumu v podobě prvního čs. klubu science fiction.

Další jeho knihy už pak očekával stále rostoucí československý SF fandom. S radostí jsme v roce 1981 přečetli první soustavné dějiny české sci-fi literatury *Něco je jinak* doplněné o čtyři roky později *Třemi esejemi o české sci-fi*. Tehdejší fanoušci doufali, že jim literární teorie řekne něco víc o předmětu jejich zájmu, ale jen autor, který definoval žánr jako literaturu, kde je něco jinak, to dokázal podat nejen srozumitelně, ale i zábavně.

Ondřej Neff se pak zúčastnil prvního celostátního setkání SF fandumu v Pardubicích v roce 1982, které na jeho návrh od dalšího ročníku neslo název Parcon, a brzy potom se stal častým hostem našich klubových schůzek i přednášek pořádaných pro širší veřejnost. Jeho prostřednictvím jsme se také dověděli o existenci videa.

Hlavní součástí Parconů bylo vyhlášení vítězů literární soutěže Cena Karla Čapka, ve které Ondřej působil jako jeden z porotců. Po letech jsme se dověděli, že vytvořil i figurku hlavní ceny – Čapkova Mloka. (Něco málo o tom minule napsal Pavel Poláček.)

V roce 1985 se ukázalo, že Ondřej není jen literární teoretik, ale i velmi osobitý autor sci-fi. V povídkové knize *Vejsce naruby* prokázal, že na rozdíl od mnoha autorů mainstreamu, kteří se jak v té době, tak i dnes pokoušejí v žánru prosadit, pochopil jeho podstatu, nepsal jako mnoho jiných „banální příběhy všedního dne“ okosené sci-fi rekvizitami, ale příběhy s překvapivou pointou, které v nás dokázaly vyvolat pocit úžasu (*sense of wonder*).

O dva roky později následovala další úspěšná sbírka *Čtvrtý den až navěky* a v roce 1988 román *Měsíc mého života* z prostředí měsíční kolonie Arkádie. V témže roce vyšlo pokračování *Něco je jinak* v podobě dějin světové science fiction s názvem *Všechno je jinak*, o kterém jsme se později dozvěděli, že je z části napsal disident Alexandr Kramer.

V roce, kdy padl totalitní režim, vydal Ondřej Neff ještě „počítačové romaneto“ *Pole šťastných náhod*. V době, kdy vodou chlazený počítač zabíral celé patro a 100 MB disk byl velký jako krabice na klobouky (a také tak vypadal), prokázal mimořádnou intuici a pokusil se odhadnout, jak počítače změní náš svět. Dokonce se kvůli tomu nechal na několik měsíců zaměstnat jako operátor u sálového počítače Akademie věd.

V osmdesátých letech trval přísný stranický dohled nad vydávanými knihami, ale ještě před Gorbačovem a perestrojkou nastalo jisté uvolnění v kulturních rubrikách novin a časopisů.

Ondřej Neff se vedle Jaroslava Veise, Zdeňka Volného, Libora Dvořáka, Iva Železného a dalších ve fandumu méně známých redaktorů zasloužil o to, že prakticky ve všech „sobotních přílohách“ novin pravidelně vycházely SF povídky, jak překladové, tak třeba ty úspěšné v Ceně Karla Čapka. SF tsunami se nevyhnula *Mladé frontě*, *Lidové demokracii*, *Svobodnému slovu*, *Světlu socialismu*, *Práci*, *Mladému světu*, *Kmeni*, *Čtení* a občas i titulům jako *Věda a život*, *Technický magazín*, *Květy*, *Sovětská literatura* a pochopitelně ani časopisům pro děti a mládež, *Ohniček*, *Sedmička pionýrů*, *ABC*, *VTM*, i když v posledních jmenovaných spíše jen sporadicky.

To vše by stačilo na jeden bohatý a úspěšný život, ale jsme teprve na přelomu osmdesátých a devadesátých let a Ondřejovi ještě není pětáctý. Dalo by se říci, že vše, čeho zatím dosáhl, bylo třeba vyvzdorovat na panujícím režimu. Když po roce 1989 ubylo umělých politických překážek, mohl uplatnit celý svůj potenciál. Zde už jen telegraficky, stíhá toho stále opravdu hodně.

Ještě v roce 1990 spolu s Ivanem Adamovičem, Jaroslavem Olšou, jr., Pavlem Kosatikem, Vlado Říšou a dalšími založil časopis *Ikari*, jehož byl v prvních letech šéfredaktorem a později zde měl rubriku *Zakázané technologie*, kde antcipoval regulační mánii dneška.

V roce 1995 přispěl k založení *Akademie SF, fantasy a hororu*, jejíž první ročník také moderoval.

Vedle toho pokračoval ve vlastní tvorbě, *Měsíc mého života* dostal sedm pokračování, z nichž *Rock mého života* získal v roce 2006 cenu Akademie SF. Letos vyjde závěrečný román *Arkadského cyklu Sedmá vlna*, což bude ironická parafráze výstřelků progresivistického aktivismu. Celkem po roce devadesát vydal přes třicet knih a povídkami přispěl do zhruba stejné počtu antologií.

Vedle toho překládal Williama Gibsona a adaptoval knihy Julese Verna pro současnou generaci. Rovněž se přičinil o rozvoj digitální fotografie a komiksu nás.

Dokladem, že Ondřej byl vždy o (pořádný) krok vpřed, je rovněž první český internetový deník *Neviditelný pes*, který založil 23. dubna 1996.

Nebyli jsme sami, kdo si toho všiml, u příležitosti 80. narozenin a blížícímu se 30. výročí *Neviditelného psa* mu Michal Hanák, CEO skupiny Mafra, předal skleněnou plaketu *Neviditelného psa*, a ještě předtím ho Česká akademie komiksu uvedla do Síně slávy, o tom jsme psali už v minulém čísle, někdy se Ondřeje musím zeptat, zda by mu místo politicky korektního klubka drátu neudělala větší radost původní Saudkova okřídlená kozatka Muriel.

Povšiml jsem si, že někteří čtenáři SF (většinou narození už v tomto tisíciletí) považují Ondřejovy názory za poněkud konzervativní či zastaralé; možná budou jednou překvapeni, až zjistí, že i v tom byl zase jen o kus před nimi.

Ondřeji, díky za to, že jsi nás učil dívat se dál.

Zdeněk Rampas (pro Lidovky)

Ať žijí jurosauroři!

Mám, nemám? Se sciisty se delší dobu kvůli nedostatku času a bacilu lenosti příliš nesykám, zajímají tedy někoho vzpomínky jednoho dinosaura na Ondřeje Neffa a někdejší dění, pokud si to ten dinosaurus vůbec přesně pamatuje? Ale nešš!

S Ondřejem jsem se poprvé setkal začátkem 80. let minulého věku na schůzce Klubu zneuznaných géníů (KZG) v někdejší kavárně Hlavovka na Míráku, kam ho pozval zakladatel KZG Vlád'a Mátl. Zaujal od prvního okamžiku, kdy se u našeho stolu objevila jeho nepřehlédnutelná postava s doutníkem v ústech, provázená jednou ze čtitelek.

Po rozpačitém úvodu jsme se dostali k tomu, jak se má správně psát povídka neboli americká short story. Již na začátku, nejlépe dokonce v první větě, by měl být náznak konfliktu, poradil nám náš guru. A uvolil se, že si půjčí naše literární vele-díla, aby je přečetl a zhodnotil.

Za týden opět jeho impozantní postava a hlas na Hlavovce opanovala nejen náš stůl. Přátelsky a zdvořile a přitom konstruktivně vysvětlil, co se mu v jednotlivých povídkách líbí a co by ještě doporučoval vybrousit. Až se zpožděním jsem si vzpomněl, že u jednoho z vedlejších stolů seděla parta o něco starších, vousatých a částečně i vlasatých pánů, kteří se také hlasitě dožadovali, aby jim zhodnotil jejich povídky. Ondřej na to nereagoval. Nikdy jsem se ho na to neptal, ale myslím si, že šlo o kamarády – dobráky – z Mladé fronty, jimž v redakci bezelstně naznačil, kam večer jde a co tam bude dělat.

Ondřej označil naše sedánky za stolní společnost a doporučil nám, abychom se stali literární sekci sci-fi klubu matfyzáků Villoidus. „Potřebujete nějaké krytí,“ dodal poněkud tlumeným hlasem. Což se díky laskavosti Zdeňka Rampase, Pagiho a dalších spřízněných duší také stalo. Naše schůzky na Hlavovce pak tvořily kolorit jedné z Ondřejových povídek.

Při jedné z nich se kdosi zmínil o tom, co by se stalo, kdyby se magnetické póly země obrátily, jak se občas stává. „Tohle téma mi nechte, tím se zabývám,“ reagoval Ondřej. Po letech jsem pochopil, že šlo o námět jeho proslulého románu *Tma*.

Na jednom sezení podstrčil Vlád'a Mátl Ondřejovi prázdný památníček, do něhož se pak zapisovali naši další hosté. Ondřej trochu rozpačitě zalistoval prázdnými stránkami a napsal: „Být první, první, první! To je něco.“ Nevzpomínám si již, kdo získal pomyslnou stříbrnou medaili, krátce nato ale do památníčku přibyla slova jistého Jardy Veise: „Ani být třetí není špatné!“ Nebyla to náhoda, o KZG ho informoval jeho přítel Neff.

Co dodat? Pokud, kromě jiného, považujeme Ondřeje za dinosaura sci-fi, pak bude jistě patřit do jejich dosud neobjevené odnože jurosaurořů. Plných invence, nápadů a talentu, kteří se nebojí něčeho nového, byť si zachovávají rozumné konzervativní žebříček hodnot a zdravý pohled na svět.

Váhal jsem, zda ti, Ondřeji, také blahopřát, neb se příliš často nevidíme, máš nepochybně dost co dělat a fůru dalších přátel. Nicméně dodatečně s díky za inspiraci nejen na Hlavovce – ať ti ta invence, nápady a leckdy i klukovský pohled na svět vydrží co nejdéle, stejně jako zdraví, které potřebují dinosauroři i jurosauroři.

Franta Mašek, KZG

Pohled čerstvého osmdesátníka

Tak dlouho jsem slychal výzvu „neraď, není ti šedesát“, až mi najednou bylo sedmdesát. Ode dneška je mi osmdesát a to zase budu slychat, nepleť se do toho. Neposlechnu. Konec konců, taky jsem radil, i když mi nebylo šedesát. Takže dnes se zmíním, jak se na to všechno dívám.

Obecně vzato, udivuje mě, jak se přesvědčivě splnily obecné představy autorů sci-fi, ale jak se nesplnily konkrétní předpovědi. Výčet nezdarů by byl dlouhý. Mobilní telefon a sociální sítě nepředvídal nikdo, individuální letecká doprava je nesplnitelný sen stejně jako před sto lety.

Co tedy se splnilo? Stanislaw Lem ve svém *Návratu z hvězd* popisuje ochablou změkčilou kulturu zformovanou *betrizací*. Je to fiktivní biologicko-chemický proces, který potlačuje agresivní a násilné sklony u lidí. Jedná se o formu psychické modifikace, při níž jsou do mozku aplikovány látky, které trvale eliminují schopnost člověka páchat násilí nebo prožívat extrémní agresivní emoce. Tento proces je v románu prezentován jako klíčový prvek utopické společnosti na Zemi, která se snaží zajistit mír a harmonii, ale za cenu omezení některých lidských instinktů a svobody.

Román vznikl před půl stoletím. Nepřímo navázal na Bradburyho *451 stupňů Fahrenheitů*. Tým hasičů v něm páli knihy, když nutno, tak i se čtenáři. Knihy obsahují různé názory, které mohou lidi polarizovat. Aby se předešlo sporům a udržela se uniformní, „šťastná“ společnost, bylo rozhodnuto knihy eliminovat. Cenzura začala kvůli tomu, že některé skupiny se cítili uraženy určitými díly, což vedlo k postupnému omezování literatury.

Četl jsem ty knihy v době, kdy mi věk nedával oprávnění k ničemu jinému než údivu. Lemův betrizovaný svět jsem vnímal jako hříčku. Vždyť tehdejší svět byl všechno, jen ne změkčilý! Na svůj údiv teď vzpomínám, když vidím pětiletého kluka s helmou na hlavě, jak jede na elektrické koloběžce po cyklostezce namalované na asfaltu. Pokud jde o Bradburyho, jeho obavy jsem nechápal už vůbec. Ameriku jsem vnímal zpoza plotu jako oázu kreativity a svobody. Tam že by pálili knihy?

Dnes tam knihy páli. *Cancel culture* je tam vnímána jako *kultura rušení*, nikoli jako *zrušení kultury*.

Jak mohli Bradbury a Lem a mnozí další vědět, co se stane, když nic nenaznačovalo, že to k tomu směřuje? Řekli by, neřeknou, jsou oba na věčnosti. Sám si to vysvětluji tak, že *průmysl dobra* je jediné skutečně dynamicky se rozvíjející odvětví v euroatlantickém světě. Chceš úspěch a respekt, mladý muži / mladá žena? Najdi si hrozbu a začni chránit. Odhal zdroj nesouladu a snaž se ho zničit. Zákrutu narovnej, hrbol srovnej.

Až bude vše zlé zakázáno, nastane ve světě dobro.

Tak varovali moudří v polovině minulého století. Nejvyšší čas jejich spisy zakázat.

Ondřej Neff / Lidovky

Odposlechnuto: Ezomoudro pro tento den

„Není náhoda, že jste se narodili svým rodičům.“

Vilém Rubeš

Ben Aaronovitch: Prokleté domovy

Na sérii románů Bena Aaronovitcha o potýkání se malé jednotky londýnské Metropolitní policie s magií v Británii (zatím vlastně spíš v Anglii, protože Skotsko je zřejmě protestantsky odolné a ve Walesu se tradičně nic neděje) mi přijde pozoruhodné, že pokud člověk chce, může je stále číst jen jako oddechové příběhy na pomezí detektivky, fantasy a humoristického románu. Na pozadí však autor vytváří poměrně členitý svět, a to způsobem, který mi přijde jak zajímavý tak neobvyklý. Na knize *Prokleté domovy* se to možná nejlépe ukazuje na architektuře. To je už zavedené téma: hlavní hrdina trousí poznámky o architektuře, zvláště pak kritické poznámky o moderní architektuře, při každé vhodné příležitosti už od prvního dílu. Nyní se však architektura stává vlastním námětem knihy, což není ve fantastice zvlášť obvyklé (i když určité typy staveb jsou ve fantasy nebo hororu vděčnou rekvizitou). Rozplést, jak k tomu dochází, přitom není úplně snadné – v tomto díle sice trochu překvapivě zjistíme, že se některé podstatné prvky světa skrytě změnily, ale jde spíše o to, že k vývoji světa dochází na mnoha úrovních najednou. Hlavní hrdina, který je současně vypravěčem, navíc u ničeho nezůstává dlouho a nic nebere tak úplně vážně, takže skutečný význam toho, co se událo, si občas musíme zpětně uvědomovat sami.

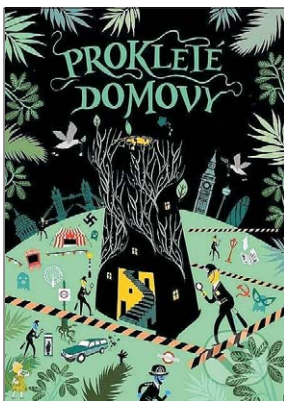
Kousavé poznámky jsou stále přítomny, jako když komentuje dílo fiktivního architekta, v jehož věžáku se podstatná část knihy odehrává a který „byl muž pevných architektonických zásad. Chodbičky byly úzké, pokoje příliš dlouhé a stropy nízké.“ Pročež „ložnici úmyslně navrhl tak úzkou, aby se do ní na šířku nevešla poctivá manželská postel, a pokud jste ji umístili na délku, aby mezi postelí a stěnou zůstala jen patnácticentimetrová mezera. Celou vnější zeď tvořily zasouvací dveře na terasu a délka boční stěny byla vypočítána přesně tak, abyste u ní mohli mít skříň, ale jen pokud znemožňovala přístup buď na terasu, nebo do zbytku bytu.“ Právě „kvůli tomuhle lpění na detailech“ je dotyčný architekt sice trochu parodií, ale autor zvlášť nepřehání, když dovozuje, že ho „architektonický dopisovatel *Guardianu* kdysi [...] popsal jako symbol moderní britské architektury ve své neikonoklastičtější podobě.“ (strany 140 a 227) U podobných posměšků, jakoliv jsou oprávněné a nepřijemné pravidelně, se však autor tentokrát nezastaví. Zkusí čtenáři přiblížit, proč se vlastně architekti pouštěli do tak podivných podniků – a fiktivně tuto snahu redefinovat. Je to takový zvláštní a svým způsobem i dojemný způsob, jak nešťěstí, které nás v podobě moderní architektury postihlo, dát alespoň nějaký smysl.

Nám dnes představa, že by architektura, tedy ta racionálně vymyšlená a nikoliv vývojem vzniklá, měla být prostředkem společenského pokroku, přijde spíše směšná. Základem tehdejších představ byla falešná a rychle překonaná představa o antropologii, takže lidé v modernistických domech a sídlištích žijí spíše navzdory tomu, jak byly postaveny, a došlo-li

v moderní době k nějakému přínosnému společenskému vývoji, pak k němu nepřispěly podobné představy o funkci architektury. Je také zajímavé, že v případě staveb nakonec industrializace nevedla k většímu výběru a vyšší kvalitě, jako tomu bylo v ostatních odvětvích (přinejmenším na místech, kde se prosadil kapitalismus a ne socialismus), ale k zakonzervování banální ošklivosti a uniformní hlouposti. Myšlenky meziválečných zakladatelů moderní architektury se sice v praktickém provedení vyčerpaly velmi rychle, i když jsou bohužel natolik vlivné, že – ve formě navíc patřičně zkarikované potřebou snižováním nákladů – dodnes ospravedlňují masivní a bezútěšnou developerskou výstavbu. Co kdyby však za absurditou některých původních návrhů bylo něco víc? Co kdyby některé stavby měly svůj skrytý, magický účel, zhruba jako činžák v prvních *Krotitelích duchů* (byť v podstatně méně barvotiskové podobě)?

Prokleté domovy o jedné takové stavbě, co nápadně připomíná brutalistickou Grenfell Tower, která se před časem proslavila tragickým požárem, pojednává. Neslouží však jen jako rekvizita, jejíž skrytý magický potenciál se románový antagonista snaží jakýmsi nám neznámým způsobem zneužít. Autor nás celou stavbou nenápadně provede, přičemž ji dokáže evokovat nečekaně plasticky, a to od ideových záměrů stavitele a netriviálních technických řešení, které zvolil, po sociologickou sondu napříč historií a syrový dojem z pohledového betonu po několika desetiletích používání. Něco podobného by mi přišlo zajímavé dokonce i bez příběhu, kterému dům slouží za pozadí – a my nakonec věžákem procházíme hlavně proto, že hlavní hrdina se o architekturu zajímá. Přesto mě potěšilo, že tato prohlídka ve výsledku neměla sloužit jen pro zvýšení koloritu. Hlavní hrdina díky ní totiž nakonec pochopí smysl stavby, takže se mu podaří sabotovat plán padoucha, který ji jen zneužívá, aniž by se „bezúčelnou“ snahou o pochopení jejího smyslu obtěžoval. Nejde však jen o zadostiučinění pro nás, kteří si myslíme, že pochopení je důležité. Je to i hezký příklad toho, jak komplexní hru ve skutečnosti autor nenápadně rozehrává na pozadí vtípků o tom, jak složitá soustava betonových chodníků a průchodů zcela znemožňuje odhadnout, kudy se má člověk vydat, potřebuje-li se náhodou ve výsledku dostat na nějaké předem zvolené místo.

Nedá se ale říci, že by celková výstavba románu byla jen čistě racionální, jako se snažila být racionální architektura, o které kniha pojednává. Autor si nenápadně pohrává s mnohem archetypálnějšími představami, zde je to vlastně dost klasický motiv strašidelného domu. Ale nesnaží se ho ozvláštnit, tedy vymyslet pro něj nějakou novou podobu nebo alespoň prvky, které neznáme, i když by to tak při zběžném pohledu mohlo vypadat. Spíše provádí to samé, čeho jsme svědky u jeho chápání magie: transformuje archetypy tak, aby byly přijatelné i pro moderní (přeci jen kritičtější) vnímání. A možná je to právě tato nenápadná komplexita, co pro mne činí jeho knihy

tak zajímavé. Na rozdíl od magie, jejíž smysl je podle všeho určovaný jen funkcí v příběhu, má však funkcionalistická architektura zajímavé současné paralely. Zaujalo mě, že míry vlivu (a slávy, pochopitelně), po které architekti toužili, se vlastně podařilo doopravdy dosáhnout až současným osobnostem typu Steva Jobse. Není přitom asi náhoda, že ten byl s tradicí modernistického designu velmi dobře obeznámen. Ale uvědomil si zřejmě, že chce-li ovládat životy lidí, musí si zvolit mnohem povrchnější oblast činnosti, jen současně musí ostatní přesvědčit, že je podstatná. Možnost vytvářet si při četbě jemné paralely mezi naivními idealisty minulosti, protřelými kapitalisty současnosti a fiktivními zlými čaroději – paralely, které autor do textu přímo nevložil – svědčí o tom, jak komplexní svět nenápadně vytvořil.

Kupodivu trvá docela dlouho, téměř polovinu knihy, než se k vlastním událostem příběhu dostaneme. Benu Aaronovitchovi se stala zvláštní věc. Rozhodl se, že zajímavé prvky, které potřeboval v předcházejících knihách pro zápletku, neopustí, dokonce si je ani jen neuloží do zálohy pro další vhodnou příležitost, ale nechá je ve svém světě nenápadně žít vlastním životem. A všechny ty minulé realie nyní vytvářejí nové události, které přísně vzato nejsou k ději vlastního příběhu potřeba. Něco podobného se týká i autorovy snahy racionálně vysvětlit a do našeho světa smysluplně začlenit různé tradiční představy o magii. A má-li třeba rekvizita, jako je kouzelnická hůl, dávat v příběhu ze současného běžného světa smysl, musí pro ni vybudovat dostatečně členitý kontext. To je jednak nenápadným zdrojem zábavnosti, když jsou naše zastaralé „předsudky“ konfrontovány se „skutečností“. Ale hlavně to všechno dohromady vytváří pozoruhodně silný dojem realističnosti.

Vlastně je podivuhodné, jak groteskní přísady se Benu Aaronovitchovi nakonec podařilo sladit: mladý černoch napůl původem ze Sierry Leone, který se stane londýnským policistou, zajímá se o předválečnou německou architekturu a ironicky ji komentuje s odstupem postaršího Angličana? Myslím, že v prvním díle cyklu něco podobného fungovalo jen proto, že autor naši pozornost neustále odváděl k nekončícímu proudu zajímavých a dokonale vystižených jednotlivostí, přičemž nás humorným nadhledem a mírně výstřední zápletkou ubezpečoval, že se účastníme jen takové nezávazné taškařice. Něco, co bylo na začátku jen tvrzené, jsme si postupně nejenom zažili. Autor to s nečekanou pečlivostí a skoro až zákeřnou plánovitostí doplnil od desítky nenápadných podpůrných prvků, aby se ve čtvrtém díle ukázalo, že jeho konstrukce je nejenom konzistentní, ale i příchutí skutečnosti: tvrzené se najednou i děje. Architektura se stane vlastním námětem příběhu, její znalost pomůže vyřešit případ a nejde přitom jen o vnější použití rekvizit, ale o důsledek pochopení smyslu věci.

A podobně jako utvořil všední život světa dostatečně pozadí pro malé proměny vztahů mezi postavami, zjišťujeme – vlastně ne překvapivě, ale přitom nečekaně –, že posílení jeho vnitřní soudržnosti umožní, aby došlo i k proměnám zásadním. Je to trochu paradoxní, což je dobře vidět na závěrečné akční scéně, která je v rámci cyklu co do velikosti největší a nejpřijatější, ale přitom působí nejvěrohodněji. Podobně jsme svěd-

ky i události natolik tragických nebo zvrátů ve vztazích mezi postavami natolik překvapivých, že bych si býval netipoval, že je žánr zábavné fantasy unese. Stejně tak se v tomto díle etabloje i průběžná zápleтка, která se z jakéhosi dodatečného, poněkud odtaziťého zdroje peripetií najednou stává něčím, na čem skutečně záleží a co se našich hrdinů existenciálně dotýká. Pro autora může být obtížné v následujících dílech takhle vysoko nastavenou laťku udržet, natož překonat. Ale pro čtenáře je to skvělá zpráva, protože svým čtvrtým dílem *Řeky Londýna* definitivně vstupují mezi knihy, které mají schopnost chytit nás za srdce a uvíznout v našich vzpomínkách.

Navzdory všem těmto proměnám mě však nepřestává fascinovat nekončící proud zajímavých, přesvědčivě působících a přitom nevšedních postřehů, na kterých je text knihy vystavěn. Hlavní hrdina se zvláštní kombinací odtaziťosti a vnímavosti nadále pečlivě eviduje všemožné vážné i nevážné životní situace moderní Británie. Dobře viditelné je to v konkrétní podobě, například u dalšího dílu postřehů o způsobech moderní policejní práce. Možná ještě zajímavější je však způsob, jakým reflektuje, jak se proměňuje specificky britské chápání a vnímání světa. Fascinuje mě, jak charakteristicky se i dnes a v prostředí zcela odlišném od klasické anglické vesnice může projevovat typická ctnost nechat ostatní lidi žít vlastním životem – a přitom si udržovat dokonalý přehled o tom, co dělají. Až nečekaně dojemné jsou i některé drobné psychologické črty, třeba když místní aktivista zjistí, že dva noví obyvatelé činka, kteří vypadali natolik inteligentně a přičetně, aby se mohli stát jeho spojenci, jsou ve skutečnosti policisté v civilu. Myslím, že to je rovina, v které *Řeky Londýna* navzdory vši své odlišnosti stále odkazují na tradici klasické britské detektivky. Je to zajímavý kontrast zvlášť s úvodní kapitolou knihy, která je zcela poplatná televizním seriálům: je psána záměrně odtaziťým stylem, který má zaujmout poněkud lacinou efektností.

Tento rozdíl vlastně dobře charakterizuje i vývoj celé knižní série: *Prokleté domovy* jsou v určitém smyslu nejcivilnějšími díly. Ne snad, že by v nich nadpřirozeno hrálo menší roli. Ale nejpřirozeněji vyplývá z povahy světa a harmonicky se propojuje se zápletkou. Autor také stále více těží z toho, že se jeho knihy odehrávají stále na jednom místě. Detektivka, jak se zdá, vyžaduje opakované vrácení se k motivům a stopám, takže stabilní prostředí je velká výhoda. Autor tedy dokáže na rozdíl od televizního seriálu, kde je zvykem pro každou uzavřenou epizodu úplně změnit scénu, vytěžit více z neobvyklého prostředí, kde se hrdinové pohybují. Je to také, což mi přijde ještě důležitější, velká úleva oproti dneska módním thrillerům, kde se hrdinové neustále někam musí hnát, aby snad nebyli považováni za nudné nebo obyčejné. A možná nejpodstatnější je, že autor je stále více zaujat osudy svých postav. Jsou pro nás důležité, i když už by nám svoji známosti jinak mohly přijít obyčejné. Jak už se stalo dobrým zvykem, je tudíž možné opět prohlásit, že jde o díl v rámci cyklu zatím nejlepší. Uvědomuji si, že jsem knihu snad až přechvátil – ale Aaronovitchova svébytná kombinace archaičnosti, modernosti a fantastičnosti mi přijde okouzující čím dál více.

Jiří Grunt

Argo, 2017, překlad Milan Žáček, 259 str.

Zrnitý obraz budoucnosti aneb O čem dnes psát sci-fi?

Přišel jsem na chuť audioknihám. Jdu lesem nebo po ní cestou, hlídám pejsky, aby nedělali víc nezbedností, než je třeba, a nechávám promlouvat autory mého mládí, Bradburyho, Dicka, Vonneguta. Nejsou to autoři zrovna optimističtí. Do uší mi pronikají obavy světa před víc než půl stoletím.

Atomová válka. Ta se zdála být na spadnutí. Ve službě v ozbrojených silách mě naučili pracovat s kružítkem. Na mapách se dělaly zásahy jaderných pum. Drtivé raketojaderné údery, tak se tomu říkalo. Děly se vždycky dvě kružnice, jedna s menším, druhá s větším poloměrem.

Menší kruh se vybarvil pastelkou silně, zbytek plochy až k větší kružnici slaběji. To silně vybarvené byla oblast totální zkázy, v tom slabším se dalo nějakou dobu žít, pokud byl člověk vybaven tím, čemu vojáci říkali atombordel. Barvilo se pastelkou modrou a červenou. Červené, to byly naše raketojaderné údery, modré byly bomby od těch druhých. Červených bylo na mapě víc a sahaly dál, protože jsme vždycky vyhráli.

Autoři, které teď poslouchám ze zvědavosti, čeho se báli před šedesáti, sedmdesáti lety, detaily asi neznali a válku brali jen jako neurčitou hrozbu. Báli se nastupujících robotů a nebyli si jisti, co s lidmi udělá kolonizace planet. Ta jim připadala, že je na spadnutí.

Nejvic se ale obávali lidí, svých spoluobčanů. Vnímali je jako tupá hovada bez schopnosti empatie, zaměřená na proustuchý konzum. Ti jsou horší než pumy. Zrovna teď poslouchám Philipa Dicka. Jeho hrdina je zabiják a hrozně se trápí, jestli si má pro potěšení koupit za hodně peněz skutečného pštrosa, nebo umělého.

Jaké máme dnes hrozby? O ruských atomovkách nás informují média pravidelně, na řadě byl Londýn, minulý týden byl na řadě Lvov. Celkem nuda. Nikdo neučí děti lehat nohama směrem k epicentru, jako jsme to měli ve škole my. Bývalo nás ve třídě vždycky přes čtyřicet, takže ten nácvik býval docela živý, zvlášť když jsme fasovali masky, tuto nezbytnou část atombordelu. To už dnes není. Co dnes je?

Na síti iks neboli twitteru mám mezi sledovanými *Hnutí generace*. Promlouvá ke mně sympatický mladý muž, hodně rozčilený. Trápí ho, že se ustavila norma dluhu ve výši čtvrt bilionu a že není kde bydlet. A taky píše, cituji doslova: *Pokud je vám dnes 25 let, jste v menšině. Vaše generace má zhruba 90 000 lidí. Ročník vašich rodičů? 190 000. A v roce 2050 bude téměř třetina obyvatel v důchodu. Tohle není sci-fi. To je realita, která rozloží průběžně financované systémy – důchody, zdravotnictví.*

Už dlouho jsem takhle chmurný obraz budoucnosti nečetl. Ve třech řádcích je řečeno vše. Jaká sci-fi se o tom dá napsat?

Napadá mě povídka o aktivistce hnutí antinatality. Je jí pětásmdesát. Potřebovala by vyměnit pleny. A robot nejde a nejde. Poslední servisman v bloku umřel. Vítejte ve dvaadvacátém století!

Ondřej Neff

Poslední slovo, 28. července 2025

Talentovaný pan Vance

Nejsem zrovna fanoušek Donalda Trumpa. Ze všech čtrnácti amerických prezidentů, které jsem zažil, jsem jich měl třináct buď vyloženě rád, nebo jsem měl důvod si jich pro nějaké jejich činy či rozhodnutí vážit. Jen tenhle poslední, který miluje slovo clo, ačkoliv daně, jeho sestřenice, nenávidí, do mého pozitivního prezidentského orloje nepasuje.

Takže jsem se s gusem stal divákem č. 4 893 231 (vlastní odhad) kratičkého videa z jeho skotského golfového hřiště v Turnberry, na němž mu caddie upustí míček právě tam, odkud se bude dobře odpalovat. A připomněl jsem si, kolikrát jsem četl, že švindluje nejen v politice a byznysu, ale i při golfu a že si kopnutím přihraje míček blíž k jamce tak často, až mu caddiové v golfovém klubu Winged Foot ve státě New York dali přezdívkou Pelé.

Leč dolů se zeleného stromu škodolibosti na krizemi a problémy šedivějící Zemi. Titulek i téma tohoto textu jsem si vypůjčil z červencového čísla magazínu *The Atlantic*, kde se k němu autor George Packer nechal inspirovat psychothrillerem Patricie Higsmitové *Talentovaný pan Ripley* z roku 1955 s pěti filmovými či televizními adaptacemi (pravda, na Drákulu s 62 filmy to nemá), v nichž si zahráli Alain Delon, Denis Hopper, John Malkovich, Matt Damon a nejnověji Andrew Scott. Nejspíš ho znáte, takže víte, v čem talent pana Ripleyho spočívá.

Packer pečlivě mapuje život a dílo Trumpova viceprezidenta J. D. Vance, a to nejen pokud jde o jeho charakter. Věnuje se i pozadí příběhu, který má všechny předpoklady být teprve počátkem dalšího, prezidentského.

Když ještě neznámý Vance v roce 2016 vydal své „vzpomínky na rodinu a kulturu v krizi“ *Hillbilly Elegy* (česky *Americká elegie*, 2018), ocenili kritici i čtenáři jeho autentický pohled na krizi obyvatel kdysi industriálních a dnes rezivějících částí Ameriky, elitami přehlížených a drogami decimovaných. Právě díky jejich zklamání z demokracie vyhrál populista Trump své první prezidentství.

Pro Vanceho byl tehdy „kulturním heroinem“. Pak se ho ujali, jako mentoři i jako sponzoři, protagonisté „temného osvětlení“ (dark enlightenment), jejichž ambicím a názorům je liberální demokracie už malá (pravda, je už dost rozervaná a často mizerně záplatovaná). Jen namátkou: ideový otec Curtis Yarvin, miliardář z PayPalu Peter Thiel, technomagnát Marc Andreessen. Nejen oni, ale značná část superbohaté nejsvrchnější vrstvy Ameriky ví, že to chce silnou ruku, i když ne tak náladovou, jako je Trumpova. J. D. Vance, v umění přizpůsobivosti talentovaný jak pan Ripley, avšak řiditelný, je ta pravá volba.

Říct, že Trump je vlastně jen bílý kůň, by bylo přehnané. Říct, že J. D. Vance je jeho nejpravděpodobnější nástupce v Bílém domě, je však skoro truismus.

Když jsem Packerův text dočetl, hlavou mi bleskla poslední slova cimrmanovské hry *Vizionář*. Pronáší je Smrtka: „... přijde nověj. Mladej. Ale to bude sekáč, pánové. Ne jako já. Ten se nezakecá!“

A Cimrman, jak známo, má vždycky pravdu.

Jaroslav Veis

FANTASIE LÉTÁ DO VESMÍRU

Převzato z Kritické revue umělecké tvorby pro mládež Zlary máj, ročník 1, 1956 – 1957.

Romány o mezihvězdných dobrodružstvích budoucnosti, o raketách s rychlostí světla, podivuhodných robotech, olbřímích umělých mozcích a konečně jistě také o lidech, kteří to všechno vynalézají a prožívají, nabyly v poslední době mezi mládeží takové popularity, že se ti maně chce porovnávat je s láskyplnou oblibou pohádek u dětí. Je to ovšem popularita hned při prvním pohledu břešnější, senačnější, módnější, docela jiné třídy než láska, kterou dovede probudit pohádka, ale porovnat je je přesto zajímavé: neboť nad prameny obou žánrů se vznáší *fantastika*.

Přesto, že fantasmie, tvůrčí smyšlenka, je první nezbytností každého umění, autor ji zpravidla nestaví na odív, naopak: snaží se, aby zůstala skryta, vydává je ji za skutečnost. Teprve žánr *fantastický* nadsazuje smyšlenku k vědomé očitosti, aby mohl čarovat kouzlem volného odpoutání, nebojme se říci odpoutání od skutečnosti. Nesmrtelnost pohádek a bájí, světovost utopii Verneových, Wellsových a Čapkových dosvědčuje, jak nekonečně různé a smělé může to odpoutání být a jak přísně zušlechtěn, jakým zároveň řádem naplněn a řízen musí být jeho vznos, aby knize byla zaručena trvalá platnost realistického díla. Fantastika se tu odpoutává od skutečnosti s nesmírně moudrým vědomím, se seismografickým citem pro dějinnou logiku i nelogičnost současnosti, aby jí mohla nastavit zrcadlo v leccems jasnější a vybroušenější, zrcadlo hlubší perspektivy, než jakou je schopen vyměřit obraz nefantastický.

Verne vtělil do kapitána Nema, inženýra Cyra Smitha a Robura Dobývatele postavy vědeckých hrdinů, které *by bylo* mohlo vytvořit století páry a elektřiny. Uvrhl je ironicky do poustevnen neobydlených ostrovů, podmořských hlubin a vzdušných výšek, vysmívá se tak době, jak je navzdory všem svým vědeckým a technickým podmínkám přece jen vytvořit *nemohla* a *neuměla* z toho prostého důvodu, že v její společnosti nebylo pro takové lidi místa.

Wells i Čapek dobyli ze svých vizí budoucího kapitalismu jeden z nejhrůznějších a nejfilosofičtějších výkřiků o protilidské absurdnosti tohoto řádu v čase, kdy absurdnost mohla se ještě pokrývat inserátem „prosperujícího vývoje“.

Zdá se, že literární fantastika si uchovala svou neobyčejnou schopnost dodnes. Přechtíme si jen Vercoresova „Nepřirozená zvířata“, přechtíme si především Bradburyho „451 stupňů Fahrenheita“ – zachvějeme se přímo pod úderem výčitky, již znovu dovedly uštědřit dnešním západním „učitelům“ principů lidskosti, pod bičem výsměchu a děsu, s nímž uměli s jakousi neústupnou sveřepostí děcka vypátrat, domyslet a docílit nové líně nejneuvěřitelnějších zločinných nesmyslů pod slupkou dnešního „world of freedom“, nové svým bezohledným cynismem, svou detailně propracovanou krutostí, kterou neznal a nemohl znát ani Wells, ani Čapek.

V současné literatuře pro dospělé dobyl si fantastický žánr velmi čestné právo na účast v přední, nejvážnější frontě literatury svou vyostřenou funkcí společensko – skoro se chce říci

politickokritickou. Vraťme se ale k literatuře pro mládež. Zde projevuje fantastická próza, měřeno stále stoupajícím počtem nově vzniklých knih, především dravou životnost, zasahuje masovými tirážemi obrovský okruh čtenářů a je znovu a znovu s potleskem vyvolávána na scénu.

Konečně tedy šťastná situace v této literatuře, mohli bychom si říci s úlevou – mladému čtenáři se dostal do rukou silný, životaplný žánr vysoké hodnoty a čtenář jej hitá! Mohli bychom si tak říci, kdybychom předem důvěřivě přijali thesi, že fantastická próza přešla sem ze společnosti dospělých ve svém dobrém jádru zachována.

Ale tak tomu není: uvidíme, že se podobá své velké sestře jen několika nápadnými kusy oděvu. Vezměme na příklad obraz *techniky*, techniky neobyčejné a divuplné, která teprve bude vynalezena. Všichni, kdo psali o budoucnosti světa, psali vždy také o technice, protože o ní nemohli nepsat. Cítili a věděli, že budoucnost techniky je osudovým chorálem lidstva a popřáli jí ve svém díle tím více váhy, čím silněji je o tom přesvědčovala technická přítomnost kolem nich. Dnešní fantastický román pro mládež jako by si vzal tuto stránku věci obzvlášť k srdci; snaží se předstihnout svého dospělého sourozence inženýrskou téměř úplností a přesností popisu, záplavou detailů a hypotheses, sytých hmatatelnou evokací vši té smělé a roztočivé směsice vynálezů, theoremat, aparátů, výrobků, strojů, přístrojů a pomůcek, kterou bude jednou člověk budoucnosti obklopen. Jaká propracovanost! Obrysy technickovědeckých představ Verneových, Wellsových, Čapkových, Bradburyových a Huxleyových blednou před záplavou a názorností reálií Zacharčenkovy „Cesty do zítřka“, Babulových „Signálů z vesmíru“, Běhounkovy „Akce L“ a Lemových „Astronautů“, fantastický žánr chce zřejmě dávat mladému čtenáři především technické a vědecké poučení. Zdá se, že právě v této funkci hledá a spatřuje svůj nejvlastnější smysl – začal se dokonce nazývat „vědecko-fantastickým románem“.

Zde ovšem už se dávno rozešla jeho cesta s cestou utopii pro dospělé. Klasik Wells a současník Bradbury hovoří o technice proto, aby ukázal, jak by budoucí technika integrovala rozpory nynějšího kapitalismu, jak by vynesla do závrtného proudu a do tvrdého světla dnes teprve jen tušené a zahlušované tragédie beznadějnosti života, jak by vydráždila ke skoku dnes teprve ještě číhající šelmy útisku a ničení. Technika je jim prostředkem a pomocníkem v záležitostech *lidských*, osudy a charakteru, vášně, city a mravní kolise, prostě lidská tvář jejich postav vypíná se vysoko nad reliéfem vynálezů a strojů, byt to byly zajímavosti sebebarvitější.

Především proto na jejich romány nezapomínáme, především proto vešly významně do fondu světové literatury a světových činů lidského myšlení.

Bylo by nerozumné protestovat, že tvůrci fantastiky pro mládež se vrhli cestou docela jinou, směrem naučné beletrie, v níž technický a vědecký obsah se stává účelem sám sobě; nepochybně je k tomu zčásti vedly vážné pedagogické i estetické důvody, především snaha posílit polytechnickou výcho-

vu dostatečně hybným, dramatickým a dobrodružným žánrem. Některé okolnosti, zejména konkrétní umělecké a poznávací výsledky řady vyšších knih pobízejí však přece jen k vážnému zamyšlení, přesněji řečeno k zapochybování o správnosti této cesty.

Kratičká, ale početně neobyčejně intenzivní vývoj vědecko-fantastického románu přinesl vlastně už v prvním rozběhu zklamání a tiseň z thematické i sujetové chudoby. Kudy kam z těch rozličných raketových výletů na různé planety, kde sice překvapení stíhá překvapení a dobrodružství závodí s dobrodružstvím, kde ale brzy cítíme, že se situace beznadějně opakuje? Že se i dost blízce podobají zápletkám západních interstelárních rodokapsů nebo sensačních seriálů Troskových z první republiky? A jak si oblíbit, jak si vůbec jen odlišit všechny ty hrdiny, neomylné vědce, zvědavé chlapce, chladnokrevné piloty, ušlechtilé, vzdělané a rozumné se vždy v lásce ovládající dívky, když přecházejí z knihy do knihy tak nezměnění, stále s týmiž bezvýraznými tvářemi? Když i u autora tak už zkušeného, jako je prof. Běhounek, autor výtečných „Trošečnicků polárního moře“, cítíš, že hrdinové a vůbec všechny jednající postavy jeho „Akce L“ jsou jen rozpačitým a vcelku ne příliš potřebným doplňkem naučného obsahu?

Ano, to všechno je zřejmě obětováno účelu technickovědeckého poučení, dokonce bohužel za cenu nebezpečí, že fantastický žánr bude jako *umělecký útvar* brzy zahnán do slepé uličky. Odpovídá takové výkupné opravdu hodnotě účelu, lépe řečeno postupu, jímž se dnešní fantastická četba snaží tento účel plnit? Nepochybují vůbec o tom, že fantastika, imaginace a uvolněný rozlet myšlenky do budoucna má velmi mnoho předpokladů k tomu, aby nejlépe a nejzajímavěji ze všech zatím známých způsobů přiblížil mladému člověku často dosti strohý a nesnadno pochopitelný svět strojů, výpočtů, úporné badatelské dřiny. Aby mu ukázal technický pohyb a život, tajemství vynálezů, neboť mezi fantastikou a vynalézáním, vědeckou tvořivostí, existuje hluboká a těsná souvislost. Klasická díla Verneova a Wellsova působila ostnatě v tomto smyslu vedle jiných zmíněných už hodnot na kulturu celých generací a působí na ni dodnes, přesto, že to nebyl ani jediný, ani hlavní jejich cíl.

Odnáší si však mladý čtenář z dnešních utopií opravdu *taťkovy*hle výchovný prospěch? Jaký má smysl ono zpřesňování a puntíkářské popisování budoucích technických a vědeckých jednotlivin takřka do posledního šroubku – proč detaily tam, kde fantastika velké literatury pracovala vždy jen v obrysech? Tyto popisy odčerpávají dnes autorům téměř všechnu tvůrčí energii, zbytek jest pak pohlcen konstruováním dějových zápletek, jejichž jediným cílem je vzbudit situační napětí. Rozměr poučného a výchovného vlivu se scvrkává na věcnou informaci „jak to bude jednou přesně vypadat“, pozbývá tvořivé velkorysosti a odsává čtenáři téměř úplně iniciativu obraznosti, zbavuje ho chuti domýšlet, docíťovat, doplňovat silami vlastních představ.

Pochybná je i věcná, informativní hodnota takového popisu. I když dnes můžeme uhodnout vědecký a technický zítřek jistě o hodně přesněji než lidé z 19. století, měli bychom přece jen zůstat trochu skeptičtí a nebyť třeba tak skálopevně pře-

svědčení, že lidé dejme tomu v 25. století budou létat z hvězdy na hvězdu v raketách více méně dnešního tvaru, s dyznami, z nichž tryská látka vyráběná atomovým motorem, a že budou oblékat skafandry, které jako by až na několik bezvýznamných maličkostí z oka vypadly skafandrům pilotů v dnešních super-sonických letadlech.

Víme přece z nekonečných příkladů kulturních dějin, jak je člověk ve svém technickém vidění budoucnosti historicky omezen, jak je vrostlý do své doby, jak sní v jejích dimensích. A zatím technický vývoj vyrazí kupedu často úplně jinými směry, překvapivě prolamuje kostru nejspolehlivějších prognóz a hlavně: běží úžasně rychle, závrtně, mnohem rychleji a divuplněji, než kdokoli z lidí v kterékoli době může předpokládat.

Faktografická cena každé technické předpovědi je omezena, omezení silí čtvercem s mírou podrobnosti popisu a každá literární práce, která v ní spatřuje svůj hlavní smysl, podléhá tomuto omezení nutně ve všech svých složkách.

Existuje tedy několik důvodů – a jsou to vážné důvody – abychom nebyli příliš spokojeni s cestou, kterou si fantastický román pro mládež prozatím zvolil. Nechceme pošetile vymáhat, aby si osvojoval celou rozlohu filosofické složitosti, o níž jsme hovořili u fantastiky pro dospělé. Musí jistě zachovávat vůči čtenáři specifické ohledy nejružnějšího druhu. Ale žádný z těchto ohledů nesmí zasouvat hloubku jeho ducha, zlehčovat jeho umělecké ambice a odpalovat sůl jeho poslání.

Nejnovější knize z této řady, překladu polského autora Stanislava Lema „K mrakům Magellanovým“, vdčíme za mnohý podnět k naší úvaze, neboť ukázala, že je možno vyjít z bludného kruhu. Učinila z techniky, která provází úžasnou cestu jeho hrdinů třicátého věku daleko za hranice sluneční soustavy, velkolepé pozadí, před nímž vévodí drama lidských osudů. Tak jako velicí tvůrci západních utopií, tak i on, tentokrát na společenské základně daleké fáze budoucího komunismu, snaží se vidět nikoli techniku samu, ale vztah mezi technikou a tvůrcem člověkem, vztah neustále rozporný, plný problémů.

Utopie pro mládež, které vznikají v zemích našeho tábora, líčí vesměs už společnost světového socialismu a komunismu a v tom je přirozený předpoklad jejich síly na rozdíl od zoufalství západních visí zkázy a zmaru. Ale tento předpoklad rozmělnuje (s výjimkou „Mraků Magellanových“) mechanicky pochopená these o funkci techniky v socialistické a komunistické společnosti. Myslitelé marxismu-leninismu velmi přesvědčivě zdůvodnili, proč se technika v těchto budoucích časech nikdy nedostane do neřešitelného, nepřátelského rozporu s lidským životem a proč jej naopak vždy bude posilovat a integrovat. „Nebudou-li antagonistické rozpory, nebudou rozpory vůbec“ – tak falešně domyslnila nová utopie tuto předpověď a uštěřila zítřejším lidem jako první životní pocit neměnné poštěnění z technických blah. Myslím, že hlavně díky tomuhle nasycenému, primitivnímu požitkářství románovní lidé budoucnosti ve srovnání se svými dnešními prapředky jaksi nepochopitelně zdětinštěli a znaivněli. Vymýšlejí nejsložitější stroje a nejobtížnější podniky, což předpokládá obrovsky mohutný a diferencovaný intelekt, ale ve svém každodenním jednání, ve vztazích k lidem kolem sebe jsou prostoduši jako malí hodní

Sci-fi povídky *Slzy zítřka* získaly v audioverzi nový dech

Povídková sbírka *Slzy zítřka* potěší především čtenáře české fantastiky. Osm napínavých příběhů, které vás přinutí zamyslet se nad tím, zda jako civilizace kráčíme správným směrem. Nově i v audiu.

Už je to nějaký čas, co jsem recenzoval povídkovou sbírku *Slzy zítřka* od Jiřího Honse. Tehdy mě kniha příjemně překvapila – nešlo sice o nic revolučního, ale byla to poctivě odvedená práce, která dokázala zaujmout. Mrzelo mě jen, že vyšla pouze v elektronické podobě, což výrazně omezilo její dosah. To se teď alespoň částečně mění: *Slzy zítřka* se totiž dočkaly audioknižní verze, a vzhledem k rostoucí oblíbenosti audioknih tak mají šanci oslovit širší publikum.

O čem to bylo?

Pojďme si nejprve připomenout, o čem vlastně sbírka povídek *Slzy zítřka* je. Kniha nás zavede do temných zákoutí nepříliš vzdálené budoucnosti. Co příběh, to slza z příštích, neradostných časů, kdy přes veškeré technologické vymoženosti zůstávají základními lidskými problémy touha po moci a bohatství – stejně jako dnes, stejně jako kdykoliv jindy. Sbírka nabízí prostor k zamyšlení, zda přece jen nedokážeme vést naši civilizaci lepším směrem, pokud si uvědomíme, že životním cílem by nemělo být jen „urvi, co můžeš“. A navrch k tomu ještě servíruje porci akční zábavy. Osm napínavých příběhů, z nichž některé se prosadily v Ceně Karla Čapka – včetně vítězné novely 42. ročníku této literární soutěže.

.....
školáči. Jaké nepravdivé rozpolcení! Jak neskutečně šťastný je ten jejich život plakátového úsměvu!

➔ Lem pochopil ve svých „Mracích“ vztah mezi budoucí technikou a člověkem docela jinak. Pochopil jej realisticky, s hlediska problémů, které už dnes čeří obzor společenského zítřka. Jmenujme namátkou třeba jen strhující komplex pocitů v okamžiku, kdy se člověk ocitá tvář v tvář vesmíru ne už jako trpný pozorovatel, ale jako dobyvatel mezihvězdných prostorů. Jakou filosofickou hlubinu tu otvírá do lidské duše poodhalená prázdnota nekonečna, jakou tíhu tragiky je třeba zmocit! Jak je v takovém osudovém zlomu všemi silami nutno znova přezkoušovat a ověřovat celý historický smysl lidského bytí, znovu a znovu si klást odvěkou otázku „proč žijí?“, aby mohl člověk vůbec nalézt vnitřní odvahu a oprávnění pustit se s vesmírem do strašného boje!

Uvítáme proto „Mraky Magellanovy“ jako první zdařilý únik fantastického žánru pro mládež z myšlenkové i umělecké mělkosti, jako znamení, že fantastické thema našlo znovu cestu k bytostným věcem dnešního lidstva. **Jaroslav Tichý**

Posun vpřed

Už minule jsem zmiňoval, že sbírka nabízí pořádnou porci poctivé akce, která rozhodně nenechá čtenáře (nebo v tomto

případě posluchače) chladným. Nechybí napínavé momenty, při nichž tuhne krev v žilách, ani nečekané dějové zvraty, které dokážou překvapit i zkušeného fanouška žánru. Každý z příběhů přináší něco nového, a přitom si sbírka udržuje konzistentní atmosféru. To vše je navíc zasazeno do atraktivního sci-fi rámce – plného futuristických technologií, kosmických lodí, neznámých světů a hrozeb, které působí děsivě právě tím, jak jsou uvěřitelné. Výsledkem je dynamický a nápaditý mix, který si bez problémů udrží vaši pozornost od začátku do konce.

Za mě i tentokrát jednoznačně vyniká povídka *Pařba s Mesiasem*,

kteřá si i v audiopodobě drží své kvality a možná působí ještě silněji než na papíře. Nutno ale dodat, že převod do audioformátu výrazně prospěl celé sbírce – jednotlivé příběhy díky tomu získaly nový rozměr. Velkou zásluhu na tom má divadelní herec Gustav Hašek, který svým výrazným, osobitým hlasem dokázal do povídek vtisknout emoce, napětí i lehce ironický podtón tam, kde je třeba. Jeho podání dodává textům na životě a pomáhá posluchači lépe se ponořit do atmosféry jednotlivých příběhů.

Ve výsledku se ukazuje, že rozhodnutí převést *Slzy zítřka* do audiopodoby bylo krokem správným směrem. Díky narůstající popularitě audioknih má sbírka šanci oslovit úplně nové publikum – a rozhodně si to zaslouží. Audiokniha vychází pod hlavičkou nakladatelství Tympanum, které se na žánrové tituly specializuje a dlouhodobě drží vysoký standard. Pokud máte rádi science fiction a hledáte něco, co spojuje napětí, akci i podnětné myšlenky, dejte této sbírce šanci – a klidně rovnou v audioverzi.

HODNOCENÍ: 7/10

Martin Kudělka

Odposlechnuto

Doris: „Ty neuznáváš žádné hodnoty. U tebe je všechno jen nihilismus, cynismus, sarkasmus a orgasmus.“

Harry: „No a? Ve Francii bych s tímhle heslem vyhrál volby!“
Pozor na Harryho, Woody Allen, 1997

Přímo volený prezident národ rozděljuje.

Nepřímo zvolený prezident národ spojuje.

Přínejmenším v názoru, že parlament zvolil blbě. **ASNEK**

Když je žena rozčilená, prostě jí řekněte, že to přehání. Ona to pochopí a uklidní se. **KENJIRO (už rok nezvěstný)**

Walter Tevis: Zpěv drozda

Zpěv drozda je dystopický román z roku 1980 amerického autora Waltera Tevise, autora známého románu (a filmu) *Muž, který spadl na Zemi*. Širšímu publiku je známa minisérie *Dámský gambit* podle stejnojmenného románu z roku 1983, zde ovšem nejde o sci-fi.

Tevis román napsal ve zralém věku (narodil se 1928), nedlouho před smrtí (1983) jako chmurnou alegorii, jako společenskou vizi umístěnou do vzdálené budoucnosti. Z hlediska literární techniky román zaujme sevřeností své stavby. Hrdiny jsou učitel Paul Bentley a jeho partnerka Mary Lou a také „robot deváté generace“ Spofforth. Příběh ale není to hlavní, co mě na románu zaujalo (neberte to jako odsudek). Zajímavější je pro mě vize autorem předkládaná. Wikipedie cituje recenzi, v níž se uvádí, že román recenzentovi připadá jako kombinace 1984. románu *Konec civilizace a Útěk z New Yorku*. Překvapuje mě, že výčtu známých dystopií chybí ta nejdůležitější, Bradburyho *451 stupňů Fahrenheita*. Také Tevisův svět je negramotný, zbavený literatury a dokonce i znalosti číst a psát. Huxleyho dílo připomíná masivním nasazením narkotik a také absolutním sexem „se kterým se netřeba párat“ s absencí citového zaujetí, degradovaným na páření. Tevis tedy vidí společnost podobně jako Bradbury třicet let před ním. Oba neskrývají zoufalství nad tím, že „k tomuto všechno spěje“. Tevise, opět podle článku ve Wiki, inspirovala k temnému pohledu na budoucnost společnosti zkušenost z pedagogické praxe na univerzitě (Bentley je také univerzitní profesor a robot Spofforth je dokonce rektor).

Z pohledu z roku 2025 musím konstatovat, že vizionářství jak Bradburyho, tak i Tevise bylo obdivuhodně přesné. Ale pozor: oba předpokládali přímo exponenciální rozvoj techniky, především schopností robotů a automatických mechanismů. Skutečnost prvního kvartálu jednadvacátého století naznačuje spíš zbrzdění technického pokroku než akceleraci. K „robotovi deváté generace“ s kapacitou takřka božskou máme nekonečně daleko. O to silněji se naplňuje předpověď devastace společenské, úpadek vzdělanosti a hlavně omezování svobody, pokračující kategorizace „správného“ a „nesprávného“.

Je v tom ale háček. Bradbury i Tevis (lze jmenovat další autory té doby) vidí kořeny úpadku v omezeném buranství americké střední a nižší střední třídy, buranství vrstev zaměřených na primitivní konzum. Realita prvního kvartálu jednadvacátého století je taková, že tito burani si hledí své cocacoly a hamburgerů a primitivní zábavy a do ničeho se nepletou, kdežto zdroj „cancel culture“ a generátor restrikcí a příkazů všeho druhu přichází shůry, z intelektuálního parnasu. V podstatě od lidí tohoto typu, jako byl Ray Bradbury a Walter Tevis.

To jsou nám paradoxy, pane Vaněk, nebo pane Vonnegute... Haj hou...

Ondřej Neff / Tři prsty Astonovy

Odposlechnuto

Barbora Tachecí: Jak vidíte budoucnost Evropy?

Alexander Tomský: Mám deset dětí a [jen] čtyři vnoučata. [asi není třeba dodávat víc].

Osobnost Plus / ČRo Plus

BLACKOUT: Tma 3.0

V roce 1998 jsem vydal dystopický román *Tma*. Odehrává se převážně v Praze a popisuje, co by se stalo, kdyby elektřina přestala fungovat jako technická síla. Že by to prostě udělalo „cvak“ a zhaslo by všechno, co má cokoli společného s elektrickým proudem. Moje popisy destrukce a dalšího vývoje vcelku odpovídají prepperským scénářům. Hodně debat tehdy vyvolal jeden technický detail. V mém románu se nedařilo brzdit z kopce rozjeté tramvaje. Inspirovala mě nehoda tramvaje jedenáctky v roce 1962 na Strossmayerově náměstí. Hádkla šla o to, jestli se taková tramvaj dá nebo nedá zastavit. Popis destrukce končil optimistickou vizí společenské rekonstrukce. Naději jsem měl v armádu a ve schopnosti demokratických institucí. O pět let později jsem vydal revidovanou verzi *Tma 2.0*. Název „dva nula“ byl jeden z mých horších nápadů. Věřil jsem, že lidi pochopí narážku na názvy verzí počítačových programů. V téhle verzi a všech následných verzích *Tmy* už k žádné rekonstrukci nedochází, společnost upadá do tmy a nová elita ji v ní udrží, přestože v závěru elektřina zase funguje.

V pátek 4. července zažila část naší země situaci, které si pro sebe říkám *Tma 3.0*. Nebyla to žádná skutečná „tma“. K výpadku elektřiny došlo odpoledne, takže za plného letního slunce. Mnoho lidí se ocitlo v krajně mrzuté situaci, uvázli ve výťahu, v rozpálených vagónech a podobně. Večer už všechno zase jelo normálně. Co je ale charakteristické pro naši dobu, a co by mě nenapadlo ani v roce 1998, ani o pět let později a ani v létech dalších: náš malý blackout se okamžitě stal předmětem prudkého ideového sporu. Je na vině Green Deal, nebo není? Pokud si někdo myslí, že blackout zavinil přebytek elektřiny z německých solárů, je to dezolát placený Putinem? Během několika hodin se vytvořily dva tábory. Jeden věří v tezi spadlého drátu, druhý v neblahý dopad OZE.

Pokud spadl drát, technici ho už zvedli a pověsili tam, kam patří, takže nelze vložit po vzoru Tomášově prst do rány a zvolat, hle přetržený drát, hosana, pravda se ukázala! Víra ve spadlý drát se stane součástí ideové výbavy jednoho tábora, kdežto tábor na opačné straně příkopu uvidí v opraveném drátu důkaz lstivosti prohaného státu. Vidíte? Ten drát natáhli, aby zakryli pravdu.

O vpádu Marťanů na Zemi jsem nikdy nic nenapsal. Sto let před mou *Tmou* to udělal H.G.Wells v románu *Válka světů*. Napadá mě, co by asi nastalo, kdyby na Bílé hoře (kde jinde, že!) přistáli Marťané a začali nás kosit žhavým paprskem. Jedni by v tom viděli důsledky neblahé vítačské politiky Angely Merkelové a jí spřízněných politiků, kdežto druzí by varovali před xenofobií a prosazovali diverzitu. Jen s těmi Marťany by bylo těžké pořízení. K dílu by se nikdo neměl. Boje kulturní války jsou přece jen zábavnější než lopotění s opravou spadlého drátu vysokého napětí.

Ondřej Neff / neff.cz

Odposlechnuto

Co je třeba udělat, když v lese potkáte medvěda?

Není třeba dělat nic. Medvěd se o všechno postará sám.

VOYAGER

Kafka optikou Liberečáků

Antologie *Proměny Kafkovy Prahy* byla vydána v loňském roce u příležitosti 100. výročí tohoto ikonického pražského literáta a celkem 12 českých autorů mu v ní skládá hold. Možná unikla pozornosti čtenářů, ale neměla by. Editoři Václav Kotrman a Jaroslav Kříž nejsou na literárním poli nováčky a je to vidět na výsledné podobě knihy.

Václav Kotrman je Liberečák a historik, zabývající se moderními světovými dějinami, a mj. také šéfredaktor nakladatelství *Epocha*, u kterého antologie vyšla. Společně s Leošem Kyšou už dal editorsky dohromady antologii *Zákon genu*, vydanou u příležitosti 200. výročí od narození G. J. Mendela (2022). Je to taktéž velmi pěkná kniha s vypiplanou grafickou stránkou.

Jaroslav Kříž je nositel Ceny Miroslava Ivnova za literaturu faktu a pracuje jako feditel Městské knihovny v Turnově. Jeho velkým tématem je život cestovatele Čeňka Pachta. Vezmeme-li tedy v potaz dosavadní zájmy obou pánů, Kafka je tudyž celkem nasnadě. Dala by se položit otázka, proč se dva mimopražští pustili do knihy o Praze, ale možná právě ten „regionální“ odstup jim byl užitečný.

Velký podíl na výsledku má také grafická stránka, kdy si ilustrátor Jiří Lode, liberecký výtvarník, tvořící působivé akvarely zejména městského prostředí a krajiny, pohrál s každou stránkou a vystihl klíčovou scénu každé povídky i poutavou obálku, ve které propustují dva světy – Kafkova Praha a Praha futuristická na pozadí. K oběma pak vzhlíží mužská postava na břehu Vltavy a v trávě vedle leží symbolický cylindr.

Výsledná precizní práce zachycuje hlavní záměr knihy – prolnout autory různých žánrů a vytvořit pestrou mozaiku, která by netradičním způsobem uchopila dílo F. Kafky. Asi neuškodí zmínit, že vydání knihy finančně podpořilo Ministerstvo kultury, což zřejmě vysvětluje celou snahu o reprezentativnost knihy. Editoři však neváhali sáhnout ani po autorech začínajících a zařadili jejich povídky vedle takových jmen, jako je Ondřej Neff nebo Jaroslav Rudiš či Miloš Urban.

Své spisovatelské ostruhy si zde brousí i Kristýna Sněgoňová či Michaela Merglová, pohybující se převážně ve světě fantastiky, či Pavel Fritz, orientující se hlavně na hard sci-fi. Pestrou autorskou paletu doplňuje třeba překladatelka Markéta Pilátová, publicistka Ilona Podivínská, scénárista Marek Epstein nebo influencerka Karolína Zoe Meixnerová, známá podcastem *Literární hysterie*. A jak si všichni se zadaným tématem poradili?

Labyrint města a ráj snu

Rozhodně všichni autoři nějakým způsobem postihli Kafku, jeho dílo, jeho hlavní motivy. V antologii se objeví jak zámek, tak proces, tak brouk. A hlavně tam je i není Praha, což je pro kafkovský kolorit víc než příznačné. Kafka totiž patří k nejvýraznějším „neviditelným tvůrcům“ Prahy – města, které ve

svém díle nikdy nejmenuje, ale které se v něm nesmazatelně otiskuje. *Franze Kafku dnes – možná trochu paradoxně – vnímáme jako symbol Prahy 20. století, města rozpolceného, mytizovaného, úzkostného i magického.*

Jeho tvorba je nepředstavitelná bez temného lesku staropražských dvorků, byrokratických labyrintů a mlhavých ulic, v nichž se člověk ztrácí. Kafka sám pracoval v dělnické úrazové pojišťovně a často docházel do justičního paláce v dnešní Hyberské ulici – právě odtud čerpal inspiraci pro své interiéry.

Město často vykresloval jako labyrint: úzké uličky, tmavé průchody, dvorky, nejasná logika prostoru; to vše působí v Kafkovi tísnivě, uzavřeně, labyrinticky – jako by se postavy motaly v neviditelném bludišti. Mnohdy není určen ani čas děje, prostory nejsou realisticky ukotvené – to vše podporuje jejich symbolickou rovinu. Přesně v tomto smyslu se odehrává Neffova *Ohrada*, v níž se hrdina pohybuje v blíže neurčeném prostoru i čase, bez zjevné logiky

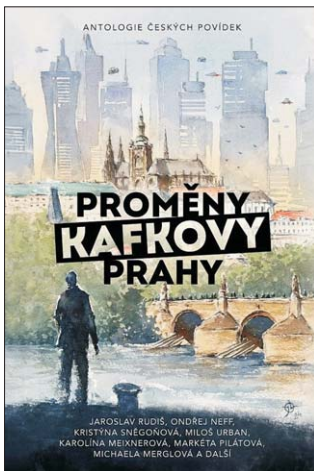
a funkční ekonomické cirkulace. Prostor tu není jen kulisou, ale metaforou duševního stavu postavy. Místo logiky nastupuje ne-logika snu, události sice navazují příčinně, ale často chybí kauzalita, a tak připomínají noční můru, z níž se nelze probudit.

Trochu jako cesta labyrintem působí útěk Vladimíra Nekuďy, horlivého úředníka a korunního svědka u důležitého soudního přelíčení, před paní Vránovou (a později i před zabijáckým autonomním programem) v povídce P. Fritze, a vůbec nevadí, že se jedná o futuristickou vizi Prahy – funguje to podobně. Vtipná aluze již svým názvem – *Den, kdy se vrátila paní Vránová* – dává signál, že zde přejdeme na trochu lehčí tóninu. Závěr je už nekafkovský, ale spíš postmoderní – dokážete si představit, že by si Kafkův hrdina podal s nepřátelským systémem ruku a stal se jeho spolutvůrcem? Ani ve snu!

Zámek (zamčený) na zámek

Z lokalit, které Kafku zaujaly asi nejvíce, patří jeho „zámek“, tj. místo, které je nedostupné, vzdálené, uzavřené. Mnohé interpretace se shodují v tom, že oním „zámkem“ jsou i Hradčany – nedostupný vrchol moci, ke kterému se člověk marně snaží přiblížit. V antologii se motiv zámku objeví dvakrát. Poprvé v povídce Karolíny Zoe Maixnerové, kterou nazvala – jak jinak – *Zámek* – jako hororová rekvizita, jako prostor, v němž hledá hrdinka Klára bezpečí, ale osudným se stane to, co si nese s sebou uvnitř. Od dětství totiž bojuje s celou řadou fobií, které díky izolaci a samotě propuknou v plné intenzitě, namísto klidu, který po přestěhování z rušné Prahy na venkovský zámek očekávala. Vše se řítí do katastrofy ve chvíli, kdy Kláru obtěžuje vlezlý fanoušek a navíc se rozbije brána na příjezdové cestě...

Podruhé se zámek – dokonce ve dvou podobách – objeví v hravé povídkové anekdotě *Max, Marta a zámek v Berlíně*,

v níž Jaroslav Rudiš dokázal téměř dadaisticky spojit kolorit pražských pivnic s berlínským technoklubem. Dva kamarádi si vyrazí na pivo a jeden z nich vypráví, jak si se svou přítelkyní Martou udělali výlet do Berlína na technopárty. Oba podnapilí muži kráčí noční zasněženou Prahou a dívají se na Pražský hrad, který tam stojí nehybně a mlčky. Vedou chlapácké řeči a dumají nad tím, proč se Marta z berlínské párty nikdy nevrátila, zatímco Maxe ani vyhazovači nevypustili dovnitř. Možná prostě někdo do zámku nepatří...

Zámek se také mihne v doslovu Jaroslava Rudiše – je jím rozlehlá liberecká vila, kam autor jezdil za svou tetou. O Liberici se údajně Kafka zmínil ve svých denících, stejně jako o místních tramvajích, divadle a majestátní radnici, která vrhá stín přes celé náměstí. Rudiš se zamýšlí na vyhnáním německy psané literatury z české kultury a vyznává se také z toho, že *Zámek* je jeho nejoblíbenější Kafkova kniha. Zároveň je to také píseň, kterou zhudebnila kapela *Kafka Band*, již je autor členem. Rozhodně se tento dovětek nečte špatně, byť ke knize samotné neříká nic – text už vyšel předtím v denním tisku.

Místo, kde duše trpí

Ačkoliv je název antologie dost určující, ne všechny povídky se odehrávají přímo v Praze, ani se na ni skrytě neodkazují, ale ono to svým způsobem není tak důležité. Praha není v Kafkově díle jenom městem v geografickém smyslu, je také duchovním a psychologickým obrazem. Přetvořil Prahu v metafyzický prostor, kde se odehrává drama moderní duše. Takové drama můžeme prožít třeba v povídce *Skutečná tvář*. Ilona Podivínská tu vykreslila život mladičké Gusty, která se pro své viny dostala do péče psychiatrů, ale skutečný souboj o svou duši se Satanem musí svést bez pomoci léků. Povídka se také dotýká židovské mystiky, když v ní zazní poučný příběh Bonče Štoka, což je ale zcela na místě.

Kafka totiž vyrůstal v blízkosti bývalého židovského ghetta, těsně před jeho asanací. Starý Josef byl přeplněný, šerý, plný mytických představ (viz pověst o Golemovi) a tato zkušenost rezonuje v jeho textech jako základ existenciálního stísněného prostoru. Ten působí klaustrofobně – úzké pokoje, podkrovy, sklepy, úřady bez oken, nekonečné chodby. V povídkách však zrovna tento motiv rezonuje jen okrajově, např. když hrdinka kráčí nekonečnými chodbami nemocnice k příslušné ordinaci, nebo když se jiná hrdinka uchýlí do temného sklepa, aby se mohla schovat před dotěrným světem.

Sám Kafka měl ale k Praze ambivalentní vztah. V dopisech ji nazýval „matkou s drápy“, která člověka drží, ale nepustí. Dokonce vyjadřoval touhu z ní odejít, ale měl příliš blízko ke skupině německých literátů (Max Brod, Egon Erwin Kisch, Felix Weltsch), a to ho drželo v Praze. Ani doktor Favarról se stejnojmenné povídky Markéty Pilátové, argentinský lékař a syn pražského emigranta, neunikne svému osudu, oné „proměně“, které se původně bál, kdyby se vrátil, jakmile pochopí, že z „tohoto místa se neodchází“.

Tváří v tvář kafeárně

Když už nepadne Kafkovo jméno, operují autoři a autorky

s pojmem „kafkárna“ nebo se aspoň postava jmenuje „pan K.“. Nebo aspoň nesou hlavní postavy nějaký společný rys s těmi Kafkovými. Jeho hrdinové jsou bezmocní, rezignovaní a málokdy pochopí, proč se jim něco děje. Jsou osamělí, nepochopení svým okolím, vyčlenění ze společnosti. Často cítí pocit viny, aniž by se skutečně provinili, nebo jsou souzeni podle pravidel, která jim zůstávají nevysvětlená. Střetávají se s mocí, již nelze uchopit, pochopit ani přemoci. Systém je anonymní, složitý, nemilosrdný. Do této kategorie by nejspíš mohl spadat nešťastný Kamil S. z povídky *Proces* Marka Epsteina, který se díky nedorozumění během střetu na úzkém mostě s Janou V. stal terčem pomluv, mediálních útoků a absurdních obvinění jak ze strany samotné poškozené, tak i svého zaměstnavatele či představitelů obce. Nakonec se musel dostavit také k soudu, byl odsouzen a byl nucen odpykat si trest ve vězení – povídka se jmenuje příznačně *Proces*. Opět tu však autor přidal romantizující konec, vyzdvihující sice nesmyslnost celého sporu, který narostl do obrovských rozměrů díky davové hysterii, ale zároveň se stává karikaturou nejmenovaného maloměsta, když je celá událost podána jako slohová práce studentky místního gymnázia. Nic neříkajícím sociologickým závěrem nás Marek Epstein navíc odkazuje k českému sarkastickému filmu *Vrať se do hrobu*.

Kafkův hlavní hrdina bývá anonymní, submisivní, hledající. Je to často mladý muž bez výrazných charakterových rysů, bezjevný nebo označený písmenem. Nejedná rozhodně, spíše se přizpůsobuje, ale touží porozumět. Josef K., K., Řehoř Samsa – to jsou postavy trpící, pasivní, ztělesnění moderního člověka v nelidském světě. Pravidlům a společenské hierarchie v *Ohradě* se pokouší porozumět prostáček K., ale jeví se mu naprosto absurdní a jejich porušení ho přivede až před soudní tribunál. Submisivně působí také hrdina povídky *Okno do bezjevného parku* z pera Miloše Urbana. Nedokáže říci ne, a tak raději sedne na motorku, ze které má hrůzu. Tragická událost, která postihne otce jeho přítelkyně, mu pak vyvrte pomyslné kormidlo života zcela z rukou a stává se z něj ztroskotanec. Oknem do parku se dívá do své minulosti a pokouší se alespoň částečně pochopit, proč se věci v jeho životě tak zvrtny.

I Anna z povídky *Nech brouka žít* se snaží porozumět věcem kolem sebe, odhalit důvod sprejerských nápisů na pražských zdech a najít smysl vlastního života. Žije sama, bez přátel i bez rodiny (oba rodiče jí zemřeli na rakovinu) a trpí v neuspokojivém zaměstnání, kde všechny její nápady naráží na nemyslnost dotačního systému. Mirka Rezlerová navíc v povídce rozehrála zajímavou jazykovou hru: firma, kde Anna pracuje, nese kamuflážní název *Broučkovy korálky*, jeden z kolegů se rozhodl číst *Výlety pana Broučka*, sama Anna má brouky v hlavě atd. Kdo Kafkovu tvorbu zná, ví, co by mělo následovat, ale musím znalce zklamat – žádná proměna fyzického vzhledu se tentokrát konat nebude. U Nany ne.

Moje tělo mi nepatří

Tím se konečně dostávám k velkému Kafkově tématu – tělesnost a identita. Změna těla, deformace, ztráta lidské identity často znamenají ztrátu práva na důstojnost a přijetí. Může však symbolizovat i nemoc, vyhoření, stud. Michaela Merglová v po-

vídce *Pod fasádou* přivádí na scénu typického kafkovského hrdinu – třicetiletého Josefa Kamsu, obchodního zástupce se staromilskými zvyky a oblékáním, žijícího velmi osamělým životem, který čelí situaci, která ho vykořelí z každodenních rituálů. V důsledku toho se přestává orientovat ve své milované pražské čtvrti, nenachází budovy na svém místě a navíc ho pronásleduje podivný stařík hmyzího vzezření. Kromě toho, že nám tu autorka zanechala aluzi na nedávnou covidovou dobu, která způsobila, že ze dne na den se život v ulicích zcela změnil, přenesla nás i do světa dobových fotografií, dokazujících, jak velkou proměnou Praha prošla. Její Josef Kamsa si rád prohlíží průčelí domů a studuje architektonické prvky – sochy, mozaiky, plakety, balkony –, kterých si nikdo jiný nevšímá, ale on je jimi okouzlen. Stará Praha je jeho srdci bližší než ta současná, v níž trpí pocitem odcizení. Jednoho dne však Josefova „fasáda“ spadne a ukáže se, kým je doopravdy.

Pojďme se věnovat také vedlejším postavám. I ty jsou v Kafkově díle velmi důležité, jelikož dotvářejí celkový kolorit. Tyto postavy vykreslil jako nelítostné, strohé, někdy jejich popis připomíná spíš karikaturu. Dozorci, úředníci, soudci, domovníci – ti všichni vystupují jako zástupci systému, často bez emocí nebo s přehnanou formálností. V podobném duchu vykreslila Veronika Fiedlerová svého lékaře v povídce *Žádost*, který navíc opakuje pořád dokola, že Julii, hrdinku příběhu, čeká „série rutinních a absolutně zbytečných opatření“. Pravda, není to sice moc funkční, už proto, že Julie se k vyšetření dostaví dobrovolně, protože je plně „institucionalizovaná“. Potenciální hrůznost systému, který nám chce vsugerovat, že stárí je něco nežádoucího, oslabí sama pointa. Vlastně tu nakonec není žádná oběť systému, ale jenom lidské zrady. Julie odchází smířená s tím, že jí rozhodovat o vlastní existenci nepřísluší...

Ambivalentní jazyk i perspektiva

Kafka se ve své době pohyboval mezi třemi kulturami – českou, německou a židovskou – a cítil se díky tomu jako „host mezi hosty“, a tyto pocity odcizení a vyloučení pak odráží i jeho tvorba. Řada hrdinů v antologii občas tyto pocity zažívá, ale málokdy je v tom kulturní podmíněnost, snad až na doktora Favarrola, který osciluje mezi českou minulostí a argentinskou přítomností. Na jeho způsobu vyjadřování se to však nepodepsalo. U Kafky je to rozporuplnější, česky sice uměl a pasivně ovládal, ale psal zásadně německy. Pokud jde o jidiš, vnímal ho víc duchovně než jako nástroj komunikace. Nicméně právě tato jazyková trojitost je klíčem k porozumění jeho vykořeněnosti a ambivalenci, která prostupuje celé Kafkovo dílo. Podobnou zkušenost však už může někdo ze současných autorů zažít, a tak se k určité rozpolcenosti odkazuje jen Jaroslav Rudiš, jehož zmíněná povídka *Max, Marta a zámek v Berlíně* vyšla nejprve německy a pro antologii byla přeložena Michaelou Škultěty.

Kafka většinu svých textů psal ve třetí osobě, ale nahlížel přitom do vědomí hlavní postavy, aby čtenář mohl vnímat svět jejími očima a zažít její pocity, včetně zmatenosti a úzkosti. K tomu se pokusila přiblížit hlavně Karolína Zoe Maixnerová ve svém *Zámku*, což ale lze u psychodramatu čekat. Podobně

i *Skutečná tvář* Ilony Podivínské je malým exkurzem do světa šilenství a Anna v *Nech brouka žít* je otevřenou knihou plnou beznaděje. Také K. z *Ohrady* odhaluje své nitro a komentuje ho místy s roztomilým sebeironickým náhledem. Ostatní autoři volili spíše ich-formu, která je sama o sobě působivá a umožňuje nahlédnout postavám „do hlavy“. Kafka byl však víc pozorovatel než vypravěč, víc iluzionista než malíř, a vždy si udržoval určitý odstup a vyvolal dojem, že jeho se děj vůbec netýká.

Je antologie onou „sekerou“?

Kafka psal srozumitelným, formálně neutrálním jazykem, který sice na první pohled postrádá literární ozdoby, ale ve skutečnosti je jazyk velmi pečlivě vyrobroušený. Jeho věty jsou často dlouhé, složené, precizně strukturované. Je lapidární, nepatetický, události jsou popisovány s chladnou objektivitou, i když jsou zcela iracionální (např. proměna člověka v brouka je popsána zcela suše a „věcně“). Nejvěrněji se tomu přiblížila Kristýna Sněgoňová v povídce *Poslední přání*. Do poměrně krátkého textu vměstnala vše, co Kafkovu tvorbu vystihuje.

Možná je to tím tématem nebo výskytem skutečných postav, ale prožitek spisovatele pana K., když kráčí tam „kam všichni“, tedy na „úřad“, je krajně autentický. Absurdní je totiž úplně všechno – neznámý cíl cesty, neznámý důvod, bezčasí a nečitelný leták, fronty před přepážkami, setkání s vlastními literárními postavami i přítelem Maxem. Ten se před jeho očima promění v obří hmyz, než aby musel vysvětlovat, proč porušil přání v poslední vůli, aby veškeré dílo pana K. zničil (ale jen díky tomuto prohrěšku dnes zná Kafku celý svět – budiž tedy Maxovi odpuštěno!)

Přiblížit se však ke Kafkově stylu psaní není vůbec lehké. Možná že v tom je ten kámen úrazu, proč povídkám občas něco chybí. To samozřejmě v zadání nebylo – imitovat Franze Kafku i způsobem psaní. Jenže možná právě to je tou chybějící ingrediencí, proč není Kafka z povídek tolik cítit a proč se – alespoň v mém případě – antologie nezaryla do duše, jak si editoři přáli s odkazem na Kafkův citát: „Kniha musí být sekerou pro zamrzlé moře ukryté v nás.“ Přišlo mi, že autoři a autorky v povídkách málo vytěžili magii génia loci a město samotné je málokdy příběhotvorné, jsou to prostě jen kulisy, dobře vybrané i popsané, ale není to dost, aby člověka skutečně draply a pronikly až do morku kostí.

Nic na tom ale nezmění fakt, že *Proměny Kafkovy Prahy* jsou důstojným uctěním tohoto literáta a pražského rodáka. A tak je zaslouženě součástí české literární tradice a sluší se si významná výročí připomenout právě touto formou – další tvorbou, v níž známé motivy nabývají nových významů nebo se různě transformují – a vlastně tím zůstávají stále živé. Pokud ovšem chcete zažít skutečného Kafku a nestojíte o žádné zprostředkované či transponované motivy, najděte odvahu a sáhněte po jeho díle, i kdyby to mělo znamenat, že riskujete proměnu v brouka, tvrdý dopad nelítostného úředního šimla nebo marné bušení na zamčené dveře zámku.

Zuzana Hloušková

(recenze vyšla ve zkrácené verzi na FantasyPlanet.cz)
Epocha, 2024, ilustrace Jirka Lode 320 str.

Yuval Noah Harari Nexus

Kniha na téma informací, na to, jak se šíří a že k tomu, aby ovlivňovaly svět, není jejich pravdivost nutně nezbytná. Knížka, která je zajímavá, když se zabývá historií, ale jak přejde do současnosti a začne řešit umělou inteligenci, je to spíš jen spousta vaty, historie a asi tolik informací, že by z toho mohl být spíš krátký článek než kniha.

Harariho věci se poměrně dobře čtou... a i když tady hodně odbíhá a dost toho je možná až zbytečně obšírné útočení na věci, co nemá rád (což je hlavně náboženství), pořád je tu dost zábavných postřehů a shrnutí věcí, co člověk buď nevěděl, nebo už pozapomněl. Třeba, že *Nový zákon v Bibli* je v podstatě Best of Jesus, dodatečně vyselektovaný výběr největších a nejvhodnějších pecek (a vyhození scén s ženskými hrdinkami). Jsou tu věci, které jsou pořád stejné... třeba to, že prvním velkým hitem po vynálezu knihtisku bylo (po *Bibli* samozřejmě) *Kladivo na čarodějnice*, což v podstatě byl senzační spis plný sexu, násilí a paranoi. Církevní kruhy autora spíš ignorovaly, tak to vzal přes masy a stvořil hit (zatímco Koperníkova vědecká práce o pohybu hvězd se stala obrovským propadákem) a vyvolal hon na čarodějnice. Jasně, i předtím se všichni báli čarodějnic, ale brali to jako svůj malý, místní problém... ale teď najednou viděli, jak je to globální a nebezpečné a že se s tím musí něco dělat.

Rozebírá se tu, jak je pro diktaturu nutná technika, je tu spousta veselých historek ze stalinského Ruska (třeba hon na kulaky, které bylo třeba najít a poslat do gulagu, i když byla vesnice tak chudá, že v ní žádní bohatší lidé nebyli, takže se muselo losovat, kdo bude kulakem). A pak se to dostává do doby počítačů a umělé inteligence.

A tady knize padá řemen do kanálu. Jednak se stále vrací k těm samým příkladům, jednak se tu nepřichází s ničím, co by člověk nevěděl... a jednak jsem se nemohl zbavit pocitu, že ten pohled není úplně objektivní a že se na problémy umělé inteligence kouká poněkud jednostranně. Soustředí se na problémy pravice a na Donalda Trumpa, ale třeba vynechává cenzurování AI, toho, co smí a nesmí říkat, což může být taky zajímavý zdroj problémů (zvláště, kdyby se umělá inteligence začala chovat jako my za komunismu – „víme své, mezi sebou se o tom bavíme, ale nesmíme to říkat před lidma“).

Když se na to koukám takhle zpětně, je to spíš směska poznámek a postřehů naházená do jedné tematické krabice. Pořád se to celkem fajn čte a (hlavně v první polovině) najdete zajímavé detaily (což ale může být tím, že nejsem zase takový znalec historie), ale přijde mi to spíš jako poměrně plytká a ne-soustředěná kniha, která je navíc handicapovaná tím, že se umělá inteligence vyvíjí tak rychle, že momentálně je už skoro zastaralá.

Jiří Pavlovský

Čtenářský deník 78/2025

2,5/5

Opět přichází vozba

Hlavně že víme, komu za to poděkovat

Musel bych být imunní proti ješitnosti hluboko za hranici normálu, kdybych tu nepřipomněl svoje *Poslední slovo* z 19. května. Název mělo *Home office war*, vyšlo v *Lidovkách* dva týdny a něco před ukrajinskou akcí Pavučina. Jen pro pořádek připomenou, že šlo o dálkově řízený útok proti ruským strategickým letounům. Následovalo dalších čtrnáct dní a máme izraelskou akci Rising Lion. Podrobností mnoho neznáme, nicméně je zřejmé, že se Pavučina v něčem opakovala.

Z nákladáků se vyrojily drony a na dálku řízené dopravy výbušniny na určené místo. Nevíme, jestli šlo o skutečnou „home office war“, tedy jestli byly drony řízené opravdu na hodně velkou dálku. Princip je ale jasný a důsledky také. K úderu není nutné shromažďovat armády na hranicích. Stačí poslat kamiony s dvojitou střechou.

První světová válka znala obrněné vlaky, objevily se i v jejím druhém dějství. Teď se zrodil jiný bojový prostředek, kamion upravený tak, aby posloužil jako letadlová loď. Možná vás taky napadlo co mě: čímpak se asi zabývají strategové na genštábech po celém světě?

Můj přítel Grok tvrdí, že se celosvětově prodává kolem sedmi milionů kamionů ročně. Statistika Evropské unie uvádějí počet šest a půl milionu středních a těžkých kamionů, Polsko je v tomto ohledu lídr. To je opravdu docela dost. Jak to půjde uhlídat?

Podívejme se na to z jiného úhlu. Podle asociace ATA se ročně přepraví na mezinárodních a domácích linkách pět miliard cestujících, z toho v Evropské unii skoro miliarda, spočítal Eurostat.

Každý z nás, kdo někam letíme, je šacován, buzerován, rentgenován, očicháván psy – v Ruzyni mě donutili stáhnout si kalhoty, aby se přesvědčili, že mám po operaci endoprotézy jizvu (nemám). Nesmím si vzít flašku minerálky, protože v roce 2006 Britové měli odhalit plán teroristického útoku pomocí tekuté výbušniny.

Shrnu do stručného resumé: na hrozbu systém odpoví buzerací. Vidí příležitost a radostně se jí chopí. Je úplně jedno, že to postrádá smysl. Je to „opatření“. Systém miluje „opatření“, je to součást smyslu jeho existence.

Copak tedy vymyslí mudrcové na generálních štábech, co vyprodukují bezpečností „think tanky“, jak budou reagovat na kamionovou hrozbu?

Už to tady jednou bylo. Husité vymysleli vozovou hradbu, předchůdce obrněného vlaku a s trochou fantazie i tanku. Napad, jak použít kamion, zafungoval v rozmezí dvou týdnů. Jaká bude odezva? Uvidíme na dálnicích vysokokapacitní rentgeny? Jenže nákladák umí jezdit i po okresce, i po lesní cestě. Copak asi experti vykoumají? Napadá mě... povinná registrace, lokalizace přes satelity, umělá inteligence, obrovské počítače, napájené atomovými mikroelektránami.

A poplach, až v okruhu pěti kilometrů zaparkuje Rohlík.

Bude to báječný svět šikany a poděkujeme těm, kdo chtějí vymazávat z mapy a obnovovat impéria.

Ondřej Neff

Heinrich von Kleist: Markýza z O...

Na jaře mi pan prezident fandomu doporučil a rovnou zapůjčil sborník povídek pana Heinricha von Kleista. Neměl jsem o tomto autorovi tušení a už si upřímně ani nepamatuji, jak se k němu hovor při zahradním posezení stočil.

Načítal jsem si tedy na wikipedii, kdo ten autor vůbec je. Byla to zajímavá osobnost především svým původem: náleží ke starému a významnému pomoranskému šlechtickému rodu Kleistů. Stačí si přečíst slovníkové heslo tohoto rodu a člověk snadno propadne kouzlu pruských dějin: první zmínka v dokumentech o něm je ze 13. století a převod majetku tehdejšímu Kleistovi potvrzovalo ještě kníže tamějších pobaltských Slovanů Pribislav II. a spekuluje se i o slovanském původu samotného rodu. Jelikož se píše, že dynastie, která vládla Meklenbursku od roku 1167 do roku 1918, se jmenuje Meklenburg anebo též Obodriti, mohlo by to odpovídat na mou otázku, kterou si kladu vždycky při cestách po východním Německu: z jakého důvodu se tam zachovalo takové množství slovanských pomístních názvů přes celá staletí osídlení čistě německého, když navíc se slovanskou kulturou bylo zacházeno jinak celkem bez respektu.

Kleistové byli po celou dobu trvání Pruska oporou státu a v dobách rozkvětu Pruska z něho pocházely desítky generálů a státníků.

Ale zpět ke knize.

Sborník jeho povídek vyšel česky v roce 1977: kniha je sympaticky útlá, pěkně provedená – s pevnou vazbou a opatřena vysvětlujícím doslovem.

Její autor patřil sice do mocného rodu, ale sám prožil život v chudobě. Měl velké ambice, ale jeho osud byl krátký, nešťastný a plný neúspěchů. Žil v době napoleonských válek a zemřel ve 34 letech společnou sebevraždou se svou milenkou na břehu Wannsee.

Pokud jsem pochopil, tak většinu života se snažil prosadit jako dramatik, částečně s patriotickými kusy oslavujícími německý odboj proti francouzské agresi. To mu vyneslo určité posmrtné uznání od německých nacionalistů.

Paradoxně jako umění s nadčasovou hodnotou se necení jeho divadelní hry, nýbrž povídky, kterých napsal jen osm, víceméně mimochodem a pro peníze.

Dlouhá je jen úvodní povídka *Michael Kohlhaas*, která je též nejslavnější a byla mj. i opakovaně zfilmována¹. Děj je založen na skutečných událostech z doby lutherské reformace: pan Kohlhaas byl spravedlivý, pracovitý člověk, třicátník na vrcholu sil, obchodník s koňmi, s milující ženou a dětmi. Celá zápleтка je založena na rozdrobenosti tehdejší německé říše: pan Kohlhaas bydlel v Braniborsku, ale koně chodil prodávat do Drážďan, tj. do Saska. Jednoho dne při průchodu kolem vesnice Tronky platil jako obvykle clo za průchod přes hranice. Od

celníka se však dozvěděl, že starý pán na hradě Tronkenburg zemřel a nový pán – Wenzel (!) – prý stanovil, že k průchodu musí cizinci mít ještě i saský pas.

Kohlhaas s touto byrokratickou šikanou ne-souhlasil a šel si stěžovat na hrad, kde se mu padouch pan Wenzel z Tronky vysmál i se svými veselými kumpány a jeho zlý kastelán donutil Kohlhaase nechat na hradě koně, než si vyřídí pas.

Vtom vystoupil z hloučku kastelán a řekl, že přece slyšel, že nesmí cestovat bez pasu. Kohlhaas se obrátil a otázel se urozeného pána, zdali se tato okolnost, která ničí veškerou jeho život, skutečně zakládá na pravdě. Urozený pán odcházejí odpověděl s rozpačitou tváří: „Ano, Kohlhaasi, pas si musíš obstarat. Promluv s kastelánem a jeď si po svých.“ Kohlhaas jej ujistil, že nemá naprosto v úmyslu obcházet nařízení,

týkající se snad vývozu koní, slíbil, že si pas obstará v dvorské kanceláři, až bude projíždět Drážďany, a prosil, aby ho jen tentokrát nechal odjet, protože mu o tomto požadavku nebylo nic známo. „Nu,“ řekl urozený pán, jelikož se znovu rozzuřila bouře a pronikla jeho vyzábělými údy, „nechte toho krkouna běžet. Pojďte,“ řekl rytířům, otočil se a chtěl jít do hradu. Kastelán řekl, obraceje se k urozenému pánovi, že tu koňář musí nechat alespoň nějakou zástavu, aby bylo jisté, že si pas obstará.

Ukázka snad věrně ilustruje zvláštní suchý a zdoluhavý styl povídky, který se zaměřuje na byrokratické procedury a jejich prolínání s nahodilými osobními okolnostmi rozhodujících hodností.

Jako ve všech Kleistových povídkách, i tato se vyvíjí stále k horšímu: koňář musí koně nechat na hradě, kde mu je surovým zacházením strhají. Tím se rozjíždí individuální pomsta spravedlivého občana proti byrokratické svěvolí ze strany vládnoucího systému a jeho podílníků. Když přibude jedna další nečekaná šikana, sama o sobě snad drobná, pohár trpělivosti přeteče. Počátek příběhu může vzdáleně připomínat třeba premisu legendárního filmu *Volný pád* (*Falling Down*) s vytvořeným mužem středního věku v dopravní zácpě.

Rebelie pana Kohlhaase je však rozsáhlejší: zorganizuje celou povstaleckou armádu, která rabuje a ničí celý kraj. Paralelně s tím sledujeme, jak si vrchnost a její činovníci přehazují jako horký brambor odpovědnost za to, kdo povstání zavinil, a za vyřešení nastalé situace.

Michael Kohlhaas v nesmiřitelném boji za své právo na vrácení koní v původním dobrém stavu odmítá veškeré kompromisy a postupně ztrácí majetek, ženu a nakonec i život.

Osobně bych řekl, že novela o p. Kohlhaasovi může čtenáři se zájmem o naše západní sousedy připomínat určité archetypy osob i jednání, které jsou nadčasové: jednak sám hlavní protagonista, jako neodbytný kverulant, který přes všechny in-

¹ Kleistovou novelou se nechal inspirovat E. L. Doctorow a některé její motivy najdete v románu *Ragtime*, podle kterého natočil Miloš Forman stejnojmenný film. (pozn. red.)

stance a řízení vede svůj spor o byrokratickou drobnost veden neoblohmým přesvědčením, že je v právu. A pak též mechanismy ve vrchnostenských kancelářích, kde se hledají východiska, jak se vyvléci z odpovědnosti a – nelze-li – jak zohlednit potřebu zachování tváře různých významných osob, a za tím účelem s perverzní kreativitou vymýšlet právníká zdůvodnění čehokoliv.

Komoří pan Kunz, který byl při změnách v saských státních úřadech jmenován prezidentem státní kanceláře a který octnul se v úzkých nechtěl z rozmanitých důvodů urazit berlínský dvůr, odpověděl jménem svého panovníka, velmi sklíčeného došlou nótou, že se diví nevládnosti a nespravedlivosti, s níž je drážďanskému dvoru upíráno právo soudit Kohlhaase podle zákona pro zločiny, jichž se dopustil v této zemi, když je celému světu známo, že má v hlavním městě značnou usedlost a sám vůbec nepopírá, že je saským občanem. Ale protože polská koruna shromažďovala již na saských hranicích vojenský houf o pěti tisících mužích, aby si vybojovala své nároky, a protože arcikancleř pan Heinrich z Geusau prohlásil, že Kohlhaasenbrück, osada, po níž se koňar jmenuje, je v Braniborsku, a že vykonání vyneseného nad ním rozsudku smrti bude pokládáno za porušení mezinárodního práva, přivolal kurfiřt na radu samotného komořího pana Kunze, který se chtěl z této záležitosti vyvléct, prince Christiana Mišenského z jeho statků a rozhodl se po několika slovech tohoto rozumného pána, že vyhoví požadavku berlínského dvora a Kohlhaase mu vydá. Princ, který se musil na přání svého zkrúšeného panovníka ujmout řízení Kohlhaasovy věci, ačkoliv byl pramálo spokojen s nepřístojnostmi, jež se udály, se tázal, na jakém podkladě si nyní přeje, aby byl obchodník s koňmi u berlínského komořího soudu obžalován; a poněvadž se pro podezřelé a nejasné okolnosti, za nichž byl napsán, nemohl odvolávat na jeho neblahý dopis Nagelschmidtovi, a dřívějšího plnění a žhářství se však pro veřejný list, jímž mu bylo všechno odpuštěno, dovolávat nesměl, rozhodl se kurfiřt, že předloží Jeho císařskému Veličenstvu ve Vídni zprávu o Kohlhaasově ozbrojeném vpádu do Saska, že si bude stěžovat na porušení provolaného jím veřejného zemského míru a žádat Jeho císař-

ské Veličenstvo, neboť není vázáno žádnou amnestií, aby říšským žalobcem pohnalo pro to Kohlhaase u dvorního soudu v Berlíně k odpovědnosti.

Předchozí blok textu jsou prosím dvě věty. Ale věřím, že si ctěný čtenář učiní podle nich věrnou představu, jaké čtenářské cvičení ho u pana Kleista čeká.

Zbývajících sedm povídek je již podstatně kratších a jejich četba je lehká. Místa a časy děje jsou velice pestré a rozprostírají se po celé zeměkouli. Postavy jednají však všude vypjatě a jsou konfrontovány s tragickými okolnostmi.

Obzvláště neobvyklé prostředí děje má povídka *Zásnuby na Santo Domingu*, která se odehrává na Haiti v době „když černí zabíjeli bílé“ (jak píše autor), neboli v době povstání haitských otroků proti francouzské vládě kolem let 1803 až 1804. Premisou povídky je, že lokální skupina povstalců obsadí jednu usedlost s plantáží a z ní odchyťávají a likvidují francouzské utlačovatele. Nebyl by to pan Kleist, kdyby i v takových extrémních podmínkách nebyly věci právně obtížnější: povídka popisuje konfrontaci lokálního velitele povstalců s prchající skupinou bělochů, která povstalcům vysvětluje, že nejsou Francouzi, nýbrž Švýcaři. A jako vždy u tohoto autora je hlavní důraz na tragických dilematech jednotlivců, konfliktech mezi jejich morálními závazky a absolutními požadavky na správnost vlastního jednání a naprostou oddanost milované osobě.

Závěr laboratorních prací: povídky jsou již dvě stě let staré, ale stejně se mi líbily hezky a mohu je doporučit.

První věta knihy: *Na březích Havoly žil kolem šestnáctého století obchodník s koňmi, jménem Michael Kohlhaas, učitel-ský syn, jeden z nejřádnějších a zároveň nejstrašnějších lidí tehdejší doby.*

Poslední věta: *Soubor, který nyní vychází k dvoustému výročí autorova narození, je prvním českým vydáním všech novel a alespoň dílčím pokusem o zaplnění mezery, již Kleistův odkaz v naší ediční praxi zanechává.*

Jára Mikovec

Databáze knih: 73 % (z 18 hodnocení)

Goodreads: 70 % (z 4 566 hodnocení)

Odposlechnuto: Tolkien dnes

Všechno se mění. Poslední dobou poněkud rychleji, dramatictější a možná i fatálnější. Galadriel, elfka z Tolkienových příběhů, pronáší v úvodu k filmové verzi *Pána prstenů* monolog, který je zjevně platný nejen pro Středozem, ale i pro náš svět. Přeloženo z elfštiny říká: „Svět se změnil. Cítím to ve vodě. Cítím to v zemi. Cítím to ve vzduchu. Mnoho z toho, co kdysi bylo, je ztraceno.“

Tolkien ve své fantazii načrtnul příchod doby temna, kdy všemu vládl jediný prsten moci. Naše společnost možná spěje k něčemu podobnému. Dominantně ji dnes formují dvě věci: technologie a politika. Vztah mezi nimi je určující pro budoucnost, ale razantně zasahuje už do životů současníků – kupříkladu za polarizací populace stojí do značné míry globální rozmach sociálních sítí a především promyšlené algoritmy, nabízející uživatelům obsah, který plně konvenuje jejich názorům. Na první pohled věc přínosná, přesto však spíše devastující –

stojí totiž za utvářením se ve vlastních přesvědčeních či za vytvářením informačních a názorových bublin. Zákonitě se tak omezuje i schopnost vést konstruktivní dialog. [...]

Alkracie, tedy koncept, jenž předpokládá, že by vládní a politická rozhodnutí byla řízena umělou inteligencí, nikoli lidmi.

Nesmysl? Zcela nepochybně, ale podle blouznivců, kteří o této vizi už dnes halucinuji, by vláda AI byla lepší než lidská. Racionální, objektivní, efektivní, rychlá, schopná analyzovat obrovské množství dat.

Znamenalo by to samozřejmě konec demokracie, ale koho to bude ještě za pár desítek let zajímat? Jak budou přemýšlet (a budou vůbec) generace, které se dnes rodí do AI světa? K čemu bude empatie, morálka, soucit, vzdělání, svoboda, hodnoty předků, víra?

Zrodí se nový prsten moci. Zbývá poslední otázka: Komu bude patřit?

Pavel Traum / Týdeník Echo

Třicátník nad hrobem?

Média dennodenně mluví o klesající porodnosti jako o demografické katastrofě. Ale katastrofa je to především pro důchodový systém, kdy při snižujícím se počtu narozených v moderní společnosti začíná přebývat lidí závislých na starobních důchodu. Kdyby délka dožití byla výrazně kratší, kdyby se většina lidí důchodového věku nedožila, tím by se problém vyřešil také.

Aby důchodový systém postavený na tom, že čím dál déle žijící důchodce žije mladší generace, fungoval opravdu dobře, muselo by naopak nově narozených postupně dlouhodobě přibývat, což se aktuálně neděje nikde na světě. Zadruté, jakmile by se trend zlomil, a dříve nebo později by k tomu dojít muselo, nastal by přesně ten problém, se kterým se potýkáme dnes. Takže vysoké procento starších lidí v populaci je dnes vnímáno jako potíž, a představovali by problém například pro zdravotnictví i v případě, že by ani nečerpali žádný starobní důchod.

Zkrátka je tu taková paradoxní situace, kdy se vyspělá civilizace všemožně snaží prodloužit lidem život, ale pak to neumí ufinancovat. Tohle tady v historii ještě nikdy nebylo, naopak, starších lidí bylo poměrně málo a většina nebyla a ani nemohla být závislá na státě.² Pojďme se podívat na to, jak vypadalo stáří před dvěma staletími...

Koncem první poloviny 19. století začaly být (opět) populární obrázky zobrazující jednotlivé fáze lidského života, některé mapovaly životní etapy žen, jiné mužů a z různých zemí. Tyto obrazy zobrazují ideální průběh lidského života „od kolébky ke hrobu“ a výmluvně odrážejí tehdejší očekávání, jak by měl člověk – muž či žena – stárnout, dospívat a umírat. Mužský životopis je koncipován jako výstup a pád: dětství, mladická síla, profesní vrchol kolem padesátky, a pak sestup ke slabosti a smrti. Ženská verze zachycuje cyklus oddanosti – dětství, láska, manželství ve 30 letech, ve 40 letech dokonce miminko, možná poslední, no a opět vrchol kolem 50 let následované dalším půlstoletím pozvolného „sestupu“ směrem ke stoletému stáří. Tyto obrazy však nezobrazují skutečnou biologii stárnutí, ale spíše kulturní konstrukty, které často nereflektují reálné demografické podmínky 19. století.

Dnešní čtenář se může podívat nad jedním zásadním paradoxem: pokud průměrná délka života ve většině dějin lidstva – a ještě v 19. století – nepřesahovala 30 let, jak to, že stáří vůbec hrálo tak významnou roli? Odpověď spočívá v tom, že tato

nízká hodnota byla výrazně zkreslená extrémně vysokou dětskou úmrtností. Mnoho dětí nepřežilo první rok života a narozeniny byly v rodinách spíše okamžikem úlevy než radosti. Dítě, které přežilo do batolecího věku, mělo výrazně vyšší šanci dožít se dospělosti. Pokud člověk překonal první dekádu života, měl poměrně vysoké šance se dožít padesáti – a když už mu bylo 50, nebylo nereálné prožít i těch sto. Dnešní střední délka života připadá na stáří, což je matoucí, ale dobové statistiky takto vnímat nelze, ve třiceti lidé nebyli ani jednou nohou v hrobě, ani stáří nezačínalo kolem třicítiky, spíše šedesátým rokem života – tehdy se začínal lámat fyzický výkon, ztrácela se pracovní síla a společenský vliv. Znamý spisovatel Walter Scott

považoval sedmdesátku za rozumné „minimum“ dožití pro intelektuálně pracující a byl velmi frustrovaný, když se jeho zdraví začalo zhoršovat už na prahu šedesátky (zemřel v 61 letech).

Scottova touha dožít se sedmdesáti nebyla motivována jen tím, že plánoval splatit dluhy, které částečně přebíral od svého nakladatele, a užívat si klidného stáří. Chtěl stihnout pracovat co nejdéle, nejen pro peníze, ale hlavně pro společnost. Hodnota tehdejších mužů ve společnosti byla postavena na výkonosti. Od dětství se chlapi připravovali na roli živitele: nejen symbolicky (oblečením do kalhot a klobouku), ale i prakticky skrze studium, vojenskou službu, práci, zabezpečení rodiny. Vrcholem mužské cti bylo pracovat a žít celou domácnost (dětí, ženu, neprovdané sestry a sestřenice, stárnoucí rodiče, platit služebnictvu, dávat peníze na charitu...). Jakmile o tuto schopnost přišel – úrazem, nemocí nebo nakonec i stářím – ztrácel i společenskou důstojnost. Úkolem muže bylo žít, ale když sám měl být živen, stával se ve svých očích jen dalším příživníkem parazitujícím na mladších, schopnějších mužích.

Středostavovská žena byla ale v závislém postavení od

² Vůbec první starobní důchodový systém byl zaveden až roku 1889 v Německu za vlády kancléře Bismarcka. Byl určen především pro dělníky, ale věk pro jeho čerpání byl stanoven až na sedmdesát let – tedy mnohem víc, než činila tehdejší průměrná délka života.

dětství, proto ani ve stáří nemusela zažít takový společenský propad jako muž. Sociální vrchol ženy nepřicházel s profesní kariérou, ale v okamžiku, kdy se stala manželkou a matkou. Měla na starosti domácnost, rozpočet, výchovu dětí. I dvacetiletá žena mohla být považována za „zralou“, pokud již splnila právě vyjmenovaná kritéria, zatímco sedmdesátiletá svobodná slečna zůstávala často v podřízeném postavení bez ohledu na svůj věk, v tomto případě hrála roli její finanční situace. Postavení vdané ženy nebylo definováno jejími příjmy, ale rodinnou rolí: babička byla ceněná, pokud byla oporou, ne přítěží.

Navíc se předpokládalo, že i velmi mladé, stejně jako velmi staré ženy najdou v domácnosti nějaké uplatnění a budou užitečné alespoň pro svůj dobrý pocit. U mužů se předpokládalo, že budou vydělávat nebo vykonávat těžkou manuální práci, pokud se na to v nějaké chvíli nezmohli, následoval jejich subjektivní i objektivní společenský propad. Jinými slovy, stoletá babička mohla být užitečná alespoň tím, že houpala pravnoučku v kolébce, budila by spíš obdiv, že se dožila tak pozeňnaného věku. Ale stoletého pradědečka by v takové roli jen politovali – to je chudák, že zůstává naživu, i když už je jen přítěží pro svou rodinu! A to je stále řeč o bohatší části společnosti, co teprve chudší vrstvy, kde muži (a pracující dělnice) nebyli schopni ekonomicky zabezpečit staré rodiče... Dožít se stáří bylo v chudém prostředí sice ještě vzácnější, ale takoví lidé mohli skončit v chudobinci nebo rovnou na ulici.

Proměna vnímání starých lidí přichází s průmyslovou revolucí. Ve společnosti, kde dominovala zemědělská nebo řemeslná výroba, měly zkušenosti a paměť starších přirozenou hodnotu, dokonce se říká, že pravěká společnost možná přežila právě díky třígeneračnímu předávání zkušeností. S nástupem industrializace a technologického pokroku však znalosti i zkušenosti nejstarších generací začaly rychle zastarávat. Staří lidé přestali být až takovým zdrojem vědění – a začali být těmi, kteří spíš něco nechápou a nechtějí pochopit nejnovější technologie a životní styl celkově. Inverze znalostní křivky byla dokonána ve 20. století: dříve učili starší mladší, dnes to často bývá naopak. A když v tradiční společnosti se dožilo stáří jen velmi

málo lidí, kteří zároveň poskytovali cenné znalosti, mladá generace se o ně z věku postarala. V industriální společnosti začalo být starších čím dál víc a jejich zkušenosti čím dál méně relevantní.

Společnost 19. století si začínala být vědoma, že pozornost se začíná upínat jinam. Už tehdy se objevuje pocit, že starší generace „nestačí“ mladé. Postupně se začíná rodit kult mládí – nikoli ještě na úrovni reklamy a popkultury, ale v symbolické rovině. Mladí začínají být nositeli inovací, budoucnosti a nového světa. Zralost a zkušenost přestávají být předpokladem autority. A s poklesem porodnosti bylo najednou mládí vzácnější.

Tento obrát ovlivnil i vnímání těla. V době, kdy stárnutí bylo výjimečné, bylo zároveň i ctné. Každý další rok znamenal vítězství nad nemocemi a smrtí. Dnes, kdy se stáří stalo normou, vnímáme ho jako samozřejmost – nebo dokonce jako osobní problém. Kdysi bylo největší poctou být „paní“. Dnes je poctou, když žena vypadá „pořád jako slečna“. Ne proto, že by krása byla zatracena – ale proto, že vizuální znaky mládí se staly ještě výraznějším symbolem žádanosti. A společenskou metou se stává schopnost zachovat iluzi vlastní mladickosti, nezkušenosti.

Z podobného úhlu se proměnilo i mužské postavení. Dnes muze vnímáme jako historické nositele výsad – ale zapomínáme, že i oni byli pevně svázáni systémem, který je hodnotil výhradně podle výkonosti. Muž, který nebyl schopen pracovat, přestal být mužem. Společenský systém sice upřednostňoval bílého muže, ale zároveň na něj kladl téměř nespílitelné požadavky ohledně celodenní i celoživotní produktivity.

A právě to ukazuje jádro dobového myšlení: nebyl to věk, co určovalo sociální hodnotu člověka. Byl to výkon, schopnost být užitečný, důstojný, aktivní. Většina lidí v 19. století buď ani neznala vlastní přesný věk, nebo se o něj nezajímala. Přesný věk nikoho nezajímal – záleželo na tom, jak člověk vypadal, co zvládl, a zda byl „ještě“ nebo „už ne“ schopen pracovat. A starý byl tak ten, kdo se cítil starý a přijal roli starce z jeho už tehdejšími nevýhodami.

Marie Michlová

Odposlechnuto na Blízkém východě

„Není žádné řešení. Proč by to mělo mít řešení? Pokud tě nenávidím a tu nenávisť si užívám, proč bych se měl měnit? Když se mi tě líbí znásilňovat, upalovat zaživa, a svět mě nazývá aktivistou, skutečným kulturním člověkem, a dokonce začne nosit mé vlastní oblečení, proč bych se měl měnit? To zaprvé. A zadruhé, na Blízkém východě, v arabském světě, věci neřešíme. Nic se nevyřeší.“ A pak dodá, že jediné, co je snad možné, je donutit je, ať řezou hlavy někomu jinému než nám. Když už tak strašně touží ty hlavy řezat. Ale určitě se budou řezat dál, to už je taková tradice.

Odpověď na otázku po řešení izraelsko-palestinského konfliktu

Tuvia Tenenbom / Týdeník Echo

Zavolal jsem na Linku důvěry Islámského centra, že mám sebevražedné myšlenky. Všichni byli velice nadšení a ptali se, zdali umím řídit letadlo.

VOYAGER

Povězte mi, z čeho obviňujete židy – a já vám řeknu, jakým komplexem trpíte vy sami.

Douglas Murray

Džihádisté jsou jako ten příslovečný had v trávě. Ostatní muslimové jsou ta tráva.

Robert Spencer / think-tank Jihad Watch

Velkou ironií na tom všem je, že Německo je tak vyděšené ze svých třicátých let, že ve snaze zabránit, aby se to opakovalo, to dělají znovu.

@thunderbug8640

Zabít iránské důstojníky je snadné. Těžké je najít ty, co nepracují pro nás.

agent Mossadu

Novinář Saleh al-Fatowari byl zabit při izraelském útoku na Irán. Tragický incident se stal pouhé dva měsíce po jeho předěláném úmrtí v Gaze.

Michal Otýpka

Miloslav J. Breuer: Osudný paprsek

Nakladatelství *Nová vlna* vydalo sborník všech dohledaných českých povídek česko-amerického spisovatele p. Breuera.

Nejstarší texty pocházejí již ze samého počátku 20. století. Autor pak publikoval celý život, až do počátku 40. let. Většinou jde o sci-fi, několik povídek je obecně dobrodružných či psychologicko-krajaňských.

Svým způsobem je kniha beletristickým doplňkem monografie pana Olši, jr. o zapomenutém autorovi, jež vyšla před dvěma lety (psal jsem o ní s potěšením v lk 4/2023). Asi nepřekvapí mé hodnocení, že život p. Breuera byl zajímavější než jeho literární fikce; pokud bych měl volit, jistě bych tedy raději doporučil ke čtení životopis než tento sborník literárních prací.

I když povídky p. Breuera představují opravdu pionýrskou dřevní fantastiku, přečetl jsem je celkem s chutí. Výhodou je, že bývají krátké. A navíc mám pro tuto starou tvorbu celkem slabost. Vědeckofantastické zápletky z doby před první světovou válkou jsou dojemně předvídatelné: výjimečný mladý vědec má jako student hluboko do kapsy, tak vynalezne látku, díky níž nemusí jíst. Výjimečný mladý vědec vynalezne roztok, do kterého když někdo spadne, tak zkamení. Výjimečný vědec upraví moře, že vyroste do obrovské příšery a terorizuje město. Výjimečný mladý vědec je tak výjimečný, že slibuje vyřešení všech problémů lidstva, ale zemře nešťastně při vlakové nehodě. Pán se probudí v budoucnu, v roce 2075, kdy lidstvo žije v harmonické pokrokové společnosti, která má však tu nevýhodu, že občané jsou všichni rozděleni do osmi kast dle kvality genetického materiálu, a jen v rámci kast se smějí množit. Na ostrově výjimečný vědec vyrábí pokrokové stroje, které se však proti němu vzbouří a ostrov ovládnou.

Jak upozorňuje v doslovu editor p. Olša, p. Breuer byl patrně prvním, kdo v poslední zmíněné povídce již r. 1924 literárně zobrazil myšlenku samořídících automobilů. Ale musím podotknout, že tu technologii si představoval poměrně snadno:

Druhým krokem bylo učiniti řízení automobilů poněkud více automatizovaným činem. Vynález selenického reflexu nám umožnil výrobu povozu, který se automaticky vyhýbal překážkám. Celý základ zraku těchto strojů, jímž vidí, pokud je třeba, na svou činnost, záleží na citlivosti selenitu vůči světlu, jež zvyší jeho odolavost elektrickému proudu. Dalším krokem tedy bylo vyrobiti stroj, jemuž se mohlo na ciferníku vyložití celou cestu dopředu a pak jej pustiti samotný ji vykonati.

Kdyby jen dnešní automobilky přestaly utápět miliardy ve vývoji autonomního řízení a raději se poradily s naším krajanem – stačí vyložit celou cestu předem na ciferníku a povoz pak již ji vykoná samotný!

Přemýšlel jsem, v čem se povídky p. Breuera odlišují od podobných textů, s nimiž se každý čtenář fantastiky setkává. Jednou specialitou jsou lékařské motivy, které tam autor vklá-

dal ze své běžné profese. Dále pak si myslím, že tvorba našeho krajana může současného čtenáře oslovit dnes již neobvyklým optimismem, důvěrou ve vlastní síly a v principiální spravedlnost společenského řádu. Možná by se dalo tvrdit, že nemálo fantastiky jinak vyjadřuje naopak perspektivu hluboce nespravedlivého systému, s nímž protagonista bojuje, začasté neúspěšně. Naproti tomu hrdiny těchto česko-amerických příběhů nebrzdí systém, ale spíš jen vlastní slabost.

Asi nejraději mám přímočarou povídku *Světodějný nález Matěje Gruntoráda*. Pan Matěj Gruntorád je Čechoameričan na malém městečku, kde jinak žijí jen Američané německého a švédského původu (tedy Anglosasové). Matěj je stěží průměrně schopný mladý muž; když zjistí, že pěkná slečna Kate je ve skutečnosti Čechoameričanka sl. Kačenka, myslí si na ni. Ale sám si všechno zkazí hloupostí, a tak do cirkusu jde Kačenka s Američanem p. Thompsonem. Šťastnou náhodou však p. Matěj

narazí za městem na opuštěnou mimozemskou loď, kde se nadýchá mimozemského plynu, který mu dočasně zvýší duševní schopnosti. Díky tomu začne lépe pracovat jakožto auto-mechanik a postupně celý autoservis díky svým schopnostem převezme. Jelikož účinek plynu je dočasný, chodí si Matěj pravidelně nadýchat, a stane se tak předním občanem města, zatímco zašlý se užirající Thompson se dostane na čas dokonce do vězení.

Kniha je tedy svérázná, ale jistě ji lze zájemcům o žánr nebo o kulturu krajanů v Americe doporučit.

První věta knihy: *Četli jste o tvrdých českých palicích.*

Poslední věta: *Česká literatura se o jeho úmrtí nedozvěděla vůbec a na jeho objev čekala dlouhých pětasedmdesát let.*

Jára Mikovec

Databáze knih: 100 % (z 1 hodnocení :-)

Miloslav J. Breuer: Osudný paprsek, ed. Jaroslav Olša, jr. a kol., Nová vlna, 2025, 232 str., 260 Kč

Odposlechnuto

Musím se pochlubit dítětem. Konečně od mladší dcery přišla otázka, jak je to s masem a kde se bere. Tak jsme jí řekli, že jíme zvířátka.

Její reakce byla: „Jo, jako dinosauri!“

Jaroslav Houdek

Jak se jmenuje domácí vězení pro dospělé?

Zásilku vám přivezeme mezi 8 – 18 hodinou.

Miroslava Rudná

Manželka: „Tři týdny jsem ti opakovala, že mi k narození nám nemusíš nic kupovat. A stejně jsi na ně zapomněl.“ **X**

Časem s vědou - srpen

o velkých činech vědy, techniky a medicíny

Chemii přivedl do medicíny především bezpočet bezejmenných felčářů, mastičkářů a kořenářek, kteří odpradáva vařili, extrahovali či destilovali rozličné přírodní zdroje, aby svým lékařům dodali sílu nebo alespoň šmak. V devatenáctém století badatelé začali nejen objevovat nové prvky a sloučeniny, ale také zkoumat jejich strukturu, a nakonec se naučili některé – zprvu pouze jednoduché – látky připravovat uměle. Chemie se odtrhla od medicíny.

Počátkem 20. století ji ale jeden lékař přivedl k velkému návratu. Paul Ehrlich v éře nadšení nad očkováním snil o takových molekulách, které by jako „kouzelné kulky“ (ano, říkal jim *zauberkuugels*) trefovaly právě a jen patogenní mikroby. Inspirovala ho k tomu barviva, která se chytla vždycky jen určitého druhu buněk a jiného si nevšímal (a dost možná také Weberova opera *Čarostřelec*, kde figurují kulky začarované tak, že nikdy neminou cíl).

Jako ředitel Ústavu experimentální terapie ve Frankfurtu nad Mohanem a nositel Nobelovy ceny (1908 za práce o imunitě) vrhl tedy Ehrlich svoje nemalé možnosti na vývoj záračných hojivých stfěl. Do začátku spojil dohromady tři zdánlivě nesouvisející skutečnosti: Z literatury věděl, že na *spavou nemoc* léčivě působí sloučenina arsenu jménem *atoxyl*. Věděl také, že jednu z nejničivějších chorob v dějinách, *syfilis*, lze poměrně dobře prokazovat. A nakonec si uvědomil, že *spavou nemoc* a *syfilidu* vyvolávají *podobné bacily*. Proč tedy nepoužít *atoxyl* na *lues*? Mělo to však háček: *Atoxyl* navzdory svému jménu (latinsky „nejedovatý“) sice chorobné spáče probral, ale zároveň je oslepil. Ehrlich tedy *atoxyl*, příbuzný *arseniku*, začal zušlechťovat, obdobně jako sochař hněte hlínu k obrazu své vize. V praxi to vypadalo tak, že chemici zaměňovali *cancourky* *arsenové* molekuly. Desetkrát, stokrát tito novodobí alchymisté uvažili sloučeninu *atoxylu* podobnou, a přesto trochu jinou, a zkoušeli ji na nakažených zvířatech... Teprve preparát číslo 606, triviálním názvem *arsfenamin*, poprvé použitý koncem srpna 1909, luetické králíky netrávil, nýbrž kurýroval. Neuškodil ani dvěma Ehrlichovým asistentům, kteří dobrovolně podstoupili test na jedovatost. Nakonec dostal ambiciózní obchodní označení *salvarsan* (česky „léčivý arsen“ nebo také „zdrav buď, arsene“). Veřejnosti se o něm dozvěděla v létě 1910.

Moc hladce to ale nešlo. *Salvarsan*, první racionálně cílený, v laboratoři syntetizovaný lék, měl nepříjemné vedlejší účinky... Autor prvního chemoterapeutika na světě Paul Ehrlich za „svůj“ epochální objev nakonec zaplatil životem. Zjednodušeně řečeno, uštvál se bojem s reklamacemi. Jeho duch však kráčí dál, vždyť většina nových léčiv se dnes vyrábí v principu stejně, jak to dělal on: chemickou syntézou nadějných nových nebo obměnou již známých účinných látek. Jen metody pokročily a některé dokonce přešly od chemie k biologii, třeba k imunologii...

Pokud do organismu pronikne cizorodá látka, třeba bakterie nebo virus, bílé krvinky ji zneškodní. Většinou ji rozpoznají podle takzvaných antigenů, specifických molekul na jejím po-

vrchu. Tyto antigeny vyvolají v těle tvorbu příslušných protilátek, které potom veřelce označí k likvidaci nebo rovnou zničí. Přitom reakce se účastní několik různých protilátek, které působí na různá místa v témže antigenu. Odhaduje se, že lidské tělo je schopno rozeznat až sto milionů antigenních struktur.

Protilátky se tvoří v B-lymfocytech. Tento druh bílých krvinek existuje v řadě linií neboli klonů, jejichž protilátky se navzájem liší a na „svůj“ antigen působí společně: vytvářejí *polyklonální* imunitní reakci. Ta většinou postačuje, i když je poněkud nesystematická, tudíž neefektivní (obrazně by se dalo říct, že ty „slabší“ protilátky překážejí těm „silnějším“). Někdy by proto lékaři dali přednost účinku protilátek z jediného klonu B-lymfocytů na jediné místo antigenu... Jenže i kdyby se podařilo ony specializované lymfocyty nějak izolovat, protilátka by se z nich dala získávat jen několik dní, déle totiž mimo tělo nežijí.

Tady vstupují na scénu argentinský imigrant César Milstein a jeho německý postgraduál Georges Köhler z Laboratoře molekulární biologie v Cambridge. Ti dostali nápad: Na jedné straně měli plodné, leč krátce žijící krvinky, na druhé znali nádorové buňky, které i ve zklamavce žijí a množí se prakticky trvale! Co kdyby je tedy spojili?

Tak oba badatelé fúzovali vybraný klon myších B-lymfocytů s buňkami lidského nádoru myelomu a vytvořili takzvané *hybridomy*, buněčné křížence, kteří dokázali jak neomezeně se množit, tak produkovat konkrétní *monoklonální protilátku*. Svůj postup publikovali 7. srpna 1975 v týdeníku *Nature*. Mimochodem, patentové oddělení cambridgeské univerzity tehdy shledalo jejich výsledek poněkud nepraktickým a nedoporučilo uhradit patentové poplatky...

Původní Köhlerova-Milsteinova hybridizace fungovala na myších (dostali za ni v roce 1984 Nobelovu cenu), ale věda postupně zvládla i přípravu monoklonálních protilátek lidských. Dnes se jimi diagnostikují i léčí různé choroby včetně nádorových.

František Houdek

Odposlechnuto

Každopádně si myslím, že pokud bychom si měli nějakou zemi brát jako vzor, tak je to Dánsko, a jsem přesvědčen, že jejich úspěch není jen v těch [levičáky zvyvaných vysokých] daních. Je to spíš celkovým nastavením společnosti. Kulturou. Dodržováním tradic. Vkusem. Vychováním... Sociální stát vám zahradu okolo baráku neposeká a kokota na slušného člověka nepředělá.

Dan Vávra

V USA probíhá diskuze, která se snaží odpovědět na otázku, kdo zastane práci v současnosti vykonávanou ilegálními imigranty. Historici upozorňují, že úplně stejné argumenty používali demokraté před zrušením otroctví.

SyrZdarma.cz

Myslíte si, že jste chytřejší než předchozí generace? Před 50 lety uváděla příručka k autu návod na seřízení ventilů. Ta současná varuje majitele, aby nevypil obsah autobaterie. X

Budování Skleníku

Třeštění letitého popularizátora 153

Po většinu existence Země byla její atmosféra nedýchatelná, obsahovala dusík, vodní páry a hodně oxidu uhličitého. Potom do ní před 2,5 miliardami let začala fotosyntéza pumpovat kyslík a uhlík ukládat do biomasy. Před 300 miliony let se složení atmosféry víceméně ustálilo na dnešních hodnotách; CO_2 v ní bylo asi 0,03 %. Zároveň se vytvořila dynamická rovnováha mezi vzdušným uhlíkem a uhlíkem vázaným v biomase – ta ho po svém odumření opět uvolnila tlením.

Před milionem let ke tlení coby zdroji vzdušného CO_2 (a přirozených požárů) přibýly ještě ohně lidí. Bylo jich ale tak málo, že nestály za řeč.

Situace se pozměnila před 10 000 lety, kdy skončila série dob ledových. Z putujících lovců a sběračů se stali usedlí chovatelé a pěstitelé. Lidí i ohnišť přibývalo – zatímco dřív stačil tlupě jeden nebo dva, teď si topila každá rodina. Oheň se stal symbolem domova. A dřeva bylo všude dost. To se poněkud změnilo se vznikem prvních hutí (keramických, sklářských, metalurgických), které hltaly víc dřeva, než kolem stačilo dorůst. To vedlo k úbytku lesů (Island by mohl vyprávět). Poprvé v dějinách tak lidé produkovali (byť stále nepatrně) globálně víc CO_2 , než stačila pohltit biomasa.

Zajímavé to začalo být koncem 18. století, kdy se začaly uplatňovat parní stroj a uhlí jako palivo; oba jevy povstaly nezávisle, ale brzy našly společnou řeč, ne náhodou se první parní stroje používaly v dolech... Uhlí se prosadilo i v městských domácnostech (představme si vzdoušek v ulicích zimního Londýna před 150 lety!) a skrze páru proniklo do továren, na koleje, na vodu. Poprvé v lidských dějinách se do ovzduší začalo dostávat zřetelně víc CO_2 . To si uvědomil švédský nobelovský chemik Svante Arrhenius a na jaře 1896 publikoval článek *O vlivu oxidu uhličitého ve vzduchu na teplotu povrchu země*, který obsahoval přibližný výpočet oteplování zemského povrchu. Autor vyšel z tehdy dostupných (neúplných a nepřesných) údajů o absorpci tepelného záření plynným CO_2 a došel k závěru, že emise ze spalování fosilních paliv stačí k tomu, aby způsobily globální oteplování. Vypočítal, že zdvojení množství CO_2 v atmosféře povede ke zvýšení její teploty zhruba o 4 °C. (To potvrzují jak moderní počítačové modely, tak realita: V současnosti je CO_2 ve vzduchu 1,4krát víc než za Arrhenia a globální teplota vzrostla o 1-2 °C, přičemž její růst se zrychluje.)

Termín *skleníkový efekt* vymyslel v lednu 1901 švédský meteorolog Nils Ekholm a symbolicky tím zahájil století, které k uhlí přidalo ještě ropu a zemní plyn a k železniční a vodní dopravě ještě silniční a leteckou. Dnes doprava přispívá k celkové produkci CO_2 jednou čtvrtinou (nejvíc po energetice a průmyslu se zemědělstvím) a především – právě ona roste ze všech zdrojů nejvíc. (Oxid uhčitý není jediný skleníkový plyn, ale jednoznačně mezi nimi dominuje. Zároveň k oteplování či ochlazování planety přispívá orientace Země vůči Slunci.)

Další, už pokročilejší varování přišlo dne 8. srpna 1975, kdy americký geochemik Wallace Broecker zveřejňuje v časopise

Science článek *Klimatická změna: Jsme na pokraji výrazného globálního oteplování?*, kde mimo jiné píše: „Pokud prach vytvářený člověkem je jako hlavní příčina klimatických změn nevýznamný, pak existuje přesvědčivý argument, že současný trend ochlazování ustoupí během deseti let výraznému oteplování vyvolanému oxidem uhličitým. ... Jakmile k tomu dojde, exponenciální nárůst obsahu oxidu uhličitého v atmosféře se stane významným faktorem, který na začátku příštího století vyžene průměrnou planetární teplotu mimo rozmezí zaznamenané za posledních 1000 let.“ (Připomeňme, že jemný prach vysoko v ovzduší omezuje průchod slunečních paprsků a snižuje ohřívání Země.)

Termín *klimatická změna* se tedy zrodil před padesáti lety. Tehdy ještě nezafungoval; většina lidí věřila, že příroda si poradí sama. Až v červnu 1988, uprostřed mimořádných veder a such, informoval ředitel ústavu pro výzkum vesmíru při NASA poprvé o oteplování planety.

Jak ukazují měření, Země jako celek se za posledních 150 let ohřála o 1,2 °C (na severní polokouli dokonce o dva stupně). A právě od poloviny 70. let, kdy vyšlo Broeckerovo varování, se oteplování zrychluje (aktuálně o 0,15-0,2 °C za rok).

A teď si krapet zatřesťme: V uhlí, ropě a zemním plynu se v dávné minulosti uskladnilo obrovské množství CO_2 . Nyní ho postupně vracíme do vzduchu. Zeměkoule je ve vesmírném měřítku látkově téměř izolovaný systém, takže kdyby se nám podařilo spotřebovat všechna fosilní paliva, obsah CO_2 by se víceméně vrátil na prvohorní úroveň. Dnes je průměrná teplota na povrchu Země asi 15 °C. V prvohorách to podle odhadů mohlo být nějakých 23-25 °C. Život by se takovému pařeníšti nepochybně přizpůsobil, jen by pokračoval bez nás – přinejmenším bez takových, jací jsme dnes.

Co tedy s tím? Záměrně chrlit kvanta prachu pánubohu do oken, to asi nebudeme. Polohu Země vůči Slunci neovlivníme. Takže nezbývá než výrazně snižovat produkci oxidu uhličitého. Teoreticky žádná věda, ale v praxi by se jednak musely shodnout přinejmenším všechny velké státy světa a jednak by se lidstvo jako celek muselo uskrovnit. Ani jedno z toho nehrozí. Naopak: „Horka spínají klimatizace. V Praze se spotřeba elektřiny blíží zimě,“ hlásá jeden z titulků posledních dní. Do toho vstupuje strmě rostoucí spotřeba elektřiny na superpočítače umělé inteligence a jejich chlazení.

A tak zbývá jediné: Dělat maximum toho, co je možné, a zbytku se přizpůsobit. I to bude bolet. **František Houdek**

Odposlechnuto

Černobyl a později Fukušima měly jako následek stopku jaderné energetice v Evropě. Španělský blackout je srovnatelná katastrofa. Počet mrtvých v důsledku 15 hodin trvajícího výpadku neznáme, protože španělská socialistická vláda nejdřív lhala a teď mlčí. V otevření očí nedoufám: oči nejsou zavřené, jsou ideologicky slepé...

Ondřej Neff

Silvia Šuvadová (Zuza Kociánová)

Proslavila se rolí violoncellistky Blanky v Oscarem oceněném snímku *Kolja*. Pracovala na západním pobřeží USA. Herectví vystudovala na Vysoké škole múzických umění v Bratislavě. V Hollywoodu si zahrála ve filmech jako *Rychle a zběsile: Tocijská jízda*, *Polanski* nebo žánrovce *Puppet Master vs. Demonic Toys*. Věnuje se též meditacím a spirituálnímu koučinku. Do českých kin se vrací rolí femme fatale v černé komedii *Ďáblova sbírka*.

Silvia, přestože jste se proslavila v České republice rolí v oscarovém *Koljovi*, díky dlouhým letům života v USA jsme vás ztratili ze zřetel. Mohla byste nám prosím říci o sobě pár biografických dat?

Jsem ze Slovenska. Tedy Československa. Narodila jsem se v Ružomberku, protože v Dolním Kubíně, ve městě, kde jsem vyrůstala, ještě tenkrát nebyla nemocnice. První rok svého života jsem strávila ve vesnici Párnica, odkud jsou i oba moji rodiče. Slyšela jsem, že herci Vladimír Menšík a Miloš Kopecký chodili do Párnice chytat ryby. Takže je to vlastně proslulá filmová obec. (smích)

Jak se dívka ze slovenské whisky dostane do Hollywoodu?

Díky roli ve filmu *Kolja*. Několik let po *Koljovi* mě oslovil americký režisér, který přišel do Prahy točit svůj krátký film, jestli bych si v něm nezahrála. A právě tento krafas mě přivedl nakonec do Los Angeles. Cítila jsem, že to by mělo být něco, co bych mohla považovat za další fázi života. Poté, co jsem dostala pracovní herecké vízum a dokončila závazky v Bratislavě, což byla nějaká divadelní představení, nějaké dabingové úlohy a podobně, tak jsem se do Los Angeles přestěhovala. Psal se rok 2002.

Nakolik film *Kolja* v USA pomohl vaší kariéře herečky?

Díky filmu *Kolja* jsem se do Ameriky dostala. Bylo velmi zajímavé sledovat reakci lidí na fakt, že jsem v něm hrála. I lidé ze showbizny v Los Angeles byli tím zaujati, protože díky Oscaru, který snímek dostal, je tam velmi vážený. Děj si pamatovalo hodně lidí, jelikož příběh malého ruského chlapce zarezonoval i v prostředí hollywoodského showbizny. A proto většinou, když jsem zmínila ještě na začátku nultých let, že jsem v tom filmu hrála, bylo překvapivé, jak mnoho lidí si ten film pamatovalo. Obecně je v Americe hrát v oscarovém filmu velká prestiž, takže bylo poměrně jednoduché najít si hereckého agenta. *Kolja* nedávno slavil pětadvacet let od zisku sošky Oscara, takže mi to připomenulo, jak život letí, ale je to příjemná nálepka být herečka z oscarového filmu. A jak jsem řekla, v té Americe mi to otevřelo dveře k mnoha spolupracím.

Jak vzpomínáte na natáčení žánrové klasiky, *Puppet Mastera*?

Moje zkušenost s filmem *Puppet Master vs. Demonic Toys* je v prvé řadě svázána se vzpomínkou na neskutečně milého režiséra Teda Nicolaou, který je v žánru známým režisérem.

Natáčím horory nebo dejme tomu béčkové filmy. Byla to nesmírná radost a čest s ním pracovat. Tento film jsme točili v Bulharsku. V roce 2004. Natáčení bylo výborné. Byla tam tehdy bulharská studia, ve kterých se točilo poměrně mnoho filmů této úrovně, to byl takový boom, že se filmy točily v Bulharsku. A také v Rumunsku. Takže mě nepřekvapovalo, že jsme točili v Sofii. Hrála jsem tam vlastně americkou policistku. Jenže tehdy jsem žila v Los Angeles jen dva roky a pořád jsem se ještě učila řeč. Ptali se proto akcent koučky, zda si dokážu osvojit potřebný dialekt a jestli vůbec podle ní dokážu dosáhnout amerického akcentu. Odpověděla, že určitě. Pracovala jsem osm hodin denně na těch materiálech. Jenže moje postava Jessica měla být stoprocentní Američanka a ten můj akcent bylo trošilinku cítit. A jelikož se to točilo v Bulharsku, byla jsem obklopena

spoustou lidí z jiné jazykové oblasti. Nakonec se producenti rozhodli, že mě předabují. Ale jsem vděčná za ten úkol i za to, že jsem měl motivaci tak tvrdě pracovat na svém přízvuku, že jsem brzy na to dosáhla plně amerického akcentu. Přestože je to už dvacet let, série filmů o loutkách, které jsou živé, má neustále svoji fanouškovskou základnu a dodnes dostanu, tedy čas od času, nějaký vzkaz nebo přání k narozeninám. Všechno nejlepší policistce Jessice. Série *Puppet Master* má své věrné fanoušky. Jsou série filmů, které mají své fanoušky navždy, protože i nové generace diváků si ty filmy najdou.

Jak se vám hrálo s loutkami? Připravila vás na něco podobného herecká škola?

S těmi loutkami se mi hrálo výborně. Protože ony byly opravdu jako živé. Neboli to, co vidíte ve filmu, jak se pohybují, tak vlastně fungovaly i při natáčení. Když jsem je zdravila a když jsem si s nimi povídala, myslím, že je ovládali na dálku. *Puppet Master* i ony reálně se pohybovaly tak, že se mi s nimi prostě hrálo výborně. A jestli mne na to vysoká škola herecká připravila, víte co? Myslím si, že součástí herecké profese a tedy takovou základní výbavu je věřit. A snít, takže já věřím. Velmi mnoho věcí však z toho vyplývá, i mé druhé povolání, kterým je spirituální koučink. Takže já věřím v zázraky. Věřím v naplněné sny. A tak dále a tak dále. S tím souvisí i to, že jsem velmi vizuální. Mám velkou představivost, takže představit si, že ty panenky – loutky jsou opravdu živé, pro mě nebyl ani nejmenší problém.

Jaké nejzajímavější role jste v Hollywoodu získala?

Ráda vzpomínám na asi největší film, který jsem točila, dvěstémilionový trhák, trojku *Rychle a ztěšile: Tokijská jízda*. Natočili se mnou, což se běžně děje, opravdu hodně materiálu, ale nakonec se to na finální verzi prakticky neprojevovalo. Zažila jsem si, jaké to je zúčastnit se opravdu obřího projektu, s tím spojeného velkého očekávání, být stále perfektně připravený. Je to něco jako můj trailer, když jde člověk hrát na scénu, má za sebou ten kredit. Můžu říci, že jsem hrála v *Rychle a ztěšile*, a to se počítá. Poté jsem byla jedna ze zvažovaných hereček na úlohu Bond Girl v *Casino Royale*, ale nakonec jsem těsně neprošla do finálního výběru. A v herectví bohužel stoprocentně platí, že nestačí být druhý, musíte to vyhrát. Podobně jsem byla velmi blízko k získání postavy v detektivním seriálu *Námořní vyšetřovací služba*. Ale v té době, kdy se konal casting, jsem byla dost nemocná a pamatuji si, že castingová režisérka říkala, že jsem splňovala vše to, co hledali, ale že se jim zdál můj akcent trochu silný. Měla jsem v té době akcent mnohem lepší než dnes, až skoro stoprocentně americký, pracovala jsem na něm s koučem. Ale protože jsem byla velmi, velmi nemocná, projevovalo se to na hlase. Tu postavu pak získala herečka Cote de Pablo. V podstatě můžu říci, že kdybych nebyla nemocná, tak jsem tu roli dostala já. Kdyby k tomu došlo, měla bych dnes dům v Hollywood Hills. Ale zase bych si asi nemohla zahrát v *Ďáblově sbírce*. (smích)

Pojďme tedy k postavě Zuzy Kociánové ve vašem nejnovějším filmu *Ďáblova sbírka*. Vy jste do ní vnesla mnoho ze svých spirituálních poznatků?

Zuzana Kociánová je mi velmi blízká. Připomíná mi trochu mě samotnou, trochu tátu a trochu dobu, ve které žijeme obecně. Dnes je totiž absolutně nevyhnutelné mít nějaké takové hr diny, kteří se snaží vytvořit nový svět. Osobnosti, které se nebojí nahlédnout za oponu. Odhalovat různé formy manipulace. Ostatně, těm se může věnovat i náboženská sekta. A před jednou takovou se moje postava snaží sama sebe ochránit. A nejen sebe, možná i ostatní. Takže Zuzana Kociánová je v podstatě něco, co mě velmi bavilo a umělecky naplňovalo. Vytvořit charakter takové komplexní postavy, která je lidsky komplikovaná, zároveň tajemná i emocionálně zranitelná, přestože to nedává najevo. Ale zároveň postava, která mění a ovlivňuje věci i lidi okolo sebe. Mám pocit, že každý z nás by měl něco v tomto životě zanechat, co bude měnit budoucnost. Tu budujeme pro ty, kteří přijdou po nás. Spirituální filozofii a s ní spojenou teorii pracující s existencí sil jako například čakry, to jsme společně doplnili do filmu *Ďáblova sbírka*. Tvůrci pochopili velmi záhy, že jelikož čakry jsou podle mě vlastně jakýmsi takovým základem práce na sobě, tak se o mou znalost můžou opřít i ve vývoji příběhu filmu. Já vždy říkám, že kdyby tolik lidí, kolik jich chodí do nemocnice, bylo na seminářích, spirituálních, nebo na těch, které nabízejí práci na sobě, tento svět by byl úplně jiný. Věřím, že když člověk pracuje se svými čakrami a pohybuje se vědomě na té čakrové energetické úrovni, tak dokáže spoustu věcí změnit. A možná by potom vůbec nemusel čekat na to, až se nějaké problémy manifestují v jeho fyzickém těle.

Jak by to společnosti pomohlo?

Mohl by mnohemu předejít. Lidstvo a lidé všeobecně by byli o mnoho zdravější a šťastnější, kdyby rozuměli nejen spiritualitě, ale konkrétněji také práci s našimi čakrami. Co je vlastně těch sedm energetických center v našem těle, které souvisejí s našimi orgány. A pochopitelně i s tím, jak se cítíme.

Spiritualita, čakra, awakening school. Mám na webu stránku silviasuvadova.sk. Tam nabízím meditace, spirituální školu a také kurzy, na kterých v podstatě lidi učím všechno to, co jsem si sama osvojila.

Myslíte, že péče o duši a práce na sobě je důležitá?

Věřím, že v současné době to už není ani tak volba, aby chom se sebou začali pracovat, ale nevyhnutelná nutnost. Pokud tedy chceme ve zdraví přežít to všechno, co se na tomto dnešním světě děje. A myslím, že to bude ještě náročnější. Myslím si, že člověk by měl být připravený na změny a na časy, které se před námi otevírají. Některé z těchto mých úvah by se mnou určitě sdílela i Zuzana Kociánová. Proto jsem z výsledné podoby snímku *Ďáblova sbírka* tak nadšená. A nejsem sama, Jan Hřebejk, který navštívil pracovní projekci filmu, později prohlásil, že „film přináší slušnou porci naprosté tvůrčí svobody“. O to jsme při natáčení toho díla usilovali, proto jsem mimo jiné se svou účastí a podílem na vzniku *Ďáblovy sbírky* souhlasila.

otázky Marek Dobeš

Odposlechnuto

Žena v bikinách odhaluje 90 % svého těla. Muži jsou však tak zdvořilí, že se dívají jen na zakryté části.

FB

Pokud se žena vyspí s deseti muži, tak je štetka, pokud to udělá chlap, tak je gay.

Funtage.cz.

Protikorupční linka České republiky je tak přetížena, že se na ni bez úplatku nedá dovolat.

VOYAGER

Co už je na pováženou?

Když tě obviní z pedantismu a ty odpovíš: „Myslíte asi pedanterii“...

DANIELSOFT

Hypermarkety se starají o maso, jako o vlastní dítě.

Když začíná smrdět, tak ho přebalí...

VOYAGER

Proč skláři pijou tolik piva?

Protože se bojí, že jim ho někdo vyfoukne.

HNILOB

Rozdíl mezi Ruskem a světem?

Ve světě padají windows.

V Rusku padají z windows.

TENZO

To že AI dokáže skoro dokonale simulovat nižšího manažera neznamená, že má vědomí, ale jen to, že ho nepotřebují ani nižší manažeři

SPECZ

Maso podle Harníčka

MASO – Natáčení absolventského filmu CAS, oceněného jako Nejlepší produkční magisterský projekt na FAMUfest 2025

Připravovaný film MASO je absolventský film z Centra audiovizuálních studií FAMU. Půjde o hranou adaptaci stejnojmenné novely od nepříliš známého autora českého undergroundu Martina Harníčka. Kniha původně vyšla v exilu (1980), u nás vyšla až počátkem 90. let.

Děj se odehrává v dystopickém světě Města, kde platí brutální pravidla a jedinou potravou je lidské maso. Bezejmenný antihrdina se pokouší uniknout nekonečnému koloběhu násilí. Cesta za svobodou ho zavede do vegetariánské vesnice, ale jeho vrozené pudy zde narazí na nepochopitelnou lidskost a zcela jiný žebříček hodnot. Po vraždě jednoho ze svých zachránců jej vesničané vykazují zpět do Města, kde na něj čeká jen smrt.

Filmové zpracování si klade za cíl prozkoumat uvažování jedince a jeho proměnu v hororovém světě plném nespravedlnosti a hnusu. Půjde o dvacetiminutový dystopický horor zobrazující konflikt masožravého města a vegetariánské vesnice očima člověka, který v tomto světě procítá s touhou po změně, i když je na ni příliš pozdě.

Natáčet budeme na 16 mm černobílý a barevný film, protože považujeme za důležité zůstat v kontaktu s fyzickou realitou. Analogová média, ať to je negativ, magnetická páska, inkoust nebo vinyl, jsou pro nás blíž realitě, blíž pravdě, a to je pro nás v post-faktickém digitálním světě přinejmenším uklidňující. V době, kdy se hovoří o tom, že by mělo vznikat méně uměleckých projektů, chceme diváctvu nabídnout alternativu k „sterilní pop-bezchybnosti“, syrovější a autentičtější zážitek.

Temnou realitu Města chceme ztvárnit ortochromatickým negativním filmem. Je méně citlivý na červenou barvu, takže krev je vykreslena tmavě, skoro černá. Anarchistickou idylku vegetariánské komunity zabereme naopak v barvě. Věříme, že tímto střídáním technik zesílíme odlišnost obou světů a přiblížíme se stylizaci japonského kyberpunku, kterým se inspirujeme.

Věříme, že naše pojetí zaujme odbornou veřejnost, diváky se zájmem o alternativní kinematografii, ale současně chceme, aby se film dal číst i velmi laickým způsobem.

Výstupem projektu by měl být film, jak v digitální, tak v analogové podobě (rádi bychom nechali vyrobiť i 16 mm distribuční kopii). S ním bychom se pak rádi účastnili různých festivalů, chtěli bychom podat přihlášky na festivaly v Benátkách, Locarnu, Rotterdamu a taky na Berlinale.

Hybateli projektu jsou režisér David Šourek a producent Vi-lém Dojiva, který s projektem zvítězil v soutěži magisterských projektů na letošním ročníku festivalu FAMUfest. Projektu fandí i autor knižní předlohy Martin Harníček a najdete ho také na crowdfunding serveru [Donio.cz](https://www.donio.cz), kde můžete natáčení filmu finančně podpořit.

rd

NON FICTION

Zbyněk Hrkál

O lidech a vodě

Kniha, která boří mýty

Je to sice z roku 2014, ale jeví se mi stále jako velice aktuální záležitost a připadá mi ještě čtivější než *Svět na rozcestí*. František Novotný problematiku bere z geopolitického hlediska, ale Zbyněk Hrkál ji zpracoval z hlediska hydrogeologického a připadá mi proto ještě zajímavější už vzhledem k tomu, že má každou kapitolu podloženou velkým množstvím odkazů na publikace z celého světa. Kniha, která boří mýty o údajném nedostatku pitné vody. Klima se sice otepluje, ale fakt dochází voda? Blíží se války o vodu? A co když je všechno jinak? Převládajícím důvodem, proč lidé nemají přístup k pitné vodě, není její nedostatek ve fyzikálním smyslu, ale ekonomická zaostalost, politická neschopnost a nestabilita a hlavně organizační neschopnost člověka. Planeta má vody dost, nikde se nemůže ztrácet a je jí dostatek pro mnohem větší množství obyvatel, než kolik jich dneska žije. Nemusíme se bát, že by voda někdy došla. Bát se musíme, že ji nebudeme schopni využívat.

Doc. RNDr. Zbyněk Hrkál, CSc. je absolvent Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a zahájil svou odbornou kariéru v roce 1981 v tehdejší Ústředním ústavu geologickém. V roce 1991 odešel do Francie, kde se v BRGM Orléans zabýval aplikací GIS na hydrogeologické problémy. Po návratu v roce 1992 se stal vysokoškolským pedagogem Univerzity Karlovy a v roce 2003 byl jmenován docentem. Od roku 2004 je zaměstnán ve Výzkumném ústavu vodohospodářském, kde vede oddělení ochrany podzemních vod.

Kniha *O lidech a vodě* představuje jen vybraný průřez zemí, ve kterých působil jako expert. Jeho práce ho zavedla do pouštních oblastí Střední Asie, Afriky a Ameriky i do tropických džunglí jihovýchodní Asie a Amazonie. Poznal citlivou problematiku Blízkého východu jak z pohledu Izraele, tak arabských států, když působil na palestinských územích na západním břehu Jordánu, v Saúdské Arábii nebo ve Spojených arabských emirátech. Svoje zkušenosti s využíváním vodních zdrojů v rozvojových zemích předává posluchačům Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, jimž tato publikace doplňuje studijní materiály. Pod pseudonymem Robert Hofman nebo David Spark se věnuje rovněž beletristickému zpracování zážitků ze svých cest, a to v netradiční formě thrillerů: *Cesta černého zlata* (Alpress 2007), *V řiši Opice a Hada* (Brána 2010), *Pátá kolona* (Brána 2011), *Vězeň Guantanáma* (Brána 2013). **Standa Otava** Zbyněk Hrkál: *O lidech a vodě*, Česká geologická služba, Praha, 2014, 152 str., 340 Kč

